

61/4086

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

SYSTEMY OBRONNE WYBRANYCH PAŃSTW (Chiny, Litwa, Norwegia, Rosja)

52201

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

**SYSTEMY OBRONNE WYBRANYCH PAŃSTW
(Chiny, Litwa, Norwegia, Rosja)**

Do druku przygotowali:
płk dr Kazimierz Malak
ppłk dr Włodzimierz Mathea

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej (<i>Tomasz Baliński</i>)	6
1.1. Stan i perspektywy rozwojowe Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej	6
1.2. Siły Lądowe	10
1.3. Siły Morskie	13
1.4. Siły Powietrzne	15
1.5. Strategiczne Wojska Raketowe	16
Załączniki	18
2. Potencjał militarny w Obwodzie Kaliningradzkim (<i>Marek Szymański</i>)	24
2.1. Analiza porównawcza zmian potencjału militarnego FR w Obwodzie Kaliningradzkim w latach 1992-1998	24
2.2. Stany liczebne wojsk i podstawowego uzbrojenia	26
2.3. Rezerwy i system mobilizacyjny	29
Załączniki	31
3. Polityka bezpieczeństwa i Siły Zbrojne Litwy (<i>Marek Wódz</i>)	38
3.1. Polityka bezpieczeństwa	38
3.2. Siły zbrojne	41
3.3. Kierunki rozwoju SZ	47
Załączniki	50
4. System obronny Norwegii (<i>Tadeusz Krzywda</i>)	54
4.1. Kierowanie systemem obronnym w czasie pokoju i wojny	54
4.2. Struktura systemu obronnego	56
4.3. System kierowania i struktura organizacyjna sił zbrojnych	58
Załączniki	62
5. Potencjał wojskowy i SZ Chińskiej Republiki Ludowej (<i>Andrzej Wolny</i>)	67
5.1. Stan liczebny i zasady powoływania do służby wojskowej	67
5.2. Siły Lądowe	67
5.3. Siły Powietrzne	69
5.4. Siły Morskie	71
5.5. Siły Szybkiego Reagowania „Quantou” („Pięść”)	75
5.6. Ludowa Policja Uzbrojona	78
5.7. Potencjał jądrowy	81
5.8. Strategiczne balistyczne pociski raketowe	86
5.9. Operacyjno-taktyczne pociski raketowe	91
5.10. Rozwój potencjału raketowo-jądrowego a doktryna obronna	92
Załączniki	94

Wstęp

Katedra Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego prowadzi od kilku lat Podyplomowe Zaoczne Studium Spraw Zagranicznych, przygotowujące oficerów i pracowników cywilnych do pracy w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się współpracą zagraniczną. Pokłosem studiów są dyplomowe prace studyjne poświęcone:

- 1) problemom bezpieczeństwa międzynarodowego;
- 2) problemom bezpieczeństwa narodowego;
- 3) różnorodnym aspektom prawa wojennego.

Oddajemy do rąk czytelnika, po raz pierwszy, zbiór fragmentów pięciu prac studyjnych poświęconych kwestiom organizacji i kierowania siłami zbrojnymi Rosji, Litwy, Norwegii i Chin. Prace te zostały przygotowane z wykorzystaniem m.in. materiałów, które nie są osiągalne dla przeciętnego czytelnika, co znacznie podnosi ich wartość poznawczą.

Celem wydawnictwa jest udostępnienie kadrze dydaktycznej i studentom wiedzy o siłach zbrojnych wymienionych państw z nadzieją, że będzie pomocna w procesie dydaktycznym.

płk dr Kazimierz Malak
ppłk dr Włodzimierz Mathea

1. Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej (Tomasz Baliński)

1.1. Stan i perspektywy rozwojowe Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej

Koncepcja bezpieczeństwa narodowego Rosji, jakkolwiek zakłada prymat politycznych środków bezpieczeństwa nad wojskowymi to potwierdza, iż podstawowym jego składnikiem pozostaje komponent militarny.

W ciągu ostatnich 10 lat Siły Zbrojne (SZ) Federacji Rosyjskiej (FR) przeszły głębokie zmiany. Upadek Związku Radzieckiego i kompromitacja ideologii komunistycznej spowodowały, iż przestały istnieć ramy ideologiczne, w obrębie których poruszali się dotychczas radzieccy prognostycy wojskowi. Wojsko utraciło zarówno jednoznaczny wizerunek ewentualnego wroga, jak i świadomość źródeł konfliktu i zagrożenia¹.

Załamaniem się gospodarki narodowej pozostawiło wojsko bez środków do życia, szkolenia i niedostatecznie wyposażone. W związku ze zmianami struktury wydatków rządowych chyli się ku upadkowi przemysł zbrojeniowy. Zachwianiu uległ także prestiż wojska w społeczeństwie, a w samej armii narastają napięcia społeczne, etniczne i kryminogenne. W tej sytuacji, procesowi zmian w Siłach Zbrojnych Federacji Rosyjskiej towarzyszy głęboki kryzys w ich szeregach².

Obecnie Rosja jest w trakcie III etapu rozpoczętej w 1992 r. restrukturyzacji swych sił zbrojnych. Jest to zarazem ostatni - przynajmniej w założeniach - etap reorganizacji, w którym zaplanowano zakończenie do 2000 roku procesu zmian. Do najważniejszych przedsięwzięć tego etapu zaliczono:

- przekształcenie struktury organizacyjnej sił zbrojnych przy utrzymaniu ich stanu liczebnego na poziomie 1,5 mln żołnierzy;
- zmiana organizacji wszystkich szczebli dowodzenia (w tym Ministerstwa Obrony), rozdzielenie funkcji operacyjnych i administracyjnych w jego kierownictwie;
- przekształcenie dowództw rodzajów sił zbrojnych na odpowiednie im struktury organizacyjne Ministerstwa Obrony FR;
- zmianę wojskowo-administracyjnego podziału terytorium Rosji i zakończenie procesu tworzenia dowództw regionalnych;

¹ Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. nauk. D.B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba, Warszawa 1997, s. 216

² Szerzej o sytuacji w armii rosyjskiej zob. K. Malak, Polityka bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, Warszawa 1997, s. 73 i nast.

- modernizację uzbrojenia i sprzętu wojskowego, w tym wyposażenie ich w broń precyzyjnego rażenia nowej generacji;
- reorganizację systemu szkolenia.

Prognostycy rosyjscy zakładają, iż po zakończeniu procesu restrukturyzacji sił zbrojnych zasadniczą rolę w strukturze organizacyjnej systemu obronnego Rosji spełniać będą:

- strategiczne siły jądrowe (strategiczne wojska raketowe, lotnictwo strategiczne, siły strategiczne marynarki wojennej, oraz system obrony powietrzno-kosmicznej);
- siły mobilne (wydzielone jednostki wojsk powietrznodesantowych, sił lądowych, lotnictwa frontowego, transportowego, piechoty morskiej i sił okrętowych marynarki wojennej);
- zgrupowania wojsk podporządkowane poszczególnym dowództwom regionalnym³.

Osiągnięcie założonych celów może jednak okazać się niezwykle trudne. Od samego początku reformowanie sił zbrojnych napotykało na rozmaite trudności. Z jednej strony była to niechęć wojskowego establishmentu, zagrożonego utratą wysokich etatów. Po drugie, projekty reform w niedostatecznym stopniu uwzględniały kondycję ekonomiczną państwa, co spowodowało, iż niektóre bardziej kosztowne przedsięwzięcia (np. tworzenie sił mobilnych) nie zostały zrealizowane zgodnie z harmonogramem. Wreszcie po trzecie, negatywny wpływ na tempo reform wojskowych wywarł spór między przedstawicielami najwyższych władz Rosji co do celu, charakteru oraz sposobu ich przeprowadzania. W efekcie gruntowna reforma SZ FR była stale przekładana⁴.

Zdynamizowanie prac nad restrukturyzacją sił zbrojnych nastąpiło w 1997 roku za sprawą Borysa Jelcyna. Reforma armii, która była powodem odejścia poprzedniego ministra obrony I. Rodionowa, stała się dla prezydenta i rządu absolutnym priorytetem. Zaangażowanie Borysa Jelcyna w reorganizację armii federacji wynika również z jego funkcji zwierzchnika sił zbrojnych. Strukturę naczelnych władz Sił Zbrojnych FR przedstawia załącznik nr 2.

W lipcu 1997 roku Borys Jelcyn podpisał ważne dekrety dotyczące reformy armii. Jeden z nich - „O pierwszoplanowych działaniach w zakresie reformy sił zbrojnych”, rozpowszechniło 18 lipca biuro prasowe Kremla⁵. Zgodnie z tym dokumentem do 1 stycznia 1999 r. liczebność rosyjskiej armii ma być zmniejszona do 1,2 mln żołnierzy. Oznacza to, że oprócz przeszło 600 tys. oficerów i żołnierzy (w tym 525 generałów) ze służby w strukturach Ministerstwa Obrony zostanie zwolnionych ok. 600 tys. pracowników cywilnych. Kolejnym krokiem ma być zredukowanie wydatków na obronę poprzez likwidację tych struktur, które nie mają bezpośredniego wpływu na obronność. W

³ Materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSI.

⁴ K. Malak, op. cit., s. 93

pierwszej kolejności zostanie rozwiązany Główny Zarząd Handlowy (Wojentorg), następnie wojskowe jednostki budowlane, przedsiębiorstwa komercyjne przy armii itp., co pozwoli zwolnić ok. 300 tys. pracowników cywilnych wojska. Dodatkowe oszczędności - ok. 3-4 bln rubli rocznie - powinno przynieść przekazanie części wojskowej infrastruktury socjalnej lokalnym władzom administracyjnym⁶.

Zmiany dotyczyły też struktury organizacyjnej armii rosyjskiej. Jeszcze w 1997 r. zostały połączone w jeden rodzaj wojsk - strategiczne wojska raketowe, siły kosmiczne, wojska obrony raketowo-kosmicznej i raketowe wojska strategiczne. Na lata 1997 - 1998 zaplanowano połączenie lotnictwa i wojsk obrony przeciwlotniczej w siły powietrzne. Dotychczasowe Dowództwo Wojsk OPL zostało przewidziane do rozwiązania, podobnie jak Dowództwo Wojsk Lądowych. Operacyjne dowodzenie wojskami lądowymi (których liczebność miała być zmniejszona z 450 tys. do 150 tys. ludzi) oraz lotnictwem wojsk lądowych i jednostkami OPL (podległemu dotychczas DWL) przejąć miały okręgi wojskowe, które - jak powiedział Jelcyn - będą miały charakter „operacyjno-terytorialny”. Na szczeblu centralnym powstać miały dwa zarządy w MO (kierowane przez wiceministrów) - Zarząd Wojsk Lądowych i Zarząd Wyszkożenia Bojowego⁷.

Liczba rodzajów wojsk będzie zmniejszona do czterech, a po roku 2000 - do trzech, a mianowicie: wojska ogólnego przeznaczenia, siły powietrzno-kosmiczne oraz marynarka wojenna. Do roku 1999 z ośmiu do sześciu zostanie zmniejszona liczba okręgów wojskowych, które otrzymają status dowództw operacyjno-strategicznych na danym kierunku. Dowództwom tym będą podlegały wszystkie rodzaje wojsk i sił zbrojnych na danym terytorium, w tym także siły nie wchodzące w skład struktury Ministerstwa Obrony (wojska ochrony pogranicza, obrona cywilna, jednostki Ministerstwa ds. Sytuacji Nadzwyczajnych).

Likwidacja kilku rodzajów wojsk ma umożliwić nie tylko redukcję wyższych etatów oficerskich, ale również osłabić antyreformatorską opozycję funkcjonującą wśród rosyjskiej generalicji. Realizacja dekretu będzie wymagała ponadto przeniesienia do rezerwy ok. 150 tys. oficerów i podoficerów, co tylko w 1998 r. ma kosztować budżet państwa przeszło 4,2 bln rubli (ok. 720 mln dolarów). Odpowiednio zmniejszony będzie pobór do służby zasadniczej o ok. 20-25 tys. poborowych, nabór do szkół i akademii wojskowych.

⁵ „Wiadomości”, Ośrodek Studiów Wschodnich, nr 133 z 21 lipca 1997

⁶ Tamże

⁷ „Wiadomości”, Ośrodek Studiów Wschodnich, nr 132 z 18 lipca 1997; Zob. też The Military Balance 1997-1998, s. 101

Druga faza reformy określonej dekretem prezydenta Jelcyna przewiduje, iż po 2000 roku nastąpi stopniowy wzrost jakości sił zbrojnych poprzez etapową modernizację uzbrojenia (corocznie ok. 5% broni i sprzętu wojskowego ma być wymieniane na nowocześniejsze rodzaje uzbrojenia), doskonalenie systemu dowodzenia i podniesienie poziomu szkolenia bojowego.

Komentarze dotyczące programu reformy armii lansowanego przez prezydenta Jelcyna, były bardzo zróżnicowane. „Prezydencki dekret o reformie armii doprowadzi do rozpadu rosyjskich sił zbrojnych” – oświadczył gen. Lew Rochlin, b. szef komitetu Dumy Państwowej ds. obrony. W podobnym duchu wypowiadał się były sekretarz Rady Bezpieczeństwa FR gen. Aleksander Lebiedź, który stwierdził, iż „dekret o reformie sił zbrojnych nie zawiera konkretnych mechanizmów realizacji zaplanowanych zmian, nie ma też w nim mowy ani o źródłach finansowania reformy, ani o sposobach kontroli jego realizacji. Szczególnie zaniepokojenie budzi fakt, iż redukcja liczebności armii na tak wielką skalę oznacza uwolnienie ogromnej ilości sprzętu oraz majątku i nie ma gwarancji, że nie zostanie on rozkradzony”⁸. Także gen. Igor Rodionow, były minister obrony FR otwarcie zakwestionował kierunek i proponowane tempo zmian w armii. Jego zdaniem sytuacja geopolityczna w świecie zaostrza się, a kierownictwo Rosji nie wyciągnęło właściwych wniosków z rozpadu ZSRR i dla zachowania władzy „poświęca obronność kraju”. Według Rodionowa zmniejszenie liczebności armii do 1,2 mln. żołnierzy uniemożliwi siłom zbrojnym wykonanie zadań wynikających z obowiązującej doktryny wojennej, a dodatkowo stanie się źródłem napięć i konfliktów. Natomiast w opinii komentatora wojskowego dziennika „Izwestia” Wiktora Litowkina, dekret prezydenta wreszcie „zapali zielone światło dla reformy sił zbrojnych”.⁹

Za wcześnie jest na szerszą ocenę realizacji dekretu Jelcyna. Można jednak ostrożnie stwierdzić, iż pierwsze posunięcia dowodzą woli wypełnienia jego postanowień. Od września ubiegłego roku realizowana jest bowiem restrukturyzacja Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, która ma na celu dostosowanie kształtu i potencjału bojowego tych sił do współczesnych i perspektywicznych potrzeb systemu obronnego Rosji. Zmiany objęły praktycznie wszystkie szczeble organizacyjne sił zbrojnych: od ministerstwa po najniższe szczeble armii. W strukturze Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej zlikwidowano stanowisko zastępcy ministra obrony - głównego inspektora sił zbrojnych. Jednocześnie zlikwidowano Główną Inspekcję Wojskową SZ FR, a jej zadania przejęła Państwowa Inspekcja Wojskowa (PIW) przy Prezydencie FR. Zgodnie z założeniami dekretu utworzono Główny Zarząd Sił Lądowych oraz Główny Zarząd Szkolenia Bojowego, które z dniem 1 stycznia 1998 r.

⁸ Cyt. za: „Wiadomości”, Ośrodek Studiów Wschodnich, nr 133 z 21 lipca 1997

⁹ Tamże

przejęły kompetencje zlikwidowanego Naczelnego Dowództwa Sił Lądowych. Zmianom strukturalnym towarzyszyły zmiany ilościowe. Na dzień 01.01.1998 r. liczebność SZ FR szacowana jest na ok. 1 240 000 ludzi, co oznacza zmniejszenie o ok. 30 000 żołnierzy w porównaniu do dnia 01.01.1997r. Natomiast w stosunku do roku 1992, w którym utworzono SZ FR, liczba ta zmniejszyła się o ok. 1 152 000 żołnierzy¹⁰.

Przekształcenia objęły - jakkolwiek z różną intensywnością - poszczególne rodzaje sił zbrojnych. Największe zmiany dokonują się w siłach lądowych.

1.2. Siły Lądowe

W 1997 r. w ramach reformy zatwierdzonej lipcowym dekretem Borysa Jelcyna realizowany był plan restrukturyzacji sił lądowych. Głównymi jego założeniami było między innymi przechodzenie sił lądowych ze struktur dywizyjnych na struktury brygadowe oraz przekształcenie skadrowanych i nie będących w gotowości do działania związków taktycznych (ZT) i oddziałów w bazy sprzętu i uzbrojenia. Do najważniejszych przedsięwzięć zaliczyć należy również:

- kontynuowanie prac nad utworzeniem dowództw terytorialnych;
- rozpoczęcie tworzenia brygad zmechanizowanych o liczebności ok. 4500 ludzi, 1-2 batalionów czołgów (50-60 czołgów), 5-7 batalionów zmechanizowanych (ok. 250 BWP);
- podniesienie stopnia ukompletowania i gotowości bojowej brygad rakiet operacyjno-taktycznych;
- ukompletowanie stanem osobowym ponad 75% pułków śmigłowców lotnictwa sił lądowych;
- rozpoczęcie formowania baz sprzętu i uzbrojenia (BSU) odpowiadających strukturom ZT;
- kontynuacja wycofywania sprzętu wyeksploatowanego i przestarzałego.

Według najnowszych danych stan liczebny Sił Lądowych FR na dzień 01.01.1998 r. szacuje się na ok. 420 000 żołnierzy (razem z wojskami powietrznodesantowymi).

W strefie obowiązywania układu CFE-1 stan ten wynosi ok. 367 000 i w porównaniu ze stanem z 1997 r. zwiększył się o ok. 11 000 żołnierzy. Z liczby tej Głównemu Zarządowi Sił Lądowych podlega ok. 295.000 żołnierzy.

W skład sił lądowych FR według stanu na dzień 01.01.1998 r. wchodzi:

- 7 armii;
- 10 korpusów armijnych;
- 2 grupy wojsk.

Wojska te rozmieszczone są w 8 okręgach wojskowych: moskiewskim, leningradzkim, nadwołżańskim, północnokaukaskim, uralskim, syberyjskim, zabajkalskim i dalekowschodnim.

¹⁰ Informacje uzyskane z Biura Studiów i Analiz WSI

Ogółem w Siłach Lądowych FR znajduje się:

- 50 dywizji, w tym 7 pancernych, 27 zmechanizowanych, 6 powietrznodesantowych, 4 wsparcia ogniowego, 2 ochrony tyłów, 4 artylerii;
- 120 brygad, w tym 1 pancerna, 17 zmechanizowanych, 5 powietrznodesantowych, 6 wsparcia powietrznego, 38 brygad artylerii, 7 brygad artylerii przeciwpancernej, 21 brygad raket operacyjno-taktycznych, 25 brygad raket przeciwlotniczych.

Strukturę organizacyjną Sił Lądowych FR według stanu na dzień 01.01.1998 r. przedstawia załącznik nr 3.

W europejskiej części Federacji Rosyjskiej stacjonuje: 5 armii (1, 2, 6, 22 i 58); 4 korpusy armijne (8, 20, 30, 67) oraz Grupa Wojsk Rosyjskich na Zakaukaziu (od czerwca ubiegłego roku podporządkowana dowództwu Północnokaukaskiego OW) i Grupa Wojsk Rosyjskich w Nadniestrzu¹¹ (od sierpnia ubiegłego roku podporządkowana dowództwu Moskiewskiego OW).

W przeliczeniu na związki taktyczne siły te obejmują: 24 dywizje, w tym: 2 dywizje pancerne, 14 dywizji zmechanizowanych, 5 dywizji powietrznodesantowych, 1 dywizja artylerii, 2 dywizje ochrony tyłów oraz 60 brygad, w tym: 1 brygada pancerna, 11 brygad zmechanizowanych, 2 brygady powietrzno-desantowe, 3 brygady wsparcia powietrznego, 16 brygad artylerii, 12 brygad raket operacyjno-taktycznych, 14 brygad raket przeciwlotniczych¹².

W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba jednostek stacjonujących w części europejskiej FR zmniejszyła się o 8 dywizji i 4 brygady. Szczegółowy wykaz zasadniczych związków operacyjnych, związków taktycznych i oddziałów sił lądowych FR w Europie przedstawia załącznik nr 4.

Siły Lądowe w europejskiej części FR dysponują znaczącym potencjałem bojowym, którego trzon stanowią: czołgi (5483 sztuk), BWO (9753), artyleria średnia (5895), śmigłowce uderzeniowe (793), śmigłowce wsparcia (948), śmigłowce transportowe (252). Przybliżone stany przedstawionego uzbrojenia sił lądowych FR w Europie z rozbięciem na poszczególne okręgi przedstawia załącznik nr 5.

W dalszych etapach rozwoju sił lądowych FR przewiduje się podnoszenie ich zdolności bojowej i potencjału poprzez:

- zwiększenie potencjału brygad zmechanizowanych i pancernych oraz pułków poprzez wzmocnienie ich kolejnymi bateriami i dywizjonami artylerii;

¹¹ W 1995 roku 14. Armię przekształcono w Grupę Operacyjną Wojsk FR w Regionie Naddniestrzańskim - przyp. K.M.

¹² Informacje uzyskane z Biura Studiów i Analiz WSI

- utworzenie dywizji typu „WSCHÓD” i „ZACHÓD” przeznaczonych do działań na kierunkach europejskim i dalekowschodnim;
- zwiększenie funduszu remontowego;
- wprowadzanie do uzbrojenia sił lądowych nowego sprzętu.

Kontynuowana będzie redukcja ZT i oddziałów sił lądowych. Przewiduje się, że po zakończeniu reformy w siłach lądowych będzie rozwiniętych 10 - 12 dywizji zmechanizowanych i pancernych (tzw. kategorii „A”) ukompletowanych w 75 % stanem osobowym oraz 100 % sprzętu i uzbrojenia. Prawdopodobnie będą one tworzyć podstawę zgrupowania sił osłonowych (ogólnego przeznaczenia). Ponadto planuje się wydzielenie ok. 10 – 15 dywizji o niepełnych stanach (tzw. kategorii „C”) ukompletowanych w 30 %, których zadaniem będzie szkolenie rezerw mobilizacyjnych, a ponadto będą one prawdopodobnie stanowiły rezerwy strategiczne sił zbrojnych pierwszej kategorii (rozwijane w czasie M+30).

Planowane jest również formowanie w europejskiej części FR związków taktycznych i oddziałów w pełni ukompletowanych oraz zakończenie przeformowania 10 skadrowanych i głęboko skadrowanych związków taktycznych (kategorii „C” i „D”) szczebla dywizyjnego i brygadowego w bazy materiałowo-techniczne (16, 31, 47, 90 dywizję pancerną; 59, 64, 131 dywizję zmechanizowaną; 10 brygadę pancerną oraz 20 i 30 brygadę zmechanizowaną)¹³.

Z restrukturyzacją sił lądowych wiążą się integralnie zmiany zachodzące w wojskach powietrznodesantowych (WPD). Przewiduje się, że utracą one status samodzielnego rodzaju wojsk i wejdą w podporządkowanie Zarządu Sił Lądowych oraz włączone zostaną w system dowodzenia sił lądowych ogólnego przeznaczenia. Dowódca WPD może otrzymać status szefa zarządu do spraw WPD w dowództwie sił lądowych i kompetencje dowódcze w stosunku do WPD centralnego podporządkowania, może również stać się odpowiedzialnym za wyszkolenie wszystkich ZT i oddziałów tych wojsk. Jednostki pozostające w podporządkowaniu dowódcy WPD będą stanowić trzon sił mobilnych centralnego podporządkowania, natomiast ZT i oddziały z okręgów wojskowych stanowić będą prawdopodobnie trzon okręgowych sił szybkiego reagowania.

Podjęte przez MO FR działania w zakresie zmian strukturalno-organizacyjnych związków taktycznych WPD zmierzają do ich usamodzielnienia i przygotowania do działań wymagających dużej dyspozycyjności i gotowości bojowej na kierunkach głównych zagrożeń poszczególnych okręgów wojskowych.

¹³ Tamże

Stan liczebny WPD w strefie obowiązywania układu CFE-1 na dzień 1.01.1998 r. wynosił ok. 40 200 żołnierzy, co w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku oznacza zmniejszenie liczebności o 12 000 żołnierzy.

W skład tych wojsk w strefie obowiązywania układu CFE-1 wchodzi obecnie 5 dywizji (7, 76, 98, 104, 106) oraz 1 brygada (21). Do podstawowego uzbrojenia formacji powietrznodesantowych zaliczyć należy:

- ok. 2400 BWO, w tym ok. 1300-BWD; ok. 490-WBP; ok. 600-TO;
- ok. 330 środków artyleryjskich, w tym ok. 290 samobieżnych 120 mm i ok. 40 ciągnionych 122 mm;
- ok. 46 śmigłowców transportowych;
- 1 most czołgowy¹⁴.

1.3. Siły Morskie

Stan Sił Morskich FR (SM)

Siły Morskie Federacji Rosyjskiej zorganizowane są w 4 floty, w tym 2 floty oceaniczne (Flota Oceanu Spokojnego, Flota Północna), 2 floty morskie (Flota Bałtycka, Flota Czarnomorska) oraz 1 flotyllę (Flotylla Kaspijska). Ich liczebność na dzień 01.01.1998 r. ocenia się na ok. 200 000 żołnierzy¹⁵.

Struktura organizacyjna poszczególnych flot równorzędna jest strukturze związków operacyjnych. Wszystkie floty posiadają wojska brzegowe oraz lotnictwo morskie.

Do najważniejszego wyposażenia sił morskich FR zaliczyć należy 106 okrętów podwodnych różnej klasy, w tym 24 okręty typu OPARB zdolne przenieść maksymalnie ok. 396 BPR i 2520 ładunków jądrowych. Wykaz środków okrętowych Sił Morskich FR przedstawia załącznik nr 6.

Flota Bałtycka

Stan osobowy Floty Bałtyckiej (FB) szacuje się na ok. 45 000 żołnierzy. Dowództwo floty znajduje się w Kaliningradzie, a jej główne bazy morskie to: Bałtijsk, Kronsztad, Primorsk, Wysock i St. Petersburg. Siły okrętowe floty zorganizowane są w dwa zgrupowania: północne i południowe. Flota Bałtycka posiada najliczniejszą formację wojsk brzegowych. Stało się tak w efekcie podporządkowania z dniem 01.12.1997 r. dowódcy floty całości sił 11 Armii Kaliningradzkiego Rejonu Obronnego i przekształcenie jej w Zgrupowanie Sił Lądowych Floty Bałtyckiej. Ocenia się, iż w skład wojsk brzegowych wchodzi: ok. 16 300 żołnierzy, 26 wyrzutni rakiet operacyjno-taktycznych,

¹⁴ Tamże

¹⁵ The Military Balance 1996-1997, s. 118

36 wyrzutni rakiet przeciwlotniczych, 855 czołgów, 1003 bojowych wozów opancerzonych oraz 370 środków artyleryjskich powyżej 100 mm.

Ocenia się natomiast, że z ogólnej liczby 221 okrętów i innych jednostek pływających, sprawnych i gotowych do działania jest ok. 60 okrętów i kutrów oraz ok. 40 jednostek pomocniczych. Niemniej fatalna wydaje się sytuacja lotnictwa morskiego FB. Na ogólną liczbę ok. 92 samolotów bojowych i ok. 46 śmigłowców ocenia się, iż zdolnych do działania jest ok. 50 % i to tylko dzięki wymontowywaniu części i podzespołów z innych¹⁶.

Flota Północna

Stan osobowy Floty Północnej (FP) ocenia się na ok. 60 000 żołnierzy. Dowództwo floty znajduje się w Siewieromorsku natomiast głównymi bazami morskimi są: na Półwyspie Koala – Murmańsk, Pieczenga, Rosta, Siewieromorsk, oraz w zatokach Ara, Ura, Sajda, Pala. Jednostki pływające floty to ok. 515 okrętów różnego typu (patrz załącznik nr 9). Wojska brzegowe FP to ok. 2 000, żołnierzy zorganizowanych w 2 brygady piechoty morskiej (61 i 163). Do głównego wyposażenia tych sił należy: ok. 77 czołgów typu T80, ok. 100 BTR, 65 jednostek artyleryjskich ponad 100 mm oraz ok. 586 pojazdów specjalnych.

Ocenia się, iż tylko ok. 25 okrętów podwodnych, w tym 2 OPARB typu Tajfun, ok. 25 okrętów klas głównych oraz ok. 30 jednostek pomocniczych zdolnych jest do działania. Również w lotnictwie morskim FP zdolnych do działania jest ok. 60 % środków.

Flota Czarnomorska

Stan osobowy Floty Czarnomorskiej (FC) ocenia się na ok. 30.000 żołnierzy. Dowództwo floty znajduje się w Sewastopolu, główne bazy morskie to Sewastopol i Kercz. Jednostki pływające floty to ok. 205 okrętów różnego typu.

Wojska brzegowe FC to ok. 1.630 żołnierzy (810 BPM i 1096 prplot). Do głównego wyposażenia zaliczyć należy: ok. 52 BWP-2, 1 BWP-1, 79 BTR, 24 środki artyleryjskie ponad 100 mm oraz ok. 17 zestawów OPL. W skład innych jednostek wchodzi ok. 110 czołgów typu T-64, ok. 100 BWO i ok. 170 środków artyleryjskich różnego typu. Lotnictwo morskie FC posiada na swoim stanie ok. 90 samolotów, w tym 9 Su-17M3, 12 Tu-16, 31 Tu-22, 12 Be-12 i 25 samolotów transportowych oraz ok. 71 śmigłowców różnego typu.

Ocenia się, iż tylko ok. 40 jednostek pływających zdolnych jest do działania, natomiast w lotnictwie morskim FC zdolnych do działania jest ok. 60% środków.

Flota Oceanu Spokojnego

¹⁶ Materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSI

Stan osobowy Floty Oceanu Spokojnego (FOS) ocenia się na ok. 60 000 żołnierzy. Dowództwo floty znajduje się we Władywostoku natomiast główne bazy morskie w: Pietropawłowsku, Magadanie, Korsakowie, Nachodce i Władywostoku. Siły okrętowe floty zorganizowane są w 2 zgrupowania: Zgrupowanie Północne FOS i Zgrupowanie Południowe FOS. Siły okrętowe stanowią ok. 333 okrętów bojowych i innych jednostek pływających.

Wojska brzegowe to 55 DPM, na której wyposażeniu znajduje się ok. 270 czołgów, ok. 325 BWP i ok. 160 dział artyleryjskich. Lotnictwo morskie liczy ok. 160 samolotów, ok. 130 śmigłowców i ok. 40 jednostek ratowniczych, łącznikowych i pomocniczych.

Flotyła Kaspijska

Stan osobowy Flotyli Kaspijskiej (FIK) szacuje się na ok. 4 000 żołnierzy. Dowództwo flotyli znajduje się w Astrachaniu. Na siły okrętowe FIK składa się ok. 40 okrętów bojowych i innych jednostek pływających. Wojska brzegowe stanowi batalion piechoty morskiej. Ocenia się, iż tylko 50% jednostek zdolna jest do działania¹⁷.

W nieodległej przyszłości planowana jest modernizacja Sił Morskich FR, która polegać będzie głównie na budowie dwóch wielozadaniowych atomowych okrętów podwodnych IV generacji, budowie jednego wielozadaniowego okrętu podwodnego typu *Kilo*, budowie okrętów podwodnych IV generacji o napędzie spalinowo-elektrycznym. Rozpoczęto również prace nad wielozadaniowym okrętem klasy niszczyciel - fregata.

Przewidywane są również prace modernizacyjne dotyczące wyposażenia lotnictwa morskiego. Zakończono między innymi próby ze śmigłowcem pokładowym, który ma się stać podstawowym środkiem dozoru radiokomunikacyjnego dla lotniskowców i okrętów klasy niszczyciel - fregata.

1.4. Siły Powietrzne

W ramach restrukturyzacji Sił Zbrojnych FR z dniem 01.01.1998 r. połączono Wojska Lotnicze i Wojska Obrony Powietrznej w Siły Powietrzne Federacji Rosyjskiej

W ramach zmian strukturalnych z dniem 01.03.1998r. powstało Naczelne Dowództwo Sił Powietrznych z centralnym stanowiskiem dowodzenia rozmieszczonym w miejscowości Bałaszicha pod Moskwą. Obsadę centralnego stanowiska dowodzenia oparto na byłym SD Wojsk Obrony Powietrznej, a brakujące elementy strukturalne dołączono z Wojsk Lotniczych.

Reorganizacja tych rodzajów wojsk była pierwszą tak poważną zmianą w historii Sił Zbrojnych FR. Zostały całkowicie zlikwidowane struktury Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej, a na ich bazie tworzy się nowe armie i korpusy lotnicze.

¹⁷ Tamże

Przewiduje się, iż Siły Powietrzne FR będą zorganizowane w 6 armii lotniczych i 3 korpusy lotnicze, a dowództwa tych sił stacjonować będą w poszczególnych okręgach wojskowych. I tak najprawdopodobniej Dowództwo Armii Lotniczej Leningradzkiego OW stacjonować będzie w St. Petersburgu, Dowództwo Armii Lotniczej Północnokaukaskiego OW w Rostowie nad Donem, Dowództwo AL Moskiewskiego OW w Kubince, a Dowództwo AL Dalekowschodniego OW w Chabarowsku. Natomiast dowództwa korpusów lotniczych będą najprawdopodobniej rozmieszczone w Jekaterinburgu (Dowództwo Korpusu Lotniczego Uralskiego OW), w Czycie (Dowództwo KL Zabajkalskiego OW), a w Nowosybirsku (Dowództwo KL Syberyjskiego OW).

Restrukturyzowane są również Lotnictwo Dalekiego Zasięgu oraz Naczelne Dowództwo Lotnictwa Transportowego. Na ich bazie mają powstać, odpowiednio Armia Lotnicza Dalekiego Zasięgu z dowództwem w Moskwie oraz Armia Lotnictwa Transportowego z dowództwem w miejscowości Bałaszicha.

Ocenia się, iż stan liczebny samolotów bojowych i lotnictwa uderzeniowego wynosi ok. 3000 sztuk, jednak tylko ok. 70 % zdolna jest do wykonywania zadań. Spowodowane jest to brakiem środków finansowych na części zamienne, paliwo itp. Znacznie obniżył się też poziom wyszkolenia pilotów ze względu na poważne ograniczenia lotów, których wykonuje się tylko ok. 30 %.

W ramach modernizacji sił powietrznych prowadzone są prace nad nowymi typami średnich samolotów bombowych Su-35 (modernizacja Su-26) i Su-30. Prowadzone są również rozmowy dotyczące budowy nowego samolotu transportowego An-70¹⁸.

1.5. Strategiczne Wojska Raketowe

Strategiczne Wojska Raketowe (SWR) znajdują się obecnie w trakcie II etapu modernizacji, który przewiduje w latach 1997 – 2000 przebrojenie jednostek stacjonarnych na mobilne i utworzenie manewrowego zgrupowania SWR, uzbrojonego w rakiety RS-12M (SS-25 *Sikle*). Zgodnie z porozumieniem START zakończono proces wycofywania jednostek raketowych stacjonujących dotychczas poza terytorium Federacji Rosyjskiej.

Trzeci etap modernizacji tego rodzaju wojsk, mający trwać do roku 2003 przewiduje likwidację wieloładunkowych głowic rakiet strategicznych i przebrojenie ich w rakiety jednoładunkowe. W etapie tym zakłada się również zakończenie przeobrażania jednostek w rakiety RS-12M (SS-25 *Sikle*), przewidywane jest wycofanie zestawów rakiet RS-16 (SS-17), RS-20 (SS-18) oraz RS-22 (SS-24), jak również ograniczenie do ok. 35 sztuk pocisków na wyrzutniach kolejowych.

¹⁸ Tamże

Znaczne ograniczenia finansowe spowodowane tragicznym wręcz stanem gospodarki rosyjskiej spowolniły tempo modernizacji środków rakietowych, zmianę systemu kierowania i dowodzenia tym rodzajem wojsk oraz spowodowały degradację bazy naukowo-produkcyjnej. Gotowość bojową siły te utrzymują kosztem zużywania zapasów strategicznych.

Pomimo znacznych trudności gospodarczych, w ramach restrukturyzacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej z dniem 01.11.1997 r. powstał nowy rodzaj wojsk - Strategiczne Wojska Rakietowe (SWR) - utworzone z byłych Wojsk Obrony Powietrzno-Rakietowej, Wojsk Kosmicznych i dotychczasowych Strategicznych Wojsk Rakietowych. Reorganizacja ta przyczynić się ma do szybszego ujednoczenia systemu kierowania i dowodzenia tymi siłami.

Stan osobowy SWR oceniany jest na ok. 150 000 żołnierzy. W gotowości do działania pozostaje jeszcze ok. 3500 głowic rakiet strategicznych oraz ok. 85 strategicznych samolotów bombowych.

W Rosji nadal priorytetowo traktuje się, mimo fatalnego stanu gospodarki, pochłaniające znaczną część budżetu, badania naukowe w dziedzinie fizyki i technologii jądrowej, prowadzi się badania nad nowymi typami broni rakietowej. Koresponduje to z założeniami, iż zasadniczą rolę w systemie obronnym Federacji Rosyjskiej odgrywać będą siły jądrowe¹⁹.

¹⁹ Tamże; zob. też *The Military Balance 1997-1998*, s. 102.

**STRUKTURA ORGANIZACYJNA WŁADZ NACZELNYCH
SIŁ ZBROJNYCH FEDERACJI ROSYJSKIEJ**

Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSI.

ZASADNICZE ZO, ZT, ODDZIAŁY SIŁ LĄDOWYCH FR W EUROPIE

(wg stanu na 01.01.1998r.)

Wyszczególnienie	MO FR w tym WPD	GZSL	Moskiewski OW	Leningradzki OW	Przywołżański OW	Północnokaukaski OW	GWRZ	GWRN Moldawia	ZSL FB Kaliningrad
ARMIE	5	5	2	1	1	1			
KA	4	4	1	1		2			
DYWIZJE	24	19	8	2	2	2	3		2
w tym: DZ	14	14	4	1	2	2	3		2
DPanc	2	2	2						
DPD	3								
DA	1	1	1						
DOT	2	2	1	1					
BRYGADY	60	58	18	16	5	14		1	4
w tym: BPanc	1	1							1
DZ	11	11	2	4	1	3		1	
BPD	2								
BWSpP	3	3	1	1		1			
BA	16	16	6	4	1	4			1
BROT	12	12	4	3	1	3			1
BAPanc	1	1	1						1
BRPlot	14	14	4	4	2	3			
inne									
BL	12	11	3	3	3	2			
BIS	6	5	1	1		2			1
Blnz	2	1	1						
BRTech	7	7	2	2	1	2			
BoABC	7	6	2	1	2	1			1
BMed	4	4	2	1					
BZaop	10	10	4	5					1
BRR	3	3	2	1					
BTr	9	8	5	1		2			
BRur	1	1		1				1	
Ogółem brygad	121	114	40	32	11	23		1	7

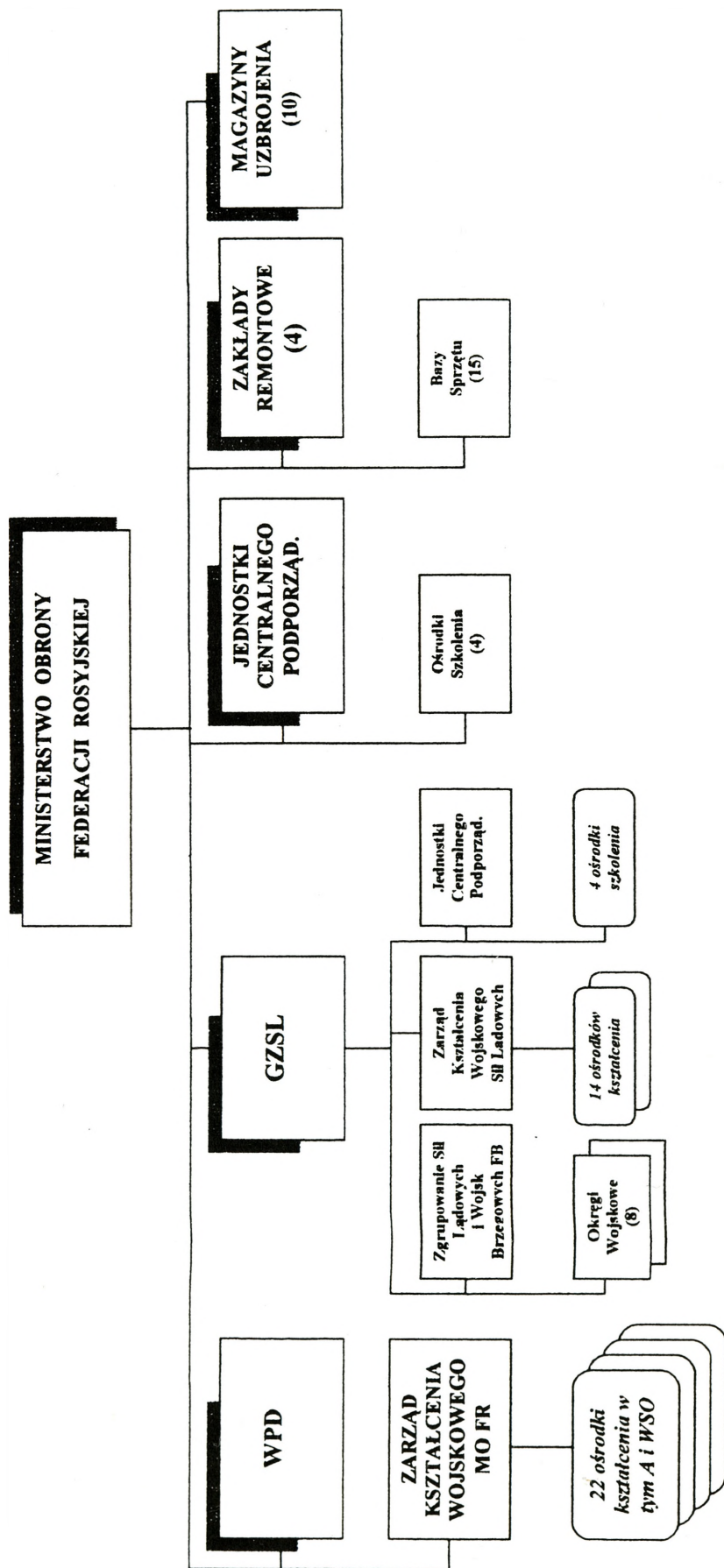
Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSL.

PRZYBLIŻONE STANY LICZBOWE PODSTAWOWEGO UZBROJENIA SIL LĄDOWYCH FR W EUROPIE

Wyszczególnienie	MO FR w tym WPD	GZSL	Moskiewski OW	Leningradzki OW	Przywołżański OW	Północnokaukazki OW	GWRZ	GWRN Moldawia	ZSL FB Kaliningrad
Żołnierzy	367200	294700	102500	49400	33300	54900	13300	2800	14700
Czołgi	5483	4850	1900	332	848	412	215	119	829
BWO	9753	6939	2316	499	1127	1279	517	129	862
Artyleria średnia	5895	4455	1561	943	569	570	239	129	336
Śmigłowce uderzeniowe	793	793	222	69	220	76	5		46
Śmigłowce wsparcia	948	925	201	91	389	96	5	7	30
Śmigłowce transportowe	252	252			24	10			
Mosty czołgowe	472	461	316	40	21	42	13		27

Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSi.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA SIL LĄDOWYCH FEDERACJI ROSYJSKIEJ
(stan na dzień 01.01.1998r.)

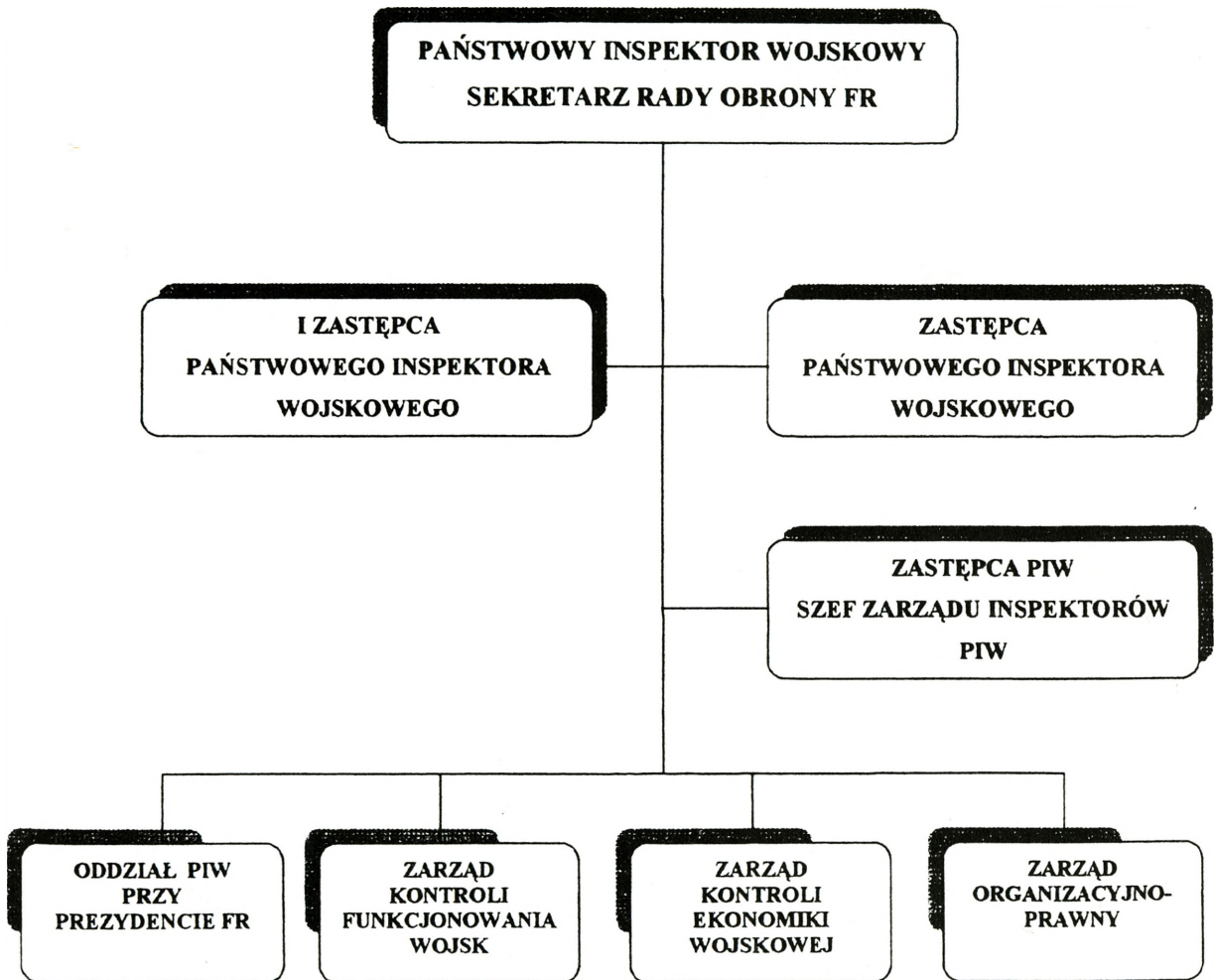
Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSi.

DANE PORÓWNAWCZE ROZBROJENIA WYBRANEGO TYPU SPRZĘTU SL SZ FR W LATACH 1995 - 1998

Typ sprzętu	1995	1996	efekt 95/96	1997	efekt 96/97	1998	efekt 97/98
Czołg średni	6696	5490	-1206	5541	+51	5559	+18
BWO w tym: BWP, BWO, BTR	11806	9867	-1939	10198	+331	9841	-357
Artyleria	6230	6089	-141	6011	-78	5999	-12
w tym: lufowa	4954	4858	-96	4864	+6	4862	-2
moździerze	363	250	-113	252	+2	268	+16
rakietowa	913	981	+68	895	-86	869	-26
Śmigłowce uderzeniowe	872	829	-43	812	-17	805	-7

Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSi.

**STRUKTURA ORGANIZACYJNO-FUNKCJONALNA
PAŃSTWOWEJ INSPEKCJI WOJSKOWEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ**

Źródło: materiały wewnętrzne Biura Studiów i Analiz WSI.

2. Potencjał militarny w Obwodzie Kaliningradzkim (Marek Szymański)

Obwód Kaliningradzki (OK) po rozpadzie ZSRR oraz odzyskaniu niepodległości przez Litwę, Łotwę i Estonię (stanowiące wraz z OK do 1991 r. terytorium Nadbałtyckiego Okręgu Wojskowego SZ ZSRR) stał się najdalej na zachód wysuniętą częścią Federacji Rosyjskiej w Europie. Ze względu na położenie oraz koncentrację w jego granicach silnego zgrupowania wojsk pełni on strategiczną rolę w polityce i systemie bezpieczeństwa Rosji, pozwalając Moskwie z wysuniętych pozycji kontrolować i oddziaływać na środkowy i zachodni Bałtyk oraz przyległe obszary państw sąsiednich.

Znaczenie Obwodu dla Rosji podkreśla usytuowanie na jego wybrzeżu jedynych niezamrażających portów jakie jej pozostały na Morzu Bałtyckim (Baltijsk, Kaliningrad, Primorsk i inne mniejsze) po utracie portów morskich i punktów bazowania w b. bałtyckich republikach radzieckich.

W następstwie realizacji przez Rosję w latach 1993-1995 międzynarodowych traktatów i dwustronnych umów rozbrojeniowych, w tym wycofywania Zachodniej Grupy Wojsk (ZGW, z terytorium b. NRD) i Północno-Zachodniej GW (z b. republik przybałtyckich ZSRR), na terytorium OK dochodziło do koncentracji znacznych pod względem liczebności wojsk i sprzętu bojowego zgrupowań SZ FR.

2.1. Struktury organizacyjne

Do stycznia 1994 r. na terytorium Obwodu stacjonowały dwa samodzielne operacyjne, zasadnicze zgrupowania wojsk (załącznik 1). Była to 11 Armia ogólnowojskowa, która posiadała (od kwietnia 1993 r.) status samodzielnego związku operacyjnego (ZO), podległego bezpośrednio ministrowi obrony FR, oraz Flota Bałtycka, a dokładniej jej Zgrupowanie Południowe. Posiadały one niezależne stanowiska i systemy dowodzenia oraz odrębne zaplecze logistyczne. Współdziałanie obydwu ZO organizowane było przez Sztab Generalny SZ FR, co w znacznym stopniu utrudniało realizację zadań obronnych w tej strefie oraz wydłużało czas podejmowania decyzji.

Ponadto, nie rozdzielenie kompetencji dowódczych i zakresu odpowiedzialności (szczególnie kwestii kto, kim i w jakich sytuacjach ma dowodzić?) pomiędzy dowódcą 11 A gen. Pimenowem, a dowódcą FB adm. Jegorowem, doprowadzało wielokrotnie do sporów pomiędzy dowódcami „lądowymi” a „marynarzami” oraz utrudniało prowadzenie restrukturyzacji stacjonujących tam sił, a szczególnie ich zgrywanie bojowe.

W ramach poszukiwania optymalnych rozwiązań organizacyjnych (w tym i kompetencyjnych) z dniem 1 stycznia 1995 r. na bazie związków taktycznych (ZT) i oddziałów FB oraz 11 A utworzono specjalną strefę militarną pod nazwą Kaliningradzki Rejon Obrony (KRO), któremu nadano status zbliżony do samodzielnego okręgu wojskowego. Obowiązki dowódcy KRO powierzono dowódcy FB adm. Jegorowowi, podporządkowując mu operacyjnie wszystkie wojska stacjonujące na terytorium obwodu, w tym dotychczas samodzielną 11 Armię, zachowując jej dywizyjną strukturę organizacyjną. Dowódca 11 A został zastępcą dowódcy KRO ds. sił lądowych²⁰. Zatem nadal występowały niezależne systemy dowodzenia i zaopatrzenia floty i armii, gdyż oba ZO zachowały własne sztaby i systemy logistyczne.

W sierpniu 1997 r. kierownictwo MO FR podjęło decyzję o likwidacji dotychczasowej struktury KRO oraz o przekazaniu 11 A w podporządkowanie dowódcy Leningradzkiego OW²¹. Podstawowym celem tych zmian miało być dokończenie restrukturyzacji armii pod kierunkiem dowództwa „lądowego”²² (m.in. ułatwienie przekazywania nadwyżek sprzętu i środków walki) i przygotowanie jej do powtórnego wejścia w skład FB po zmniejszeniu stanów osobowych i uzbrojenia jako część jej wojsk brzegowych. Zakończenie tych działań planowano na 1.09.1998 r.

W wyniku decyzji prezydenta Jelcyna z grudnia 1998 r. o kolejnej jednostronnej redukcji przez Rosję 40 % jej konwencjonalnych sił zbrojnych w północno-zachodnim rejonie FR (Leningradzki OW, OK, FB) ministerstwo obrony FR dokonało „rewizji” wcześniejszych planów restrukturyzacji wojsk w OK i zdecydowało o rozformowaniu 11 A. Jednocześnie zatwierdzono koncepcję utworzenia na bazie jej (związków taktycznych) ZT i oddziałów oraz wojsk brzegowych Zgrupowania Południowego FB (piechota morska, nadbrzeżna artyleria raketowa i lufowa, jednostki rozpoznania oraz WRE i inne) jednolitej struktury organizacyjnej pod nazwą Zgrupowanie Sił Lądowych i Wojsk Brzegowych Floty Bałtyckiej²³ (ZSL i WB FB, załącznik 2). W ramach tego zgrupowania dokonano również połączenia i ujednoczenia struktur logistycznych floty i wojsk lądowych, tworząc, na wzór testowanego wcześniej w Moskiewskim Okręgu Wojskowym, zintegrowany system wsparcia i logistycznego zabezpieczenia wojsk w OK.

²⁰ Było to związane z obniżeniem rangi dotychczasowego stanowiska dowódcy armii i utratą samodzielności decyzyjnej - jednakże wyłącznie „na zewnątrz”, bowiem w ramach dowodzonego ZO dotychczasowy zakres władzy został zachowany. W strukturze zastępców dowódcy KRO występowali ponadto zastępcy: ds. sił okrętowych, ds. OP oraz ds. wojsk brzegowych.

²¹ Wystąpienie MO FR na konferencji prasowej 28.08.1997 r., „Krasnaja Zwiezda”, 1.09.1997

²² Nieoficjalnie wskazywano, iż podporządkowanie 11 A nowemu dowódcy Leningradzkiego OW gen. Bobryzewowi, z którym gen. Pimenow nie utrzymywał bliższych kontaktów, ograniczy samowolę i oportunistyczny dowódca armii w zakresie zmian strukturalnych lądowego zgrupowania wojsk w OK.

²³ Nazewnictwo wg materiałów informacyjnych i opracowań WSI

Powyższe zmiany w ocenie specjalistów rosyjskich mają zapewnić:

- zmniejszenie liczby szczebli i organów dowódczych oraz uproszczenie („spłaszczenie”) procesu decyzyjnego
- zwiększenie zdolności operacyjnej oraz gotowości bojowej lądowo-powietrzno-morskiego zgrupowania sił w OK oraz jego wszechstronności w zakresie rodzajów realizowanych zadań;
- roz- lub przeformowanie nadmiernie rozwiniętych struktur wojsk lądowych;
- zmniejszenie nakładów finansowych na utrzymywanie i funkcjonowanie zgrupowania;
- przygotowanie jednolitego programu szkolenia oraz przygotowania wojsk do działań w warunkach bezpośredniej styczności z siłami NATO po przyjęciu Polski do struktur wojskowych Paktu.

2.2 Stany liczebne wojsk i podstawowego uzbrojenia

Flota Bałtycka

Rosyjscy specjaliści utrzymują, iż w rezultacie usamodzielnienia się Litwy, Łotwy i Estonii oraz przejścia przez nie infrastruktury brzegowej dotychczas wykorzystywanej przez Flotę Bałtycką utraciła ona²⁴:

- ok. 80 % punktów bazowania, w których stacjonowało ok. 50 % jej nawodnych sił okrętowych oraz 100 % okrętów podwodnych;
- ok. 30 % lotnisk wojskowych, na których bazowało ok. 25 % samolotów bojowych;
- ok. 80 % brzegowych systemów rozpoznania, obserwacji i nawigacji;
- ok. 65 % zaplecza produkcyjnego i remontowego (w tym stocznie);
- ok. 50 % zaplecza mieszkaniowego.

Wymusiło to na dowództwie rosyjskiej Marynarki Wojennej dokonanie radykalnych redukcji stanu sił okrętowych FB, zmiany systemu bazowania jej ZT i oddziałów oraz zmianę koncepcji użycia sił morskich w akwenie Morza Bałtyckiego.

W początkowym okresie tworzenia zgrupowania wojsk w OK (lipiec 1992 r.) Flota Bałtycka posiadała ok. 90 tys. żołnierzy i marynarzy, a w jej uzbrojeniu i wyposażeniu znajdowało się 188 samolotów bojowych oraz 397 okrętów, w tym:

- okręty bojowe głównych klas (39 podwodnych, 3 krążowniki rakietowe, 8 niszczycieli, 4 fregaty);
- 343 okręty pozostałych klas (28 okrętów ZOP, 43 kutry rakietowe, 100 kutrów torpedowych i patrolowych, 158 specjalnych i 14 pomocniczych.).

W wojskach brzegowych występowały:

²⁴ Informator „Flota Bałtycka Federacji Rosyjskiej”, Wyd. Dowództwa MW RP, Gdynia 1997, s.45-47.

- dywizja obrony wybrzeża (3 DOW z dowództwem w Kłajpedzie), posiadająca ok. 3400 żołnierzy oraz na uzbrojeniu 271 czołgów T-72, 469 bojowych wozów opancerzonych (BWO typu BWP-1 i 2, BTR-60 i 70), 156 środków artyleryjskich o kalibrze powyżej 100 mm różnych typów (m.in. D-30, 2A65, B M-21);
- 336 Brygada Piechoty Morskiej, posiadająca ponad 2240 żołnierzy, 40 czołgów starszej generacji typu T-55, i 97 BWO różnych typów (w tym 27 transporterów opancerzonych z ciężkim uzbrojeniem PT-76, 158 nowoczesnych typu BTR-80) oraz 60 samobieżnych środków artyleryjskich;
- 710 pułk artylerii (m. Kaliningrad), posiadający na uzbrojeniu 120 środków artyleryjskich o kalibrze powyżej 100 mm (72 szt. 2A65 oraz 48 szt. 2S5).

Obecnie stan osobowy FB (Zgrupowania Południowego, stacjonującego w OK) wynosi (na 1.01.1998 r.) ok. 31 tys. żołnierzy i marynarzy i w stosunku do 1992 r. zmniejszył się trzykrotnie (o ok. 60 tys.). Siły okrętowe posiadają w uzbrojeniu 265 okrętów, w tym:

- 37 okrętów bojowych głównych klas (6 podwodnych, 3 niszczyciele, 28 fregat);
- 228 pozostałych klas (42 patrolowe, 62 wojny minowej, 8 desantowych, 118 pomocniczych).

Lotnictwo morskie FB posiada w uzbrojeniu 102 samoloty bojowe oraz ok. 50 śmigłowców ZOP, WRE i rozpoznawczych.

W skład wojsk brzegowych FB, stacjonujących na terytorium OK wchodzi m.in:

- BPM, posiadająca ponad 1660 żołnierzy, 26 czołgów T-72 (przejęła je w miejsce czołgów T-55, w trakcie rozwiązywania b. 3 DOW), 141 transporterów typu BTR-80 i pokrewnych oraz 34 samobieżne środki artyleryjskie o kalibrze powyżej 100 mm;
- 293 Brygada Nadbrzeżnej Artylerii Raketowej (293 BNadArtR), w uzbrojeniu której występuje 8 zestawów wyrzutni typu „Riedul” (SSC-1B *Sepal*) rakiet ziemia-woda typu P-35.

W celu ochrony strefy OP Obwodu oraz osłony portów i baz FB w Bałtysku i Kaliningradzie wzdłuż zachodniego wybrzeża OK rozmieszczone są dywizjony rakiet OP brygady OP Sił Powietrznych FR.

Siły lądowe

Stany liczebne sił lądowych w Obwodzie Kaliningradzkim w latach 1992-1998 podlegały znacznym zmianom (załączniki 3 i 4). Największa koncentracja miała miejsce na przełomie 1993 i 1994 r. osiągając wielkość ponad 65 tys. żołnierzy, ponad 1230 czołgów, ponad 1470 bojowych wozów opancerzonych (BWO), 830 środków artyleryjskich o kalibrze ponad 100 mm, ok. 60 śmigłowców uderzeniowych, 150 samolotów bojowych i 42 wyrzutni rakiet O-T. Przejściowo w tym okresie na terytorium OK stacjonowały - od kilku tygodni do 2-3 miesięcy - jeszcze inne, oprócz

ujętych w tabelach, ZT i oddziały. Były one częścią wycofywanych z zagranicy SZ FR i nie stanowiły elementów składowych zgrupowania wojsk w Obwodzie²⁵.

Dla pełniejszej oceny udziału wojsk zgrupowania kaliningradzkiego w ogólnym stanie SZ FR autor opracował tabelę (załącznik 5) prezentującą procentowy udział OK w rozmieszczeniu sił zbrojnych w ramach całego terytorium europejskiego FR (objętego ograniczeniami Traktatu CFE). Wynika z niej, iż pomimo ogólnej, znacznej redukcji liczebności sił zbrojnych i środków walki w skali państwa, udział zgrupowania wojsk stacjonujących w OK. wzrasta, jak np. w stanie osobowym z 3,98 % do 4,70 %, czy też czołgów z 10,9 % do 15,38 % oraz samolotów bojowych z 2,62 % do 3,26 %. Zmniejszyły się jedynie dwa wskaźniki - w zakresie środków artyleryjskich z 9,96 % do 6,17 % oraz śmigłowców uderzeniowych z 6,67 % do 5,71 %.

Również następowała tu jakościowa i ilościowa zmiana sprzętu bojowego i uzbrojenia. Między innymi w ramach wypełniania przez Rosję zobowiązań „Traktatu w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie” (CFE) wycofano z obwodu przestarzałe czołgi T-55 (z uzbrojenia 336 Brygady Piechoty Morskiej z Bałtyjska) i T-62 (z uzbrojenia 40 Dywizji Pancерnej z Sowietska). Przeznaczono do likwidacji sprzęt opancerzony starszej generacji typu BTR-60 i PT-76 oraz znaczną część BWP-1. Pozostawiono nowoczesne transportery typu BTR-80 oraz wozy bojowe BWP-2. Zmniejszono stany uzbrojenia raketowego, wycofując wszystkie wyrzutnie i rakiety O-T starszej generacji typu *Scud*.

Kontynuowane jest ujednocnianie środków artyleryjskich występujących na uzbrojeniu wojsk lądowych w OK - szczególnie tzw. artylerii armijnej. Wycofano m.in. moździerz ciągnięty typu 2S12 (78 egzemplarzy), armatohaubice D-20 (96 egzemplarzy), armaty 2A65 (72 armaty kalibru 152 mm) oraz armaty samobieżne typu 2S5 (48 szt.). Do obsługi tych środków potrzebny był liczny personel (np. armatohaubica D-20 posiada załogę składającą się z 10 żołnierzy), co w warunkach zmniejszania liczebności wojsk było trudne do zrealizowania. Utrzymano natomiast sprzęt posiadający lepsze parametry bojowe oraz znajdujący się w dobrym stanie technicznym.

W wyniku stopniowego przechodzenia w SZ FR ze struktury armia-dywizja-pułk-batalion na korpus-brygada-batalion, oraz w celu zmiany charakteru zgrupowania kaliningradzkiego z ofensywnego na typowo obronny, kontynuowana jest (zapoczątkowana w 1994 r.) likwidacja szczebla dywizji pancерnej (DPanc), dywizji artylerii (DA), dywizji lotnictwa szturmowego, sta-

²⁵ W niektórych opracowaniach można spotkać się z włączaniem tych sił do ogólnego stanu wojsk w OK. stąd też niektórych źródłach występują dane, iż w OK. mogło stacjonować od 150 do 300 tys. żołnierzy.

nowiących typowe elementy ofensywne. W pierwszej kolejności przeformowano 1 i 40 DPanc na brygady (odpowiednio 2 i 10 BPanc), a 149 DA w samodzielne pułki artylerii. Następnie jedną z BPanc (10 BPanc w m. Sowietsk) przeformowano w bazę materiałowo-techniczną (196 BMT), tworząc z części jej pododdziałów batalion szkolny (866 szkzb). Rozformowano również (w 1995 r.) brygadę wojsk powietrznodesantowych (37 BPD z Czerniachowska).

Kolejne działania potwierdzające zmianę charakteru zgrupowania sił lądowych KRO z ofensywnego na obronny potwierdzały redukcje liczby brygad raket operacyjno-taktycznych (BROT) z trzech (w 1994 r. - 26, 149, 152 BROT) do jednej (w 1995 r. - 152 BROT). W 1998 r. dokonano kolejnych redukcji sił i środków ZSL i WB FB, w tym m.in. przeformowano: 2 Brygadę Pancerną (b. 1 DPanc) w 385 Bazę Sprzętu i Uzbrojenia (BSU), 244 Brygadę Artylerii w 3598 BSU, 181 Brygadę Inżynieryjno-Saperską w 6610 BSU i inne. Dokonano również zmiany podporządkowania niektórych oddziałów i pododdziałów pomiędzy 1 i 18 DZ. Obecnie w składzie lądowego komponentu sił w OK znajduje się tylko jeden rozwinięty pułk zmechanizowany - 280 pz 18 DZ z m. Gusiew - na osiem (8) występujących tam jednostek tego typu. Dla porównania - w 1994 r. w obwodzie stacjonowało sześć rozwiniętych pz oraz co najmniej trzy rozwinięte pułki czołgów²⁶.

2.3. Rezerwy i system mobilizacyjny

Ważnym elementem składowym oceny potencjału militarnego OK jest stan posiadanych w Obwodzie przeszkolonych rezerw osobowych oraz ilości środków materiałowo-technicznych.

Ocenia się, że w związku z utrzymywaniem w b. ZSRR i nadal kontynuowanym w SZ FR eksterytorialnym systemem uzupełniania, w Obwodzie Kaliningradzkim nie ma wystarczającej liczby rezerw osobowych do mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk. Stan ten będzie prawdopodobnie pogłębiał się ze względu na rozwiązywanie jednostek lub przeformowywanie ich w tzw. jednostki nieczynne (bardzo głęboko skadrowane bazy i magazyny sprzętu i uzbrojenia). Zaniechanie typowego szkolenia bojowego i ograniczenie działań żołnierzy wcielanych do jednostek w OK. do czynności ochronno-wartowniczych spowodować może powstanie znacznego deficytu żołnierzy rezerwy posiadających podstawowe specjalności wojskowe, takie jak strzelec, operator-działonowy, mechanik-kierowca i inne.

Zatem rozwinięcie mobilizacyjne zgrupowania w OK wymagałoby dostarczenia znacznej liczby żołnierzy rezerwy z innych regionów Rosji, co przy obecnych możliwościach weryfikacyjnych

²⁶ Wg danych z dokumentu dorocznej wymiany informacji w ramach CFE za 1994 r.

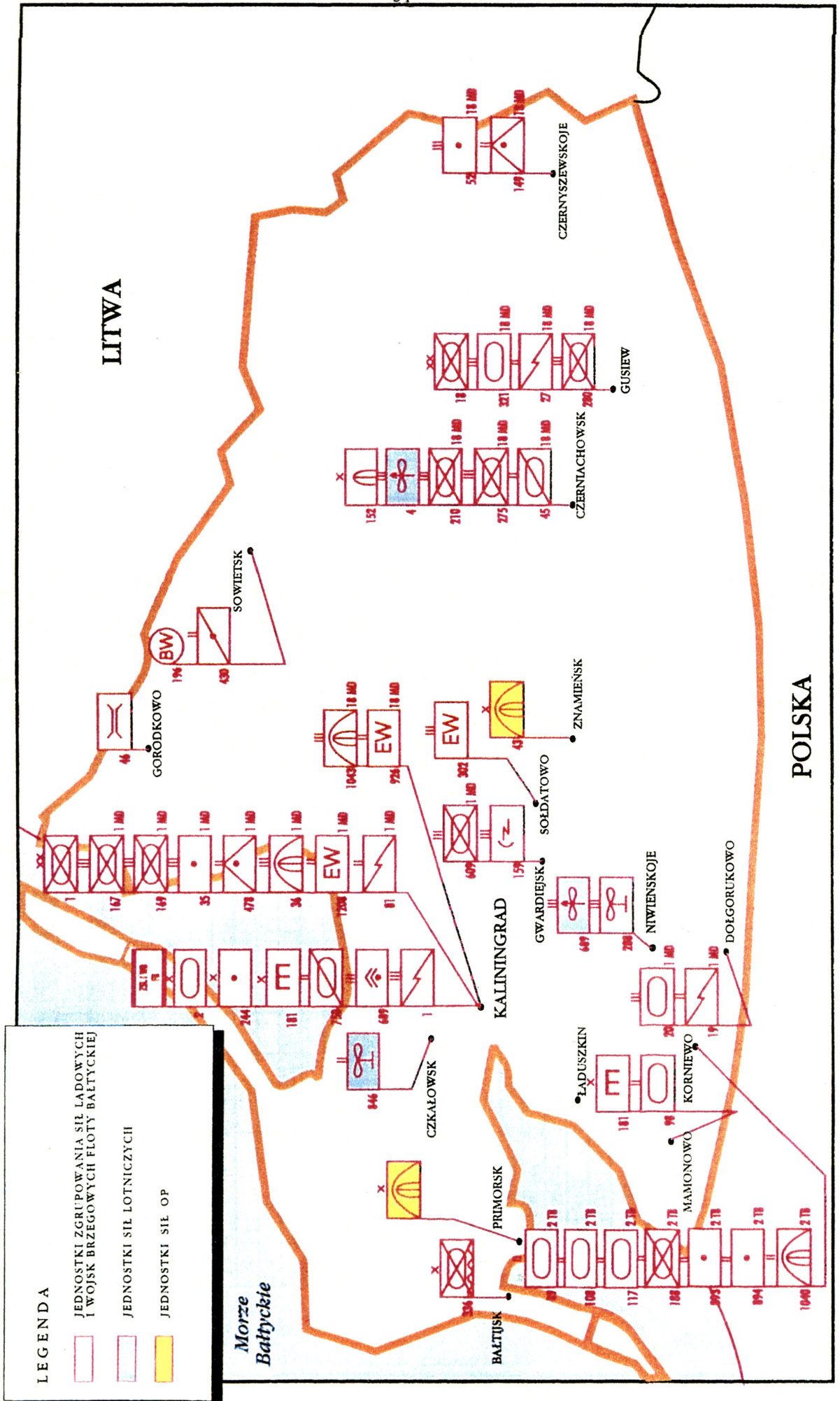
(inspekcje w ramach CFE, wizyty oceniające, „gorące linie” itp.) eliminuje możliwość skrytego przygotowywania sił zbrojnych do działań zaczepnych w strefie swojej odpowiedzialności.

Stan taki dotyczy również sytuacji w zakresie logistycznego wsparcia ewentualnych działań jak i możliwości wykorzystania miejscowej infrastruktury wojskowej. W wyniku braku środków finansowych na bieżące funkcjonowanie wojsk sukcesywnie zużywano zapasy nienaruszalne, które nie są w pełni odtwarzane. Wieloletnie zaniedbania inwestycyjno-remontowe, zaniechania odświeżania np. paliw lotniczych i rotacji części zapasowych do sprzętu pancernego spowodowały, iż w wielu magazynach i składach znajdują się środki które utraciły właściwości użytkowe i zbędne już podzespoły do wycofanych wcześniej typów sprzętu, jak np. BTR-40, PT-76, czy T-55. Wiele obiektów lotniskowych, koszarowych, magazynowych itp. Nie nadaje się do użytkowania lub wymaga znacznych nakładów finansowych na przywrócenie im stanu technicznej sprawności.

Stan permanentnych zmian strukturalnych i zmniejszania potencjału militarnego w OK zapewne będzie nadal utrzymywany. Po likwidacji KRO, rozformowaniu wchodzącej w jego skład 11 A oraz utworzeniu w grudniu ub.r. Zgrupowania Sił Lądowych i Wojsk Brzegowych FB można wnioskować, iż kierownictwo państwowe i wojskowe FR nie posiada ostatecznej koncepcji roli i zadań tej strefy w systemie obrony FR.

Powyższe działania, w świetle przedstawionych wcześniej analiz porównawczych w związku ze stanowiskiem państw bałtyckich, wyrażających opinie o zagrożeniu ich bezpieczeństwa ze strony zgrupowania sił w obwodzie, są elementem bardziej propagandowym niż rzeczywistą redukcją rosyjskiego potencjału militarnego w basenie Morza Bałtyckiego. Szczególnie mocne nagłoszenie zmian w kaliningradzkiej strefie w międzynarodowych kontaktach Rosji, w NATO, zdaje się potwierdzać tę opinię. Nie mniej jednak w opinii polityków rosyjskich (w tym samego prezydenta Jelcyna) i ekspertów wojskowych redukcje i zmiany strukturalne prowadzone w OK. mają wskazywać na kontynuowanie przez FR procesu rozbrojenia i umacniania bezpieczeństwa międzynarodowego.

DYSLOKACJA JEDNOSTEK SZ FR W OBWODZIE KALININGRADZKIM

Razem SZ w OK	40083	40	299	683	1022	26	684	554	1263	146	233	382	261	52	315	144	829	67	29	15	111	43	40	38	18
Inne wojska FR w OK*:																									
WW MSW	10000							25	25																
WOP MB FR	5000							15	15																
Ogółem wojska w OK**	55000	40	299	683	1022	26	684	594	1303	146	233	382	261	52	315	144	829	67	29	15	111	43	40	38	18

* Dane szacunkowe

** Bez sił okrętowych FB

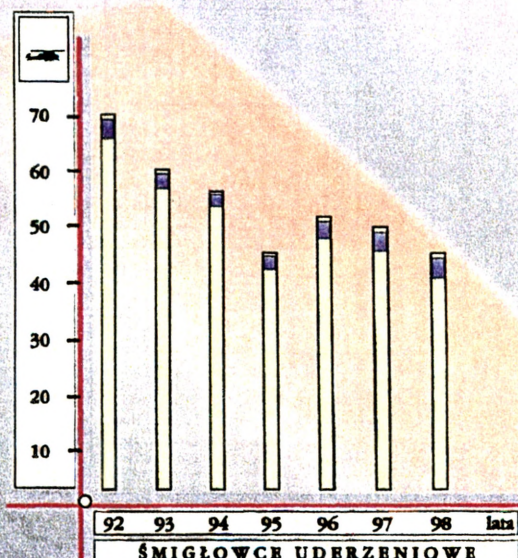
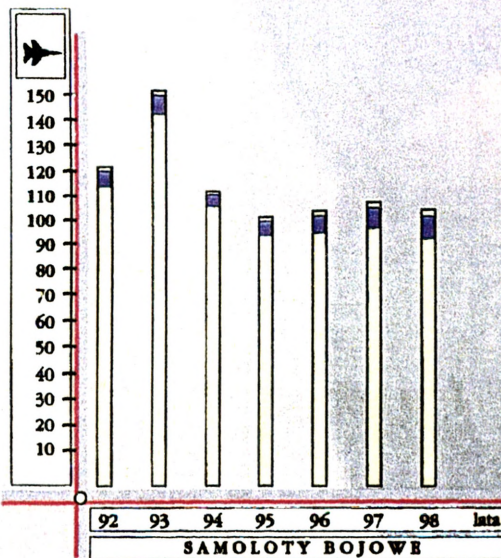
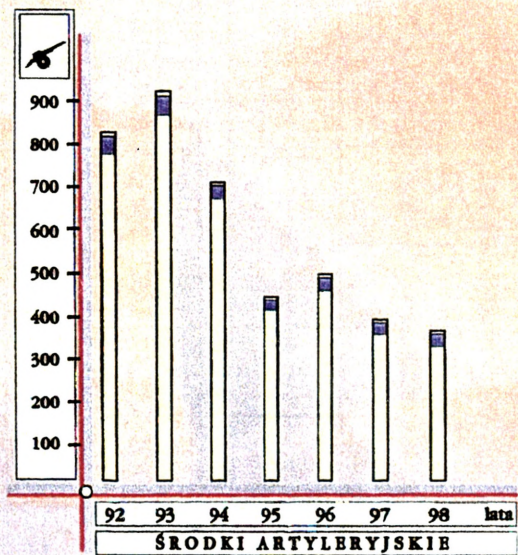
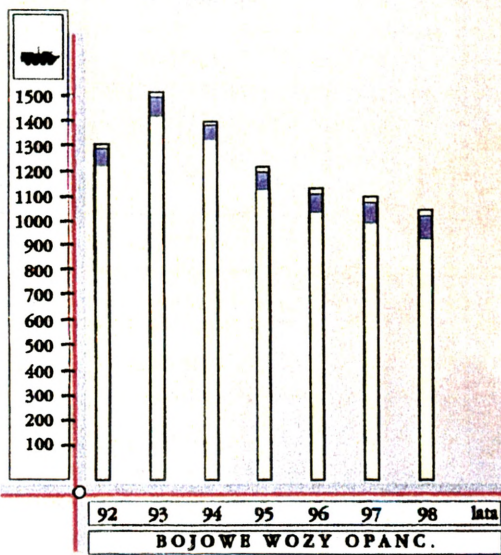
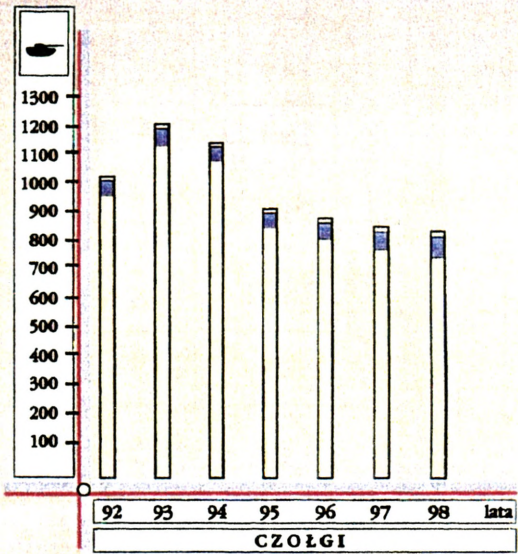
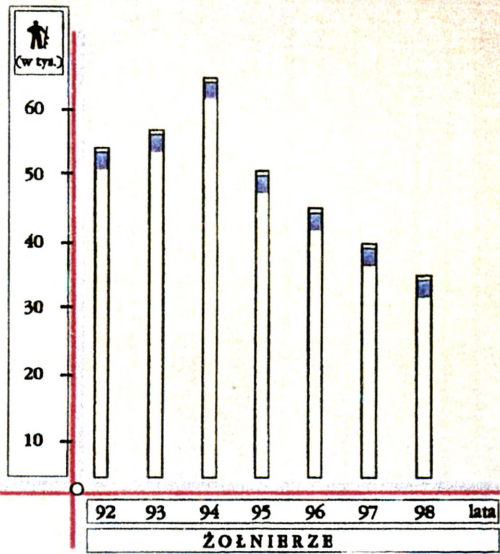
Stan liczebny oraz główne uzbrojenie wojsk FR w Obwodzie Kaliningradzkim
(wg stanu na 17.07.1992 r.)

**Procentowy udział zgrupowania wojsk FR
stacjonujących w Obwodzie Kaliningradzkim (OK)
w stanie osobowym i uzbrojeniu SZ FR* w latach 1992-1998**

Lata	stan osobowy		czołgi		BWO		śr. art.		Śm. uderz.		Samol. bojowe							
	OK	SZ FR	%	OK	SZ FR	%	OK	SZ FR	%	OK	SZ FR	%						
1992	55083	1383283	3,98	1022	9338	10,90	1303	19399	6,71	829	8326	9,96	67	1005	6,67	121	4624	2,62
1993	59114	1298299	4,51	1237	7993	15,47	1477	16469	8,97	831	7003	11,87	59	993	5,94	149	4241	3,52
1994	65373	1110578	5,90	1107	7493	14,77	1430	13466	10,62	690	6069	11,37	55	954	5,77	109	3921	2,78
1995	51615	998811	5,11	893	6696	13,34	1235	11806	10,46	438	6240	7,02	45	872	5,16	100	3283	3,05
1996	46403	818474	5,61	879	5490	16,08	1169	9867	11,85	460	6089	7,56	52	829	6,27	102	2989	3,41
1997	40840	817100	4,90	869	5541	15,68	1138	10198	11,16	398	6009	6,62	50	824	6,07	106	2891	3,67
1998	35167	748776	4,70	855	5559	15,38	1069	9841	10,86	370	5999	6,17	46	805	5,71	102	2868	3,26

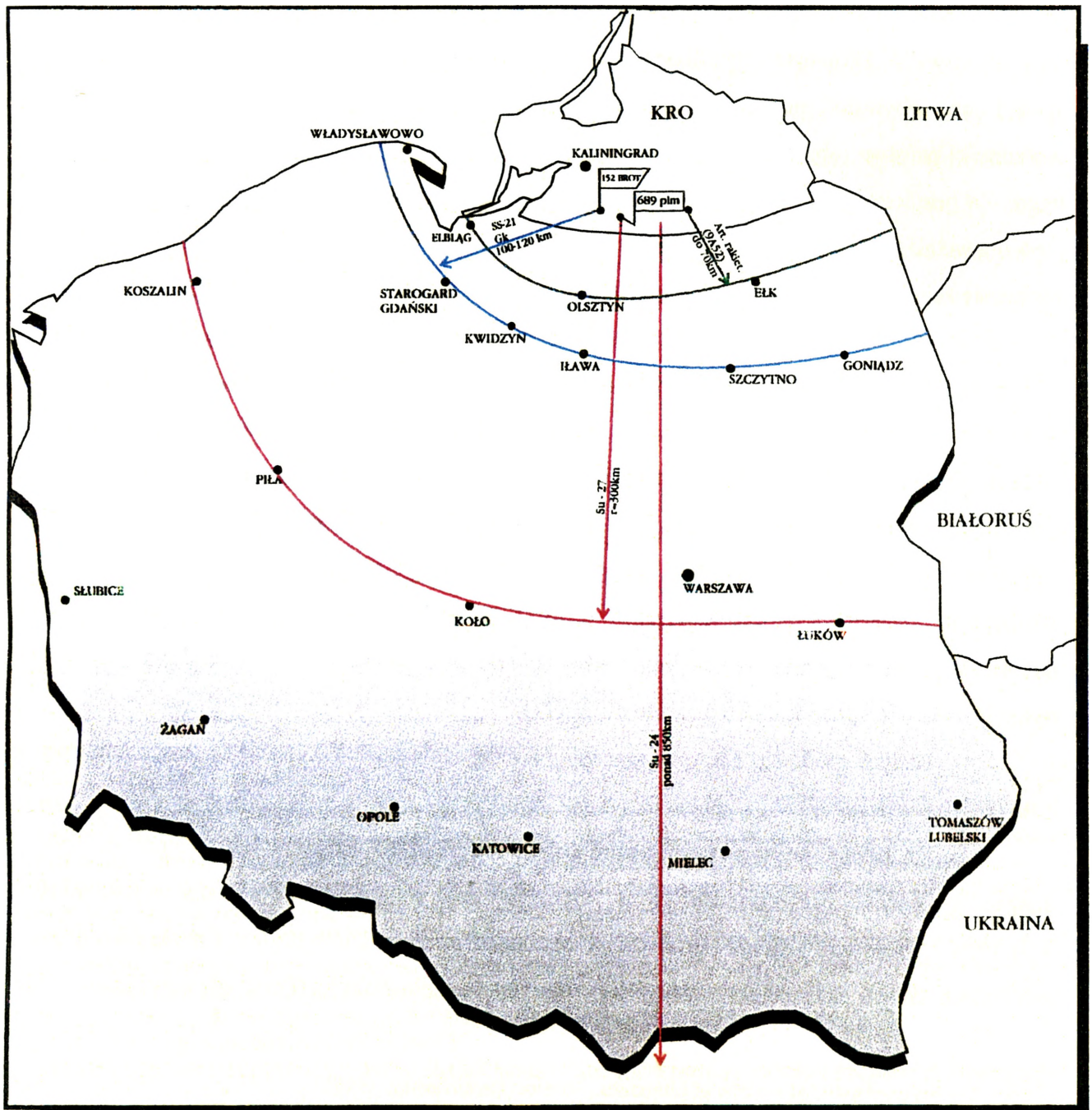
* Bez sil okrętowych FB

**PORÓWNANIE STANU LICZEBNEGO SIŁ ZBROJNYCH FR
ORAZ GŁÓWNEGO UZBROJENIA OBJĘTEGO OGRANICZENIEM TRAKTATU CFE
W OBWODZIE KALININGRADZKIM W LATACH 1992-1998**

POTENCJALNE MOŻLIWOŚCI ODDZIAŁYWANIA LOTNICTWA I BROT Z OBWODU KALININGRADZKIEGO

(wariant)

3. Polityka bezpieczeństwa i Siły Zbrojne Litwy (Marek Wódz)

3.1. Polityka bezpieczeństwa

Głównym celem aktywności politycznej Litwy do 1993 r. było dążenie do jak najszybszego wycofania wojsk rosyjskich z terytorium republiki. Po ich Wilno wyraziło zdecydowaną wolę integracji ze strukturami Europy Zachodniej.

Prozachodnia orientacja Litwy lega u podstaw generalnych założeń jej polityki bezpieczeństwa. Założenia te zostały przedstawione w dokumencie pt. „Podstawy bezpieczeństwa narodowego Litwy”.²⁷ Głównym celem bezpieczeństwa narodowego jest zabezpieczenie interesów państwa i jego obywateli poprzez rozwój i zacieśnianie demokracji, strzeżenie niezależności i suwerenności państwa, obrona integralności terytorialnej oraz strzeżenie ładu i porządku konstytucyjnego. Za bezpieczeństwo narodowe odpowiedzialne są główne instytucje państwowe wspólnie z jego obywatelami, którzy winni być świadomi niebezpieczeństw i być ciągle gotowi do przeciwstawiania się zagrożeniom bezpieczeństwa państwa.

W omawianym dokumencie stwierdzono, że Litwa nie ma wrogów i nie czuje się zagrożona z nikąd. W przypadku pojawienia się zagrożeń zamierza je zażegnywać środkami pokojowymi. System bezpieczeństwa narodowego ma być umacniany jako część wspólnego, europejskiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa opartego o więzy euroatlantyckie. Litwa od samego początku stała na stanowisku, że działania w kierunku integracji z euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa należy prowadzić wspólnie z Łotwą i Estonią²⁸. Jednakże kraje te nie podzielały początkowo tego stanowiska. Szczególny egoizm polityczny wykazywała Estonia, która w czasie spotkania prezydentów Litwy, Łotwy i Estonii w Tallinie, w dniu 15 grudnia 1993 r. nie podpisała wspólnego oświadczenia w sprawie starań o przyjęcie do NATO.

Po tym spotkaniu Litwa rozpoczęła bardziej samodzielne działania na rzecz integracji z NATO.

Od 1994 r. priorytetowym celem polityki bezpieczeństwa Litwy jest dążenie do członkostwa w Pakcie Północnoatlantyckim. Oficjalnie chęć wstąpienia do sojuszu wyraził w dniu 4.01.1994 r. prezydent Algirdas Brazauskas. Natomiast w dniu 27.01.1994 r. Litwa, jako jedna z pierwszych tuż po Rumunii²⁹, przystąpiła do Partnerstwa dla Pokoju (PdP) gdzie wykazuje dużą

²⁷ Zob.: The basics of national security of Lithuania - Vilnius, December 19, 1996

²⁸ W tym celu powołano w sierpniu 1989 r. Radę Bałtycką.- Zob.: Europejskie struktury współpracy. Informator, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1995, s.195-204

²⁹ S.Przybyła - Podejście Litwy do bezpieczeństwa w regionie. Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa 1997

aktywność. Podkreślenia wymaga fakt, że Litwa w swoich dążeniach w integracji z Sojuszem napotyka poważne przeszkody, z których głównym jest zdecydowany sprzeciw Rosji. Wyraził go prezydent Rosji Borys Jelcyn już następnego dnia po zadeklarowaniu przez Litwę woli integracji z NATO. Stanowisko to jest niezmiennie do chwili obecnej. Strona litewska zdaje sobie sprawę, że bardzo trudno będzie przezwyciężyć opór Rosji w tym zakresie i dlatego też, wspólnie z Łotwą i Estonią, wysuwa wiele innych inicjatyw pozwalających na zbliżenie z NATO.

Wobec zapowiedzi NATO, że w grupie państw, które w pierwszej kolejności zostaną zaproszone do członkostwa w Sojuszu, nie znajdują się Państwa Bałtyckie oraz w obawie przed pozostaniem w „szarej strefie” bezpieczeństwa, w lipcu 1996 r. Litwa przedstawiła do konsultacji USA, RFN i Danii projekt „Partnerstwa Atlantyckiego (PA)”³⁰. Intencją tego projektu było uzmysłowienie partnerom w NATO oraz niektórym państwom Europy Środkowej i Wschodniej wagi problemu krajów bałtyckich oraz ukierunkowanie dyskusji na wypracowanie rozwiązań, które umocniłyby bezpieczeństwo Państw Bałtyckich w kontekście rozszerzenia NATO. Projekt ten nie uzyskał akceptacji, a zaproszenie do Sojuszu otrzymały pierwszej kolejności (Polska Czechy i Węgry³¹). Pozostałym państwom w okresie poprzedzającym ewentualną akcesję, Sojusz zamierza zaferować inne formy współpracy, przede wszystkim w ramach rozbudowanego PdP, a także w ramach inicjatyw zgłoszonych przez kraje zachodnie, w tym w ramach „Karty USA-Państwa Bałtyckie”³².

W listopadzie 1996 r. Państwa Bałtyckie wystąpiły ze wspólną inicjatywą „dyferencjacji kandydatów do członkostwa w NATO przez samodyferencjację”³³. W inicjatywie tej kraje bałtyckie postulowały m.in. pozostawienie przez NATO, po zaproszeniu do członkostwa w Sojuszu pierwszej grupy państw partnerskich, „otwartych drzwi” dla pozostałych państw dążących do człon-

³⁰ PA stać się miał „amortyzatorem” procesu rozszerzenia Sojuszu tworząc nowy, zinstytucjonalizowany szczebel współpracy między NATO i zainteresowanymi państwami. Najważniejszym elementem tej koncepcji był postulat ustalenia przez Sojusz głównie technicznych kryteriów akcesji do PA (np. podpisanie Umowy Stowarzyszeniowej z Unią Europejską, aktywne uczestnictwo w PdP itp.), po spełnieniu których dany kraj miałby zostać zakwalifikowany jako przyszły członek Sojuszu. Status członka PA wyznaczałby jednocześnie daleko idący zakres wojskowej współpracy między Państwami PA i Sojuszem oraz wiązałyby się z udzieleniem wzajemnych gwarancji bezpieczeństwa przez jego członków. Przyjęcie tego rozwiązania od strony formalnej przypominałoby uzyskanie statusu „partnera stowarzyszonego” Unii Zachodnioeuropejskiej, wzbogaconego o gwarancje bezpieczeństwa. Zob.: Polityka zagraniczna Litwy. Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Europa-Zachód, Warszawa, luty 1998.

³¹ Kraje te zostały przyjęte do NATO 12.03.1999 r.

³² Karta USA-Państwa Bałtyckie (USA-Baltic States Charter) - Dokument partnerstwa między Stanami Zjednoczonymi oraz Estonią, Litwą i Łotwą podpisany w Waszyngtonie, w dniu 16.01.1998 r. Określa on polityczne ramy dla współpracy bilateralnej USA z trzema Państwami Bałtyckimi, której celem jest m.in. przygotowanie ich członkostwa w strukturach europejskich i euroatlantyckich. Zob.: Departament Polityki Bezpieczeństwa, Warszawa, 16 marca 1998

³³ Por. Polityka zagraniczna Litwy. Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Europa-Zachód, Warszawa, luty 1998

kostwa poprzez zawarcie z nimi Porozumień Atlantyckich przewidujących pomoc w przygotowaniu do członkostwa oraz kontynuowanie wstępnych negocjacji w sprawie członkostwa w NATO.

W dniu 24.04.1997 r. Parlament Litewski w „Apelu do parlamentów oraz szefów państw i rządów krajów członkowskich NATO” wezwał kraje NATO oraz Radę Północnoatlantycką by podczas szczytu Paktu w Madrycie zaprosiły w lipcu 1997 r. wszystkie lub przynajmniej jedno z państw bałtyckich do rokowań w sprawie członkostwa w NATO, w ramach pierwszej grupy kandydatów oraz zdecydowanego odcięcia się od prób pozbawienia Państw Bałtyckich możliwości pełnoprawnego uczestnictwa w procesie integracji euroatlantyckiej.

W przeddzień podpisania „Karty NATO-Rosja”, zebrani w dniu 26.05.1997 r. w Otepää (Estonia) prezydenci Państw Bałtyckich wydali oświadczenie, skierowane do władz państw członkowskich NATO w sprawie zagwarantowania podczas konferencji w Madrycie możliwości przystąpienia w przyszłości do NATO Litwy, Łotwy i Estonii oraz zacieśnienia współpracy z Paktem. Podkreślili też kluczowe znaczenie amerykańskiej obecności w Europie dla umacniania bezpieczeństwa i stabilności na kontynencie.

Doniosłe znaczenie dla Państw Bałtyckich miał historyczny madrycki szczyt NATO (8-9.07.1997 r.). Wprawdzie Litwa, Łotwa i Estonia nie znalazły się w pierwszej grupie państw zaproszonych do rokowań w sprawie przystąpienia do Paktu, ale w komunikacie z obrad przywódcy krajów członkowskich NATO uznali region bałtycki za szczególnie ważny dla Sojuszu. Warto podkreślić, że po zakończeniu szczytu NATO prezydenci Polski, Czech i Węgier, przeprowadzili w Madrycie rozmowy z przywódcami Litwy, Łotwy i Estonii. Uzgodniono, że państwa zaproszone do Paktu i państwa bałtyckie będą koordynować działania w sprawie kolejnych etapów poszerzenia Sojuszu. Ponadto prezydenci Polski, Czech i Węgier zapewnili prezydentów państw bałtyckich o ich poparciu dla integracji ze strukturami europejskimi i euroatlantyckimi³⁴.

Władze Litwy mają świadomość, że oczekiwanie na zaproszenie do rokowań w sprawie ich członkostwa w NATO może się wydłużyć. Dlatego też działania dyplomacji litewskiej koncentrują się zasadniczo na trzech problemach: inspirowania Sojuszu do podjęcia działań wzmacniających bezpieczeństwo krajów oczekujących na zaproszenie do członkostwa w nim; zagwarantowanie ciągłości i otwartości procesu rozszerzenia NATO; maksymalne ograniczenie wpływu Rosji na zakres i przebieg tego procesu. Analiza dotychczasowych działań Litwy na forum międzynarodowym pozwala stwierdzić, że zadania te realizuje z powodzeniem.

³⁴ Por. Polityka zagraniczna Litwy - Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Warszawa, luty 1998

Litwa przywiązuje duże znaczenie do roli Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) jako organizacji przyczyniającej się do niwelowania napięć, pokojowego rozwiązywania sporów i konfliktów oraz poszanowania praw człowieka. Jednocześnie Litwa traktuje OBWE jako forum do prezentowania swoich aspiracji w dziedzinie integracji europejskiej podkreślając, że pełne włączenie państw Europy Środkowej i Wschodniej do struktur zjednoczonej Europy stanowi gwarancję stabilności na kontynencie i sprzyja realizacji reform podjętych przez te kraje.

W ścisłym związku z działalnością OBWE Litwa rozpatruje sprawę Traktatu CFE. Nie będąc jego stroną, docenia jego znaczenie jako mechanizmu kontrolnego i stabilizującego. Opowiada się za otwartością Traktatu dla wszystkich zainteresowanych państw przystąpieniem do niego.

3.2. Siły zbrojne Litwy

Republika Litewska była pierwszym państwem bałtyckim które przystąpiło do tworzenia własnych sił zbrojnych. U podstaw tego procesu legła uchwała o służbie wojskowej obywateli Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (LSRR) przyjęta 29 września 1989 r. przez Radę Najwyższą tej republiki. W uchwale tej domagano się od władz ZSRR i ich ministerstwa obrony narodowej by obywatele pochodzenia litewskiego powoływano do odbywania służby wojskowej tylko na terytorium własnego kraju lub, w ostateczności, na terytorium Bałtyckiego Okręgu Wojskowego. Ponadto w uchwale tej Rada Najwyższa Republiki Litewskiej zleciła Radzie Ministrów republiki rozpoczęcie działań w celu „przywrócenia na terytorium Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej narodowych formacji wojskowych, w których mogliby odbywać służbę wojskową obywatele Socjalistycznej Republiki Litewskiej.”³⁵ W ramach realizacji powyższej uchwały, w marcu 1990 roku powołany został Departament Ochrony Kraju.

Wkrótce po ogłoszeniu niepodległości Sejm Republiki Litewskiej uchwalił ustawy, które uregulowały sprawy związane z odbywaniem służby wojskowej. Opracowano także struktury Ministerstwa Ochrony Kraju³⁶ oraz regulamin sił zbrojnych, a następnie zasady funkcjonowania i organizacji regularnych sił zbrojnych, formacji Straży Granicznej³⁷, obrony terytorialnej i obrony cywilnej.

♦ W 1992 r. Ministerstwo Ochrony Kraju opracowało koncepcję tworzenia systemu ochrony kraju. Przy jej opracowywaniu za podstawę przyjęto model obrony terytorialnej obowiązują-

³⁵ Por. *Przeobrażenia ustrojowe w republikach dawnego ZSRR*, pod red. E. Zielińskiego - Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1993

³⁶ Nazwa Ministerstwo Ochrony Kraju funkcjonowała do 1.05.1997 r. Po tej dacie oficjalna nazwa brzmi - Ministerstwo Obrony Narodowej Republiki Litewskiej.

³⁷ Początkowo Straż Graniczna wchodziła w skład Sił Ochrony Kraju. W 1994 r. formacja ta została przemianowana w Policję Graniczną i przekazana w podległość Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

cy w państwach skandynawskich, to znaczy model obrony totalnej. Równocześnie rozpoczęto prace nad przygotowaniem koncepcji bezpieczeństwa narodowego oraz doktryny obronnej Republiki Litewskiej³⁸. Pod koniec 1996 r. Sejm Litwy zatwierdził dokument pt. „Podstawy bezpieczeństwa narodowego Litwy”³⁹, w którym określono m.in. cele bezpieczeństwa narodowego, kompetencje i zadania poszczególnych organów władzy w sferze bezpieczeństwa, oraz sprecyzowano strukturę i zadania sił zbrojnych.

3.2.1. Zadania Sił Zbrojnych

Zgodnie z konstytucją oraz „Podstawowymi zasadami bezpieczeństwa narodowego”⁴⁰ siły zbrojne Litwy przeznaczone są do wypełniania następujących zadań⁴¹:

◆ w czasie pokoju:

- ochrony i kontroli terytorium kraju, przestrzeni powietrznej, strefy ekonomicznej w granicach wód terytorialnych oraz obiektów wojskowych;
- utrzymywania wysokiej gotowości bojowej;
- gotowości, za zgodą sejmu, do udziału w operacjach pokojowych poza granicami kraju;

◆ w przypadku agresji przeciwko państwu:

- obrony kraju całością sił zbrojnych, przez dążenie do zniszczenia przeciwnika lub do wyczerpania jego sił i zmuszenie go w konsekwencji do przerwania agresji;
- przeciwdziałania agresji poprzez atakowanie wroga wszystkimi środkami bojowymi, wszędzie tam gdzie zidentyfikowano jego słabe strony;
- przeciwdziałanie przenikaniu na terytorium kraju mniejszych grup wroga.

Analizując powyższe zadania można wysnuć wniosek, że zadania na czas pokoju spełniają wymagania współczesnej armii ponieważ jest w nich zawarte m.in. stwierdzenie o możliwości ich użycia w ramach międzynarodowych misji pokojowych⁴², natomiast zadania w przypadku agresji są typowymi zadaniami każdej armii, która nie zakłada prowadzenia działań ofensywnych jako pierwsza.

³⁸ Doktrynę opracowano w 1994 roku.

³⁹ Por. The basics of national security of Lithuania - Vilnius, December 19, 1996.

⁴⁰ Zpb.: The basics of national security of Lithuania - Vilnius, December 19, 1996.

⁴¹ Zob.: Economy Based Development Plan of Lithuanian Armed Forces, Discussion Paper - Ministry of National Defence the Republic of Lithuania, Vilnius 1998.

⁴² Pododdział litewski bierze udział w misji pokojowej w Bośni i Hercegowinie w składzie duńskiego batalionu DANBAT.

3.2.2. Organizacja Sił Zbrojnych

Zgodnie z konstytucją, siły zbrojne podlegają Prezydentowi Republiki Litewskiej, który jest ich Naczelnym Dowódcą. Prezydentowi podlegają Minister Obrony Narodowej i Dowódca Wojsk. Wspomniane osoby odpowiadają przed Sejmem za kierowanie i zarządzanie resortem obrony narodowej i siłami zbrojnymi.

Ministerstwo Obrony Narodowej⁴² Republiki Litewskiej składa się z dwóch pionów cywilnego i wojskowego. Pionem cywilnym kieruje minister obrony narodowej przy pomocy trzech wiceministrów, natomiast pionem wojskowym kieruje Dowódca Wojsk.

W pionie cywilnym przewidzianym na ok. 240 etatów znajdują się m.in.:

- Departament Polityki Obronnej i Planowania;
- Departament Wojskowych Kontaktów Zagranicznych;
- Departament Finansowo Ekonomiczny;
- Departament Kadr;
- Wywiad i Kontrwywiad;
- Wydział Transportów Wojskowych i Niebezpiecznych;
- Inspekcja Generalna.

Poza strukturą Ministerstwa, lecz w podległości ministra obrony narodowej znajduje się Departament Obrony Cywilnej.

W Siłach Zbrojnych Litwy najwyższe stanowisko wojskowe zajmuje Dowódca Wojsk, któremu bezpośrednio podlega Sztab Generalny Sił Zbrojnych.

W strukturze Sił Zbrojnych znajdują się⁴³:

- Siły Lądowe;
- Siły Powietrzne;
- Marynarka Wojenna;
- Ochotnicza Służba Ochrony Kraju;
- Departament Zaopatrzenia Wojsk;
- Szkoła Oficerska;
- Szkoła Podoficerska;
- Centralny Poligon;
- Arsenał.

⁴² Wszystkie dane odnoszą się do sytuacji na dzień 1.01.1997 r.

⁴³ Zob.: zał. Nr 3

We wszystkich formacjach Sił Zbrojnych Litwy służy ok. 17 500 żołnierzy i ochotników, w tym ok. 8 500 żołnierzy w jednostkach regularnych. Kadry oficerskie przygotowuje i szkoli Narodowa Akademia Obrony w Wilnie⁴⁵. Uczelnia ta przygotowuje również kadry dla potrzeb Straży Granicznej. Akademia prowadzi:

- 2-letnie studia oficerskie, przygotowujące kadre zawodową do szczebla kompanii;
- 2-letnie studia drugiego stopnia dla oficerów, którzy odbyli co najmniej roczny staż w jednostce liniowej. Studia te przygotowują do pracy na szczeblu batalionu i brygady.

Kadra dydaktyczna Akademii liczy ok. 100 osób natomiast roczny nabór do tej uczelni wynosi ok. 150 osób. Chorążych i podoficerów przygotowuje Szkoła Podoficerska w Kownie. Zasadnicza służba wojskowa w litewskich siłach zbrojnych trwa 12 miesięcy⁴⁶ natomiast służba kontraktowa 3 lata i objęci są nią, tylko podoficerowie. Do zasadniczej służby wojskowej powołuje się rocznie 7-8 tysięcy żołnierzy

W Wojskach Lądowych służy ok. 4 200 żołnierzy⁴⁷. W skład tych wojsk wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

- Brygada Piechoty Zmechanizowanej „Żelazny Wilk”; siedziba dowództwa w Wilnie; 2938 żołnierzy;
- samodzielny batalion jęgrów⁴⁸; stacjonuje w Kownie - 460 żołnierzy;
- samodzielny batalion zabezpieczenia Ministerstwa Obrony Narodowej i Sztabu Generalnego; stacjonuje w Wilnie - 460 żołnierzy;
- kompania bałtyckiego batalionu sił pokojowych BALTBAT-u⁴⁹, ośrodek szkoleniowy w Rukli - 330 żołnierzy

Największą jednostką organizacyjną Wojsk Lądowych jest Brygada Piechoty Zmechanizowanej „Żelazny Wilk”. Formowanie tej jednostki, rozpoczęło się w czerwcu 1990 r. na bazie samodzielnego plutonu, przeznaczonego do ochrony ówczesnego Departamentu Ochrony Kraju⁵⁰. W roku 1991 sformowano dodatkowo dwie kompanie⁵¹ i jeden pluton oraz utworzono na

⁴⁵ Utworzona została na bazie Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Obrony Przeciwlotniczej byłego ZSRR.

⁴⁶ Istnieje możliwość odbycia tzw. służby zastępczej, która trwa 24 miesiące.

⁴⁷ Por. Republic of Lithuania, Annual Exchange of Military Information, Valid as of January 1, 1998, Vilnius 1998.

⁴⁸ Jest to pododdział szybkiego reagowania i specjalnego przeznaczenia. Podporządkowany jest bezpośrednio Dowódcy Wojsk. Do 1.04.1995 r. wchodził w skład Brygady „Żelazny Wilk”. Na wyposażeniu batalionu znajduje się 12 transporterów BTR-60 PB.

⁴⁹ Batalion tworzą pododdziały Litwy, Łotwy i Estonii. Kompania jest jednostką samodzielną. Posiada stałą kadre zawodową, natomiast żołnierze trafiają do niej z poboru. Praktycznie wszyscy dowódcy kompanii oraz pozostała kadra dowództwa batalionu zostali przeszkoleni poza granicami kraju.

⁵⁰ Por. Motorised Infantry Brigade „IRON WOLF” - Vilnius 1997.

⁵¹ Pododdziały te broniły budynki rządowe oraz wieżę telewizyjną w Wilnie w czasie puczu w styczniu 1991 r.

bazie tych pododdziałów Brygadę Szybkiego Reagowania, którą w czerwcu 1992 r. przemianowano na Brygadę Piechoty Zmechanizowanej „Żelazny Wilk”. Dowództwo i sztab brygady znajdują się, w Wilnie. Składa się ona z 6 batalionów, które rozmieszczone są w miejscowościach: Rukla, Poniewież, Szawle, Taurogi, Mariampol i Alytus. Etat brygady przewiduje 2831 kadry zawodowej i żołnierzy służby zasadniczej. Szkoli się ona według programów przeznaczonych dla jednostek szybkiego reagowania.

Na wyposażeniu brygady znajdują się następujące środki bojowe i sprzęt wojskowy:

- 10 transporterów opancerzonych BRDM-2⁵²;
- 11 bojowych wozów opancerzonych M-42⁵³;
- 30 moździerzy 120 mm⁵⁴;
- kilka lekkich rakiet przeciwpancernych produkcji radzieckiej;
- kilka samochodów ciężarowych GAZ-66;
- kilka samochodów ciężarowo-terenowych STAR 266;
- kilka samochodów terenowych UAZ;
- broń strzelecka, głównie kbk AK.

Brygada Piechoty Zmechanizowanej „Żelazny Wilk” współpracuje z 15 Dywizją Zmechanizowaną im. Władysława Jagiełły z Olsztyna.

Marynarka Wojenna⁵⁵ składa się z następujących jednostek organizacyjnych:

- flotylli okrętów i kutrów;
- batalionu dragonów obrony wybrzeża.

W skład flotylli wchodzi następujące jednostki pływające :

- 2 małe okręty raketowe typu GRISZA III produkcji radzieckiej, które według terminologii litewskiej określane są jako fregaty i noszą nazwę „Austalnis” i „Žemajtis”. Są to jedyne jednostki, które posiadają uzbrojenie pokładowe: 2 wyrzutnie min głębinowych oraz 4 wyrzutnie torped 533 mm. Służą na nich po 65 marynarzy;
- 2 kutry torpedowe typu TURIA produkcji radzieckiej, pełniące rolę kutrów straży przybrzeżnej. Służą na nich po 6 marynarzy;
- 1 kuter transportowy typu STORM z 16 osobową załogą;

⁵² Jest to dar Polski.

⁵³ Jest to dar Szwecji.

⁵⁴ 18 z nich to dar Polski, a pozostałe 12 jest darem Republiki Czeskiej.

⁵⁵ Marynarkę Wojenną Litwa utworzyła w 1993 r. i była pierwszym państwem spośród Państw Bałtyckich, które utworzyło ten rodzaj wojsk.

→ 1 okręt szkolno-hydrograficzny, jest to przystosowany do tego celu statek naukowo-badawczy. Służy na nim 3 2 marynarzy⁵⁶.

Batalion dragonów obrony wybrzeża jest pododdziałem, który przeznaczony jest do obrony portu Kłajpeda. Służy w nim 430 żołnierzy.

W Siłach Powietrznych służy 648 żołnierzy. Siedzibą dowództwa jest Kowno. W strukturach sztabu znajdują się następujące służby: lotniskowa, łączności, techniczna, logistyczna i medyczna. Litwa posiada 2 główne bazy lotnicze w miejscowościach Szawle i Poniewież oraz 4 bazy zapasowe. Siły te nie dysponują żadnymi samolotami bojowymi a jedynie specjalnymi, a mianowicie:

- zmodernizowane samoloty szkolne L-39 Albatros produkcji czechosłowackiej;
- 2 samoloty transportowe L-410 Turbolet produkcji czechosłowackiej⁵⁷;
- 22 samoloty An-2 produkcji radzieckiej;
- 3 samoloty transportowe An-26 produkcji radzieckiej;
- 1 samolot transportowy An-24 produkcji radzieckiej;
- 3 śmigłowce transportowe Mi-8 produkcji radzieckiej;
- 5 śmigłowców wielozadaniowych Mi-2 produkcji polskiej⁵⁸.

Zdecydowana większość wspomnianego sprzętu to środki przestarzałe i mocno wyeksploatowane. Warto podkreślić, że w strukturach Sił Zbrojnych Litwy nie występuje Obrona Powietrzna ponieważ nie dysponują one uzbrojeniem przeciwlotniczym. Pod koniec 1997 r. rozpoczęto szkolić niewielki pododdział rozpoznania radiolokacyjnego. Przewiduję się, że w pierwszej połowie 1998 r. zacznie on pełnić dyżury bojowe w systemie rozpoznania przestrzeni powietrznej. Pododdział dysponuje 9 stacjami radiolokacyjnymi⁵⁹.

Ochotnicza Służba Ochrony Kraju (po litewsku SKAT) podlega pod Sztab Generalny Sił Zbrojnych i jest swego rodzaju rezerwą sił regularnych. Członkowie SKAT to ochotnicy w wieku 18-45 lat. Nie są oni skoszarowani a stawiają się do służby na okresowe szkolenia (20 dni w roku) lub w celu wykonania innych zadań. Poborowi, którzy zadeklarują chęć służby w SKAT zwalniani są z zasadniczej służby wojskowej na okres 5 lat.

Formacja ta ma własne struktury, na które składają się: Sztab Główny SKAT, Sztaby Okręgowe wraz z okręgowymi oddziałami (w sumie jest ich 10), Centralny Ośrodek Szkoleniowy i

⁵⁶ Wszystkie jednostki pływające przekazane zostały Litwie przez Rosję w zamian za wybudowanie w Kaliningradzie mieszkań dla kadry zawodowej służącej w Obwodzie Kaliningradzkim.

⁵⁷ Jest to dar Niemiec.

⁵⁸ Jest to dar Polski.

⁵⁹ Jest dar Polski. Strona polska przeszkoliła również obsługi stacji radiolokacyjnych.

Okręgowe Ośrodki Szkoleniowe (każdy okręg dysponuje własnym ośrodkiem. SKAT posiada też własne lotnictwo. Stanowią je samoloty typu: An-2, JAK-50, JAK-52, JAK-55 i L-410. Nie są to samoloty bojowe, a jedynie specjalne i pomocnicze. Aktualnie w formacjach SKAT pełni służbę ok. 1900 żołnierzy zawodowych i ok. 9000 ochotników.

3.3. Kierunki rozwoju Sił Zbrojnych

Zgodnie z „Podstawami bezpieczeństwa narodowego Litwy”⁶⁰ bezpieczeństwo narodowe kraju ma być umacniane zgodnie z celami narodowymi, zmianami zachodzącymi na arenie międzynarodowej oraz możliwościami ekonomicznymi państwa. Zapis ten dotyczy również sił zbrojnych.

Wychodząc na przeciw powyższym założeniom, Ministerstwo Obrony Narodowej Litwy opracowało plan modernizacji sił zbrojnych na lata 1998-2005. Zakłada on zmiany w:

- ♦ kierowaniu i dowodzeniu siłami zbrojnymi;
- ♦ podziale kraju na rejony obrony;
- ♦ rozmieszczeniu jednostek wojskowych;
- ♦ oraz finansowaniu wydatków na obronę narodową.

Kierowanie i dowodzenie siłami zbrojnymi odbywać się będzie w sposób następujący. W nowej strukturze Prezydent i Minister Obrony Narodowej stanowiąc będą Narodową Radę Kierowania (National Command Authority). Ponadto planuje się utworzenie czterech nowych dowództw, a mianowicie /załącznik 3/:

- Dowództwa Wojsk Lądowych;
- Dowództwa Marynarki Wojennej;
- Dowództwa Sił Powietrznych;
- Dowództwa Narodowych Ochotniczych Sił Obrony.

Nowa koncepcja zakłada, że kierowanie (dowodzenie) siłami zbrojnymi może się odbywać dwutorowo. W procesie wypracowywania i podejmowania decyzji dotyczących sił zbrojnych zawsze będą brać udział Prezydent i Minister Obrony Narodowej. Decyzje te mogą być przekazywane do rodzajów wojsk z udziałem Dowódcy Sił Zbrojnych lub bez jego udziału. Dowódca ten nie bierze udziału w procesie decyzyjnym jeżeli zadania dotyczą operacyjnego rozwinięcia wojsk.

W nowej koncepcji **Dowódca Sił Zbrojnych** w dalszym ciągu będzie najwyższym dowódcą wojskowym, oraz członkiem Państwowego Komitetu Obrony. Odpowiadać ma za realizację założeń strategicznych bezpieczeństwa narodowego, wyszkolenie dowódców rodzajów wojsk

oraz za wyposażenie sił zbrojnych. Ma być również doradcą, Prezydenta i Ministra Obrony Narodowej w sprawach wojskowych.

Dowódca Wojsk Lądowych odpowiedzialny będzie za operacyjne przygotowanie podległego sztabu i dowódców brygad, gotowość bojową podległych oddziałów i pododdziałów oraz za ich wyposażenie. Odpowiadać ma również za przygotowanie wybranych pododdziałów do udziału w misjach pokojowych.

Plan restrukturyzacji sił zbrojnych zakłada, że w skład **Wojsk Lądowych** będą wchodzić trzy (3) brygady regionalne oraz baza zabezpieczenia logistycznego. Natomiast każda brygada regionalna ma mieć w swojej strukturze:

- bataliony zmechanizowane;
- batalion zabezpieczenia;
- batalion łączności;
- batalion logistyczny;
- kompanię narodowych ochotniczych sił obrony;
- drużynę żandarmerii.

Brygady regionalne będą rozmieszczone w nowo utworzonych rejonach (regionach) wojskowych⁶¹ a mianowicie:

- w Zachodnim Rejonie Wojskowym - dowództwo i sztab brygady w Kłajpedzie, natomiast bataliony w miejscowościach Kłajpeda, Taurag i Telsiai;
- w Centralnym Rejonie Wojskowym - dowództwo i sztab brygady w Kownie, natomiast bataliony w miejscowościach Kowno, Diauliali, Poniewiez i Mariampol;
- we Wschodnim Rejonie Wojskowym - dowództwo i sztab brygady w Wilnie, natomiast bataliony w miejscowościach Wilno, Utena i Alytus.

Batalion obrony wybrzeża, aktualnie podporządkowany Dowództwu Marynarki Wojennej w Kłajpedzie, po restrukturyzacji podlegać ma dowództwu Zachodniego Rejonu Wojskowego.

Plan mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk przewiduje możliwość sformowania na bazie każdej z brygady, dwóch brygad w każdym rejonie.

Docelowo Wojska Lądowe, po mobilizacji będą dysponować 9 brygadami zmechanizowanymi (po 3 w każdym rejonie) oraz jedną brygadą szybkiego reagowania⁶².

⁶⁰ The basics of national security of Lithuania - Vilnius, December 19. 1996.91

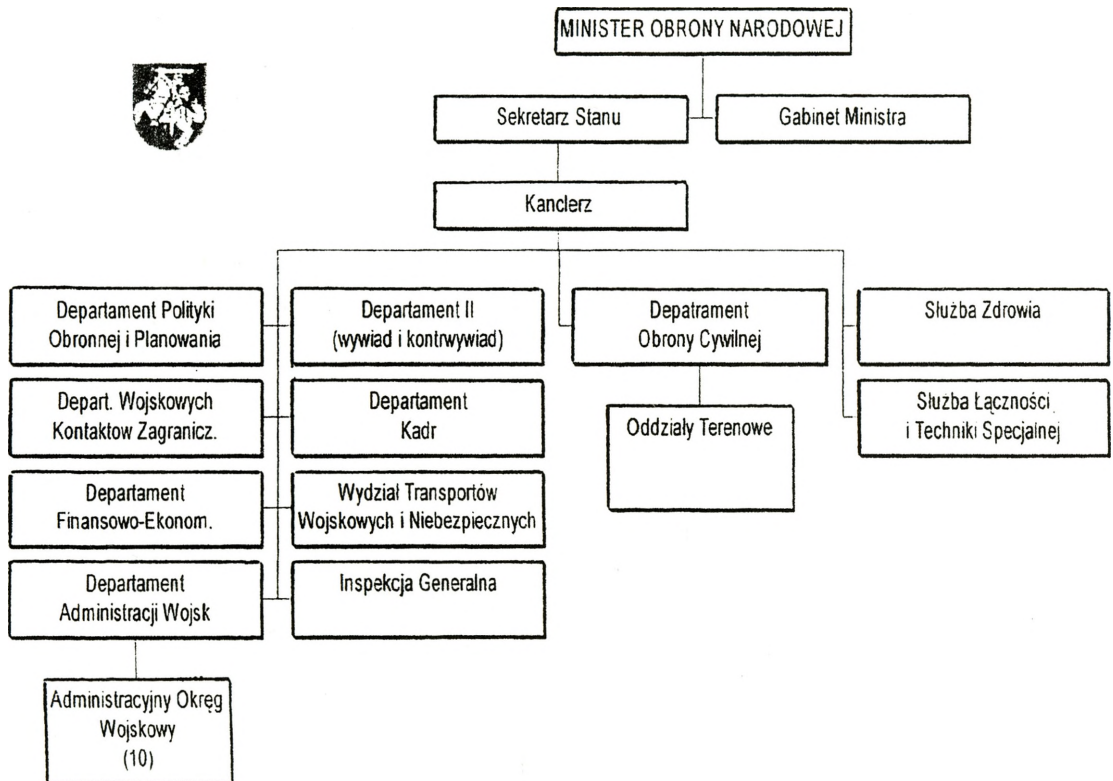
⁶¹ Patrz zał. nr 5.

Plany przewidują rozpoczęcie restrukturyzacji już w 1998 r., na który zaplanowano:

- przeformowanie Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych w Połączony Sztab Obrony;
- sformowanie sztabu Dowództwa Wojsk Lądowych;
- utworzenie Zachodniego Rejonu Wojskowego;
- sformowanie brygady dla Zachodniego Rejonu Wojskowego.

⁶² Prawdopodobnie będzie to Brygada Zmechanizowana „ŻELAZNY WILK”.

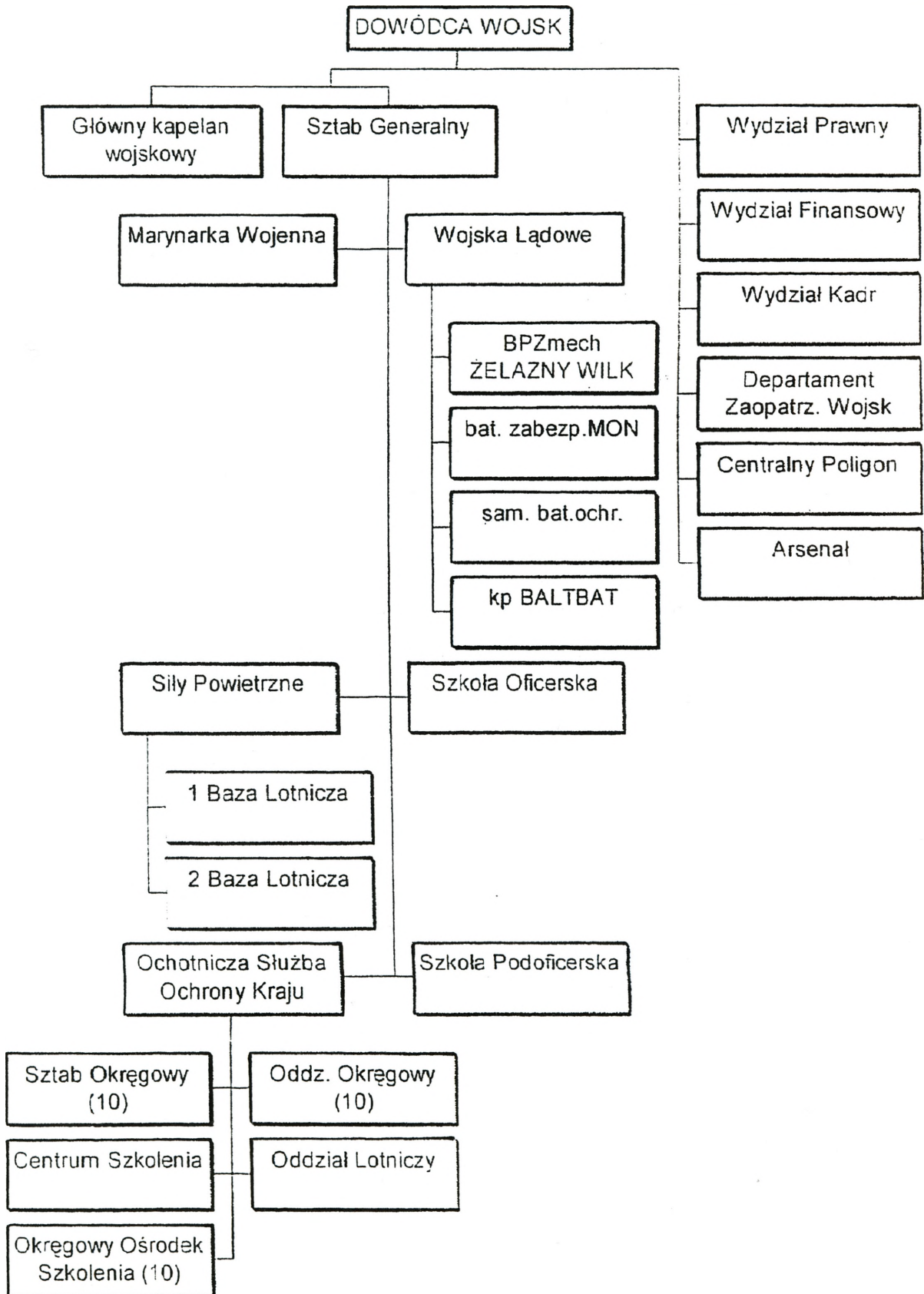
MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ
PION CYWILNY*
 (stan na dzień 1.01.1998 r.)

STRUKTURA SIŁ ZBROJNYCH

(stan na dzień 1.01.1998 r.)

4. System obronny Norwegii (Tadeusz Krzywda)

4.1 Kierowanie systemem obronnym w czasie pokoju i wojny

Bazując na doświadczeniach drugiej wojny światowej Norweska Komisja Obronna wypracowała w 1946 roku ogólne założenia obrony totalnej⁶². Uwzględniono przy tym, że jeżeli kraj nie jest przygotowany do ograniczenia i łagodzenia skutków ataków lotniczych i rakiet dalekiego zasięgu, może w ciągu kilku dni po wybuchu wojny mieć znaczną część populacji zabita lub ranną, środki łączności i centra produkcyjne pozbawione zasilania i mocy produkcyjnych oraz znacznie zniszczoną bazę zaopatrzeniową. Dlatego uznano, iż obrona totalna musi się składać z obrony militarnej oraz cywilnej, ma być dobrze zorganizowana wyszkolona i wyposażona. Pozwoli to natychmiast ograniczać i łagodzić skutki takich ataków, zapobiegać rozwijaniu się groźnych sytuacji do rozmiarów katastrofy. Koncepcja obrony totalnej oznacza, że wszystkie zasoby państwa (prywatne i państwowe) podlegają mobilizacji i będą wykorzystane przez siły zbrojne do obrony suwerenności państwa. Dlatego efektywność sił zbrojnych jest ściśle powiązana ze sprawnością realizacji planu mobilizacji narodowej i w dużej mierze zależy od zdolności obronnej komponentu cywilnego. Celem obrony totalnej jest więc odparcie ataku nieprzyjaciela, ochrona zdrowia i życia ludności, szybkie usuwanie zniszczeń w sprzęcie i infrastrukturze oraz zapobieganie anarchii w czasie kryzysów lub wojny⁶³.

Realizacja tego celu wymaga wypracowania dla komponentu cywilnego spójnych planów na wypadek zagrożenia i zdolności ich realizacji podczas kryzysów, lub wojny. Spójność ta polega na planowaniu cywilnej gotowości do wsparcia komponentu militarnego w przypadku wojny. Chodzi tu szczególnie o zaopatrzenie. Stąd też za planowanie działalności na czas zagrożenia i realizację planów zgodnie z zakresem obowiązków odpowiedzialne są różne ministerstwa. Za koordynację działań odpowiada Dyrektoriat Obrony Cywilnej i Planowania Zagrożeń.

Planowanie gotowości komponentu cywilnego na wypadek zagrożenia prowadzi się w sześciu sektorach:

1. Gotowości administracyjnej - przygotowuje przedstawiciele władzy centralnej i lokalnej do wykonywania zadań w czasie zagrożeń. W tym celu corocznie przeprowadza się ćwiczenia na wszystkich poziomach administracji;
2. Gotowości ekonomicznej. Zapewnia efektywne użycie wszystkich dostępnych środków niezbędnych do obrony totalnej oraz zaspokojenia potrzeb w zakresie zaopatrzenia i obsługi ludności.

⁶² Civil Emergency Preparedness in Norway, Dir. for Civil Defence and Emergency Planning

⁶³ Tamże

Aby to osiągnąć, planuje się płynne przejście gospodarki na wojenną. Do najważniejszych zadań gospodarczych w tym względzie zalicza się:

- zaopatrzenie w żywność. Po dokonaniu oceny sektora rolniczego Norwegii zgodzono się, że może być ona samowystarczalna podczas różnych kryzysów. Niezależnie od tego zgromadzono zapasy żywności dla ludzi i zwierząt na okres roku. Rotacji podlega 4 mln pakietów żywnościowych, którymi poprzez Kościół i Norweski Czerwony Krzyż zasila się międzynarodowe misje humanitarne. Opracowano także plany racjonowania żywności, które mogą być wprowadzone w życie w ciągu 3 dni. Dokonano też rejestracji hurtowni spożywczych i przedsiębiorstw produkujących żywność w celu przyznania im priorytetu w systemie rozdzielnictwa paliwa, personelu, produktów i transportu w czasie sytuacji kryzysowych lub wojny;
 - organizację produkcji obronnej, podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw żywnościowych, ważne z punktu widzenia produkcji wojennej przedsiębiorstwa przemysłowe zostały zarejestrowane i włączone do systemu priorytetów. Obok tego niektóre surowce i towary przemysłowe zostały zmagazynowane na potrzeby wojenne. W niektórych przypadkach, przedsiębiorstwa są odpowiedzialne za wyznaczenie powierzchni magazynowej i przeprowadzanie rotacji w magazynach. Dalsze działania w tym zakresie spowodowały podpisanie licznych porozumień z przedsiębiorstwami szwedzkimi (trwają także negocjacje z Danią) w sprawie wzajemnej pomocy w zaopatrzeniu w razie kryzysów międzynarodowych;
 - zaopatrzenie w paliwo i energię. W czasie wojny planuje się powołanie Narodowej Agencji ds. Ropy Naftowej, podległej Ministerstwu Przemysłu i Energii i zajmującej się dystrybucją paliwa zgodnie z przygotowanymi planami wykorzystania zmagazynowanych zasobów. Za zapewnienie dostaw energii elektrycznej do ważniejszych ośrodków państwa w czasie wojny lub sytuacji kryzysowych odpowiada natomiast Narodowa Agencja ds. Zaopatrzenia w Energię Elektryczną. W tym celu szczególnej ochronie podlegają wybrane elektrownie;
 - sprawność morskiego transportu zagranicznego. W przypadku wojny Norwegia liczy na wsparcie ze strony NATO. W tym celu, w razie zagrożenia będzie powołana Norweska Agencja ds. Transportu Morskiego (NORTRASHIP), której zadaniem będzie koordynowanie przydziału statków dla Przedstawicielstwa NATO ds. Obronnego Transportu Morskiego.
3. Gotowości Obrony Cywilnej. Polega ona na realizacji zadań związanych z ochroną życia ludności, zapobieganiu niszczeniu mienia państwowego i własności prywatnej;
4. Gotowości Policji. Polega na zapewnieniu przestrzegania prawa i porządku oraz zapobiegania aktom sabotażu;

5. Gotowości medycznej. Polega na skutecznej ochronie zdrowia ludności;
6. Gotowości informacyjnej. Ma zapewnić dotarcie informacji do wiadomości publicznej w każdych warunkach.

Norweska administracja lokalna jest dwustopniowa. Stopień pierwszy, podstawowy, stanowią 454 jednostki administracyjne zwane „kommune”. Są one jednocześnie jednostkami samorządu lokalnego i dzielą się na 407 gmin wiejskich (herredskommuner) i 47 gmin miejskich (bykommuner). Drugi stopień administracji składa się z 18 okręgów zwanych „fylke” i okręgu wydzielnego Oslo. Władze tych okręgów są przedstawicielstwem władz centralnych na terenie, którym administrują. Okręgi są jednocześnie jednostkami samorządowymi i noszą nazwę „fylkeskommuner”. Instytucja przedstawicielska w gminie nosi nazwę kierownictwa gminy (kommunestyret). Wybiera ono władzę wykonawczą gminy - prezydium „formannskapet”. Przewodniczący tego prezydium nosi tytuł kierownika miejscowości „ordforeren”⁶⁵

Instytucja przedstawicielska w okręgu nosi nazwę parlamentu okręgowego „fylkesting”. Wybiera ona władzę wykonawczą - komitet kierowniczy okręgu „fylkesordforeren”. Istnieje istotna różnica między charakterem władz gminnych i okręgowych. Gminne są wyłącznie samorządowe, natomiast w okręgu, obok instytucji samorządowych istnieje także stanowisko przedstawiciela centralnych władz rządowych. Nosi on tytuł kierownika okręgu „fylkesmann” i kontroluje działalność tych wszystkich urzędów, które są bezpośrednimi filiami ministerstw i które nie podlegają władzom samorządowym. Należą do nich: policja, urzędy prokuratorskie, łączność, urzędy podatkowe, służba zdrowia, ubezpieczenia społeczne, koleje państwowe, część sieci energetycznej, urzędy celne w miastach portowych i tych w których znajdują się lotniska międzynarodowe oraz niektóre gałęzie przemysłu. Fylkesmann pełni ponadto podobną rolę, jaką w ministerstwach spełniają radcy ministerialni - zapewnia ciągłość kierownictwa okręgu niezależnie od zmian politycznych. Fylkesmann jest urzędnikiem państwowym bardzo wysokiego szczebla, który reprezentuje w swoim okręgu całą władzę państwową.

4.2. Struktura i elementy systemu obronnego Norwegii

Jak już wspomniano, system obronny Norwegii ma za podstawę koncepcję obrony totalnej, co narzuca ścisłą współpracę władz cywilnych i wojskowych. Jest to tym bardziej ważne, gdyż pewna liczba zadań, które w innych krajach w czasie pokoju są w gestii sił zbrojnych, wykonywane są tu przez instytucje cywilne. Dotyczy to szczególnie zabezpieczenia logistycznego i transportowego. Dlatego w wypadku wojny, na mocy specjalnej ustawy i pośrednio również konstytucji,

wszelki przydatny w działaniach wojennych sprzęt będący własnością państwową lub prywatną podlega rekwizycji i jest przeznaczony na potrzeby armii. Dotyczy to przede wszystkim środków transportu (lądowego, morskiego i powietrznego) łącznie z częściami zamiennymi, specjalistycznym ekwipunkiem i paliwem. Ta sama procedura dotyczy także prywatnych przystani morskich, konstrukcji przydatnych w pracach inżynierskich (dźwigi, koparki, spychacze, itp.), w możliwie ograniczonym zakresie - prywatnych lokali użytkowych i mieszkalnych. Siły Zbrojne mogą także żądać przestawienia części lub całości produkcji przemysłowej na określone cele obronne. Takie rozwiązanie sprawia, że w przypadku wybuchu wojny norweskie, siły zbrojne dysponują sprzętem najwyższej jakości i w bardzo dobrym stanie technicznym. System ten, w czasie pokoju pozwala na wydatkowanie funduszy z budżetu obronnego przede wszystkim na sprzęt strictly wojskowy i szkolenie żołnierzy. Odpowiedzialnym za koordynację działań pomiędzy SZ a cywilnymi władzami samorządowymi w poszczególnych okręgach jest „fylkesmann”. W praktyce, wzajemne ząbienie się władz rządowych i samorządowych jest w Norwegii zjawiskiem powszechnym. Bardzo często ta sama osoba jest jednocześnie pracownikiem urzędu podległego władzom centralnym oraz aktywnym działaczem instytucji samorządowych⁶⁶.

Powszechna mobilizacja jest bardzo ważna w strukturze obrony totalnej Norwegii. Wynika to z faktu że Norwegia, utrzymuje zbyt dużej armii w czasie pokoju (ok. 35 000). Po mobilizacji kraj ten jest zdolny wystawić 234 000 armię. Bardzo dużą, uwagę przywiązuje się do sprawnej organizacji mobilizacji, doceniając znaczenie czasu jej przeprowadzenia. Z tego też powodu, aby maksymalnie skrócić okres powoływania rezerwistów, przetrzymują oni całe swoje wyposażenie (łącznie z bronią) w domach. W systemie obronnym Norwegii przywiązuje się też dużą wagę do idei tzw. „żołnierza permanentnego”. Idea ta polega na popularyzowaniu w społeczeństwie uprawiania sportów obronnych i utrzymywaniu tężyzny fizycznej potencjalnych żołnierzy. Wszystkie te działania wynikają z koncepcji obrony totalnej, zgodnie z którą państwo powinno wykorzystać wszelkie dostępne metody i środki obrony przed agresją zewnętrzną. Aby osiągnąć całkowitą zdolność obronną państwa, siły zbrojne i Cywilny System Planowania Zagrożeń muszą działać jako części zintegrowane.

W skład systemu obronnego Norwegii wchodzi:

- podsystem kierowania obronnością: Król, Storting (Stała Komisja Obronna), Rada Państwa, przedstawiciele władz w terenie;

⁶⁵ Konstytucja Królestwa Norwegii”, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1996

⁶⁶ What is Civil Defence, Directorate for Civil Defence and Emergency Planning

- siły zbrojne (wojska operacyjne i Gwardia Narodowa);
- układ pozamilitarny (Obrona Cywilna);

4.3. System kierowania i struktura organizacyjna sił zbrojnych

4.3.1. Struktura organizacyjna Ministerstwa Obrony

Ministerstwo Obrony (M.) jest najważniejszym organem wojskowo-administracyjnym państwa. Struktura organizacyjna jest przystosowana do realizacji czterech głównych celów postawionych siłom zbrojnym:

- współpraca i prowadzenie dialogu z sojusznicznymi państwami w sprawie zdolności do wspólnej obrony terytorium Norwegii;
- utrzymywanie realnych zdolności do obrony praw i suwerenności Norwegii przez utrzymywanie i szkolenie sił zbrojnych;
- wykonywanie i wypełnianie zobowiązań międzynarodowych i wojskowych dotyczących bezpieczeństwa i obrony, które Norwegia zobowiązała się przestrzegać;
- wspieranie zadań, które w imieniu społeczeństwa parlament uznał za priorytetowe.

Wychodząc z powyższego, najważniejszym zadaniem MO jest planowanie polityki obronnej Norwegii w aspekcie przewidywania przyszłej sytuacji politycznej oraz bezpieczeństwa w Europie i na świecie. Ministerstwo jest więc odpowiedzialne za formułowanie polityki obronnej i bezpieczeństwa państwa oraz określanie głównych kierunków do działalności sił zbrojnych, kierowanie nimi i kontrolę. W tym kontekście MO spełnia rolę „sekretariatu” dla ministra obrony.

Struktura organizacyjna MO Norwegii obejmuje cztery departamenty:

- Departament Ogólny;
- Departament Polityki Bezpieczeństwa;
- Departament Planowania i Spraw Ekonomicznych;
- Departament Zasobów Obronnych.

W ostatnich latach władze przywiązują większą wagę do udziału w operacjach międzynarodowych pod auspicjami ONZ. Panuje opinia, że będzie to miało pozytywny wpływ na model działań bojowych do którego SZ są przygotowane.

4.3.2. Organizacja Kwatery Dowodzenia Obroną Norwegii

Siły Zbrojne Norwegii, w ramach koncepcji obrony totalnej muszą być gotowe do realizacji celów postawionych MO. Aby je osiągnąć siły zbrojne muszą spełniać następujące zadania i wymagania:

- być w gotowości do obrony anty-inwazyjnej;

- realizować program bezpieczeństwa poprzez wywiad wojskowy, system wczesnego ostrzegania i monitorowanie aktualnej sytuacji;
- utrzymywać suwerenność poprzez militarną obecność we wszystkich rejonach kraju;
- utrzymywać zdolność do kierowania operacjami w czasie kryzysu i dowodzenia w czasie konfliktu zbrojnego;
- utrzymywać gotowość bojową sił zbrojnych i systemu wzmocnienia narodowego;
- zachować zdolność do współpracy z siłami wsparcia wojsk sprzymierzonych;
- wspierać różne rządowe przedstawicielstwa zagraniczne będące pod norweską jurysdykcją;
- wносить wkład w kształtowanie polityki bezpieczeństwa i obrony poprzez profesjonalne doradztwo;
- brać udział w NATO-wskich siłach szybkiego reagowania;
- uczestniczyć w operacjach pokojowych ONZ, NATO oraz jeżeli będzie tak potrzeba UZE i OBWE;
- być w gotowości do niesienia pomocy w czasie klęsk żywiołowych i katastrof oraz usuwania skutków degradacji środowiska naturalnego;
- wcielać w życie postanowienia traktatów rozbrojeniowych i innych porozumień wojskowych, kontrolować ich przestrzeganie;
- brać aktywny udział w międzynarodowej współpracy wojskowej;
- utrzymywać system obrony terytorialnej;
- współpracować ze społeczeństwem.

Siłami zbrojnymi, w skład których wchodzi: Wojska Lądowe, Marynarka Wojenna, Lotnictwo oraz Gwardia Narodowa, kieruje szef Kwatery Dowództwa Obrony (naczelnym dowódcą sił zbrojnych). Na strukturę organizacyjną Dowództwa Obrony składają się dwa elementy: Sztab Połączony i Sztab Rodzajów Wojsk oraz wydzielony Oddział Administracyjny. W czasie pokoju szef obrony sprawuje naczelne dowództwo nad wszystkimi rodzajami wojsk z wyłączeniem Gwardii Narodowej. Siły zbrojne podzielone są na dwa dowództwa sił połączonych: Norwegii Południowej i Norwegii Północnej. W czasie wojny Dowództwo Sił Sprzymierzonych w Norwegii (NORTHWEST COMMAND kieruje całością Sił Zbrojnych Norwegii. W dowództwie tym generał norweski ma zapewnioną wysoką funkcję (dowódcy lub szefa sztabu). Taki układ powoduje, że w czasie wojny jest wykorzystywany sprawdzony krajowy system dowodzenia. Natomiast Szef Obrony w czasie wojny pełni funkcję głównego doradcy wojskowego rządu. Ponadto, dowodzi jednostkami

narodowymi nie podporządkowanymi dowództwu NATO. Może także objąć dowodzenie wojskami sprzymierzonymi Dowództwa Północno - Zachodniego NATO (NORTHWEST COMMAND), w którego rejonie operacyjnym jest Norwegia.

4.3.3. Organizacja sił zbrojnych

Norwegia utrzymuje w okresie pokoju siły zbrojne liczące około 34700 ludzi. Są one w stanie w ciągu nocy powołać do służby rezerwistów i rozwinąć się do stanu wojennego o liczebności około 234 000 żołnierzy i oficerów.

Siły Zbrojne Norwegii, składają się z Wojsk Lądowych, Wojsk Lotniczych, Marynarki Wojennej i Gwardii.

WOJSKA LĄDOWE - w czasie pokoju liczą 16 000 żołnierzy i oficerów, po mobilizacji około 101 000. W skład struktury organizacyjnej wchodzi:

I. Dowództwa i jednostki podległe Dowództwu Obrony Norwegii Północ:

- Dowództwo Lądowe Północ:
 - pułk „Finnmark”
 - 6 Dywizja Zmechanizowana;
 - pułk „North Halogaland”;
 - pułk „South Halogaland”;
- Dowództwo Lądowe Południe:
 - Dowództwo Lądowe „Oestlandet”;
 - pułk „Oppland”;
 - pułk „Akershus”
 - pułk „Telemark”;
 - pułk „Ostfold”;
- Dowództwo Lądowe „Soer i Vestlandet”:
- 35 pułk „Fjordane”;
- pułk „Bergenhus”;
- pułk „Rogaland”;
- pułk „Adger”;
- Dowództwo Lądowe „Trondelag:
 - pułk „North Trondelag”;
 - pułk „South Trondelag”;

- pułk „More”.

Tworzona jest nowa organizacja Wojsk Lądowych czasu wojennego, w skład której wejdą następujące oddziały:

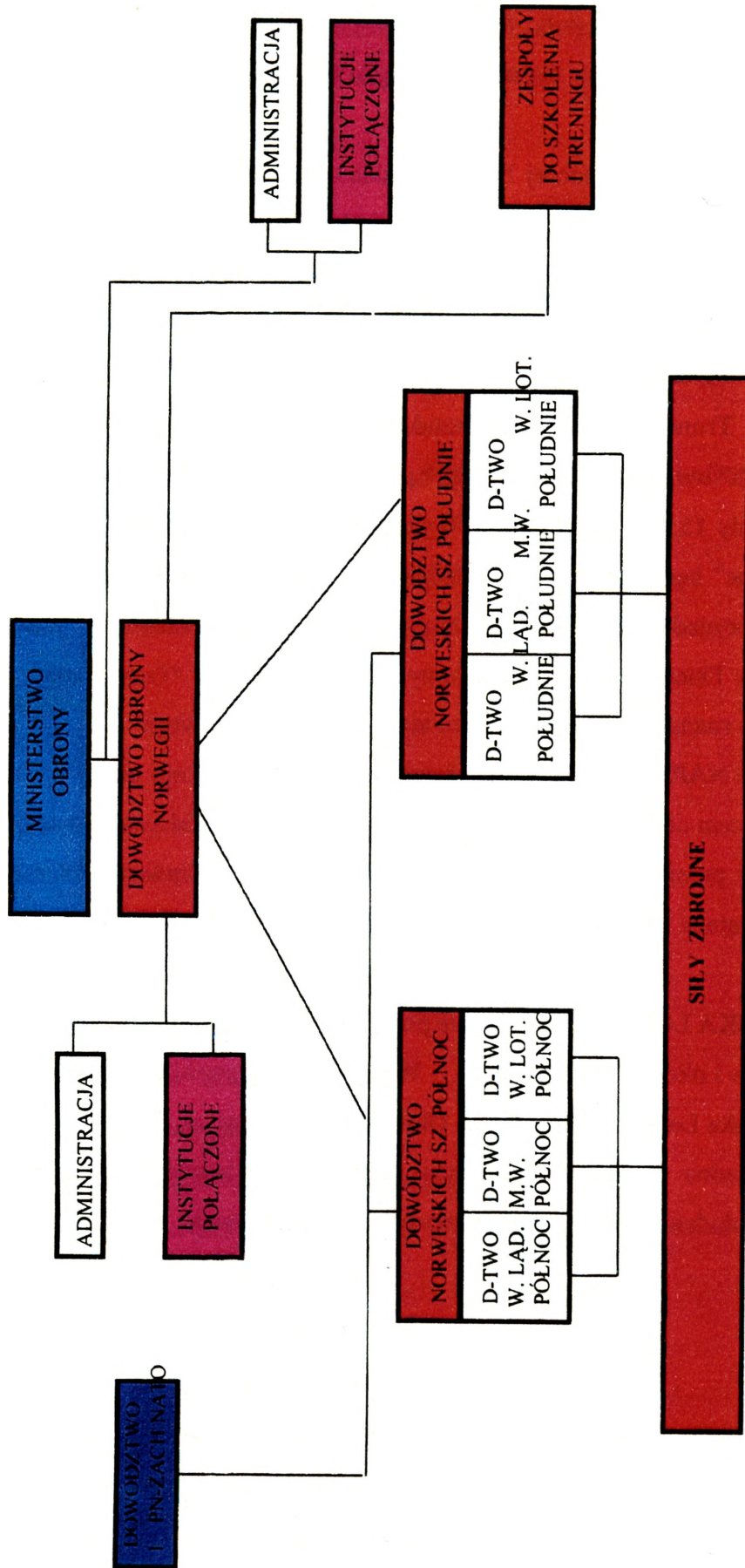
- Dywizja stacjonująca w północnej Norwegii, składająca się z trzech brygad (5,6 i „North”), dodatkowo będzie rozwinięta jednostka dywizyjna do wsparcia taktycznego i zabezpieczenia administracyjnego;
- 15 Brygada rozwinięta w rejonie Ofoten będzie przekształcona w brygadę zmechanizowaną i zostanie użyta do wsparcia 6 Dywizji;
- 12 Brygada w Trondelag będzie przekształcona w brygadę zmechanizowaną;
- Brygada „South” we wschodniej Norwegii będzie przekształcona w brygadę pancerną;

Brygady 15,12 i „South” będą brygadami samodzielnymi. Pozostałe trzy brygady, jako „brygady taktyczne” będą używane do różnego typu działań wspierających Dywizję. Dodatkowo oprócz dywizji i brygad, armia norweska dysponować będzie 20 batalionami piechoty: 4 bataliony zmotoryzowane w Finnmarku, dwa bataliony fortyfikacyjne w Troms oraz 14 batalionów zmotoryzowanych rozmieszczonych na pozostałym terytorium Norwegii.

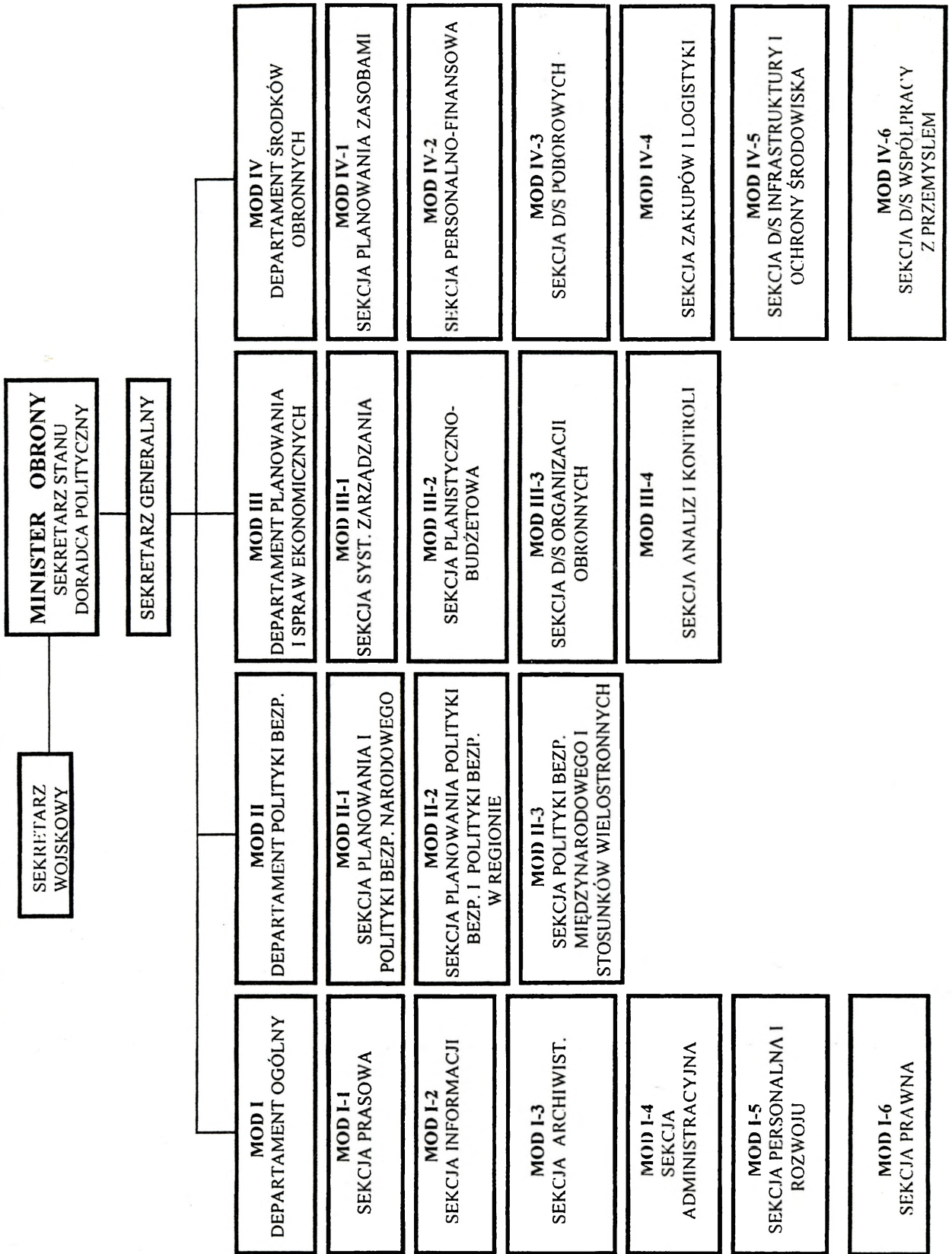
MARYNARKA WOJENNA - liczebność w czasie pokoju około 9 000; po mobilizacji około 25 000. System dowodzenia opiera się na sprawowaniu dowództwa operacyjnego w rejonach odpowiedzialności przez dowódców Połączonych Sił Zbrojnych Norwegii Południowej i Norwegii Północnej nad okrętami Marynarki Wojennej, bazami Artylerii Obrony Wybrzeża i Jednostek Obrony Wybrzeża.

WOJSKA LOTNICZE - w czasie pokoju liczą około 9200, z tego 5560 oficerów i cywilów i około 3 800 żołnierzy. W czasie wojny rozwijane są do około 25000. Organizacyjnie, Wojska Lotnicze dzielą się na Główne Bazy Lotnicze, Bazy Lotnicze i Posterunki Radarowe. Nadrzędne dowództwo operacyjne sprawują dwa Dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych: Norwegii Południowej i Norwegii Północnej w rejonach swojej odpowiedzialności.

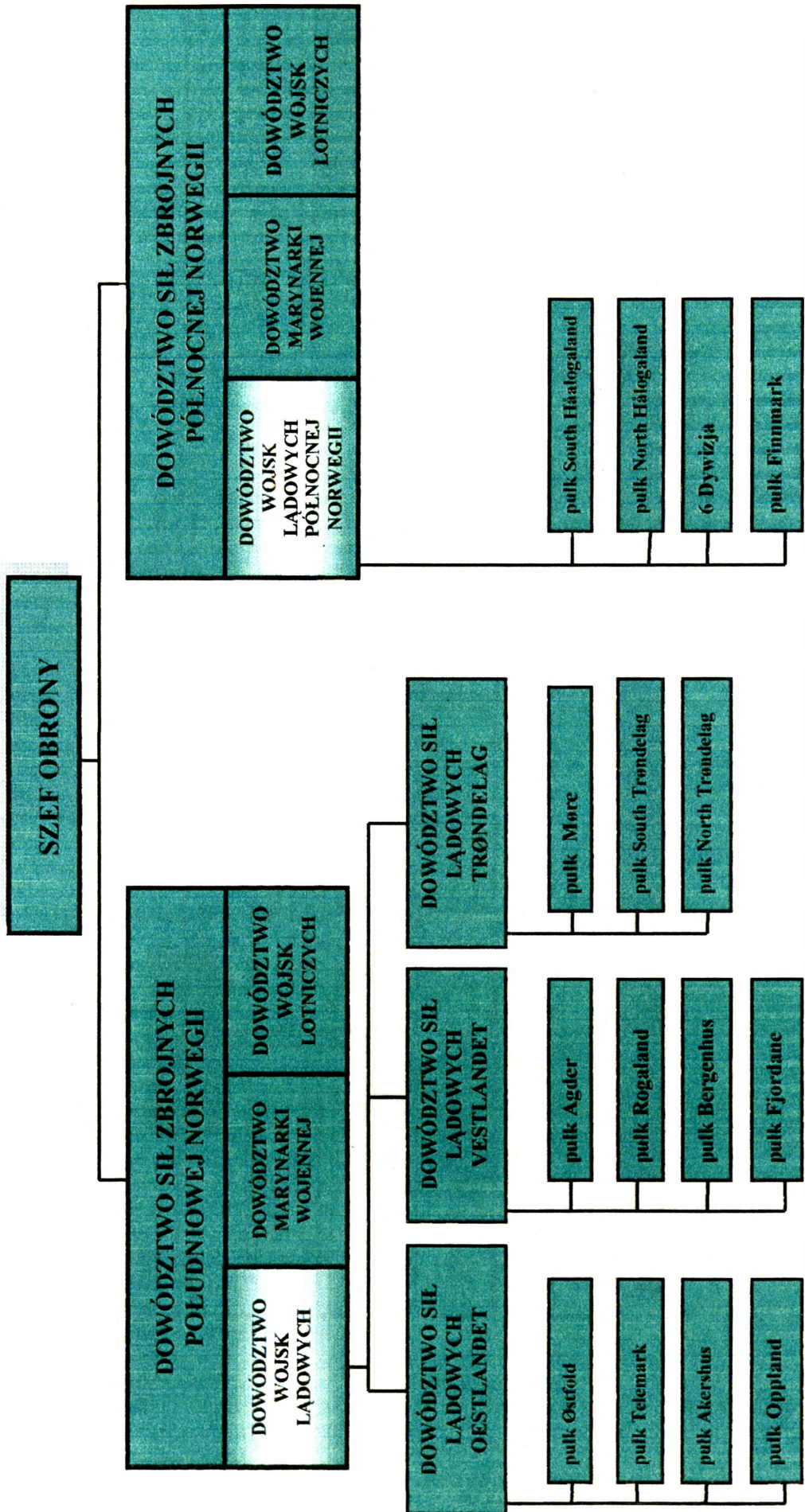
NARODOWA ORGANIZACJA POLITYCZNO - WOJSKOWA

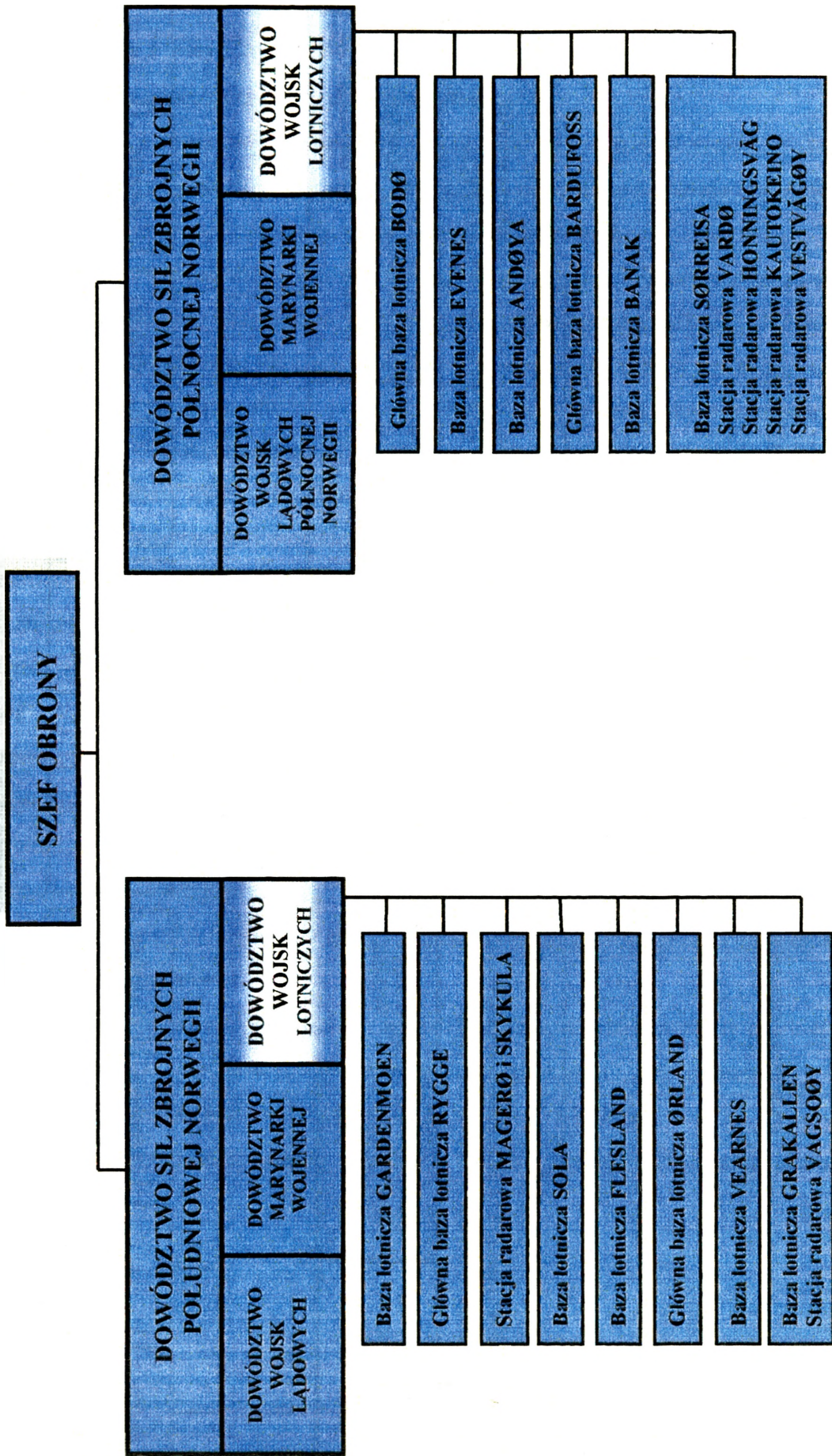
STRUKTURA ORGANIZACYJNA MINISTERSTWA OBRONY NORWEGII

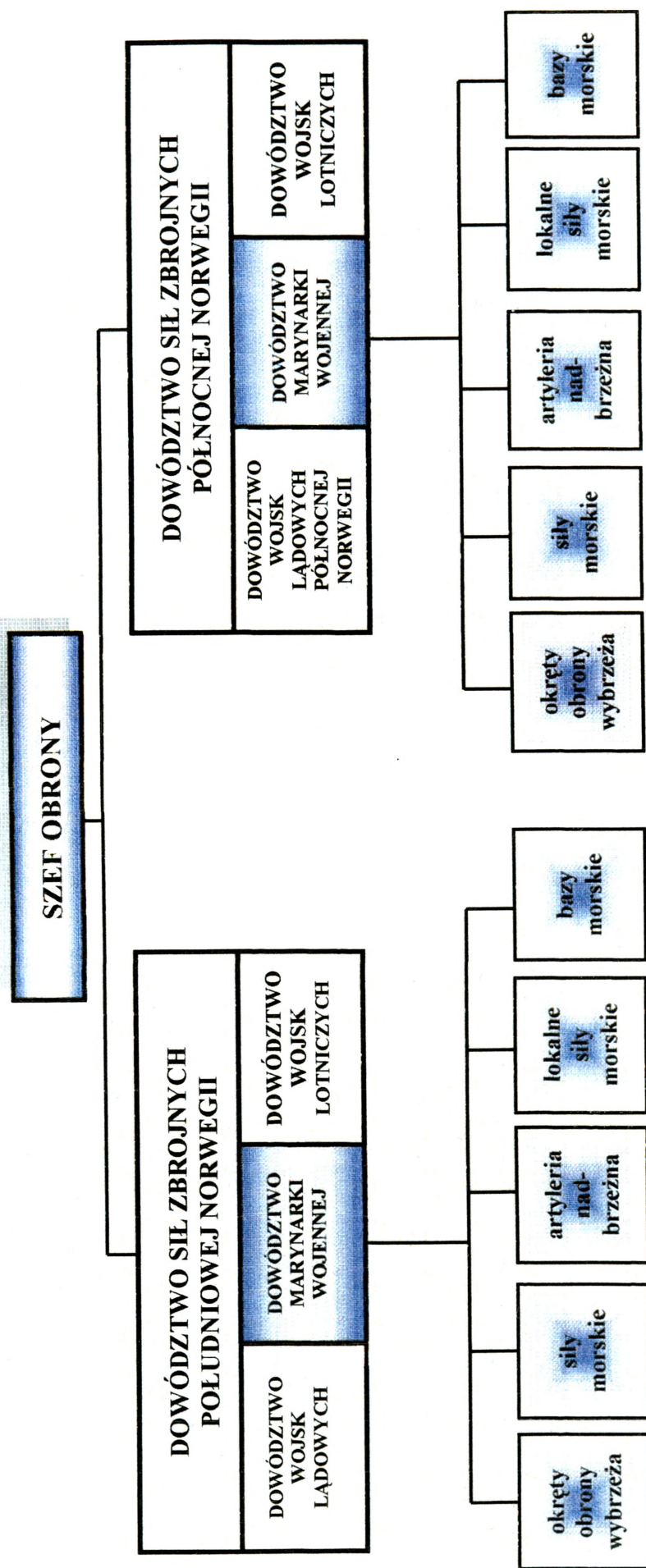
SYSTEM DOWODZENIA WOJSK LĄDOWYCH ARMII NORWESKIEJ
W OKRESIE POKOJU

**STRUKTURA DOWODZENIA NORWESKICH
SIL POWIETRZNYCH**

SYSTEM DOWODZENIA NORWESKIEJ MARYNARKI WOJENNEJ
W OKRESIE POKOJU

5. Potencjał wojskowy i Siły Zbrojne ChRL (Andrzej Wolny)

5.1. Stan liczebny i zasady powoływania do służby wojskowej

Chińska Armia Ludowo-Wyzwoleńcza (ChAL-W) liczy 2 840 000 żołnierzy. W jej skład wchodzi strategiczne siły rakietowo-jądrowe, siły lądowe, powietrzne i morskie; w każdym z rodzajów sił zbrojnych znajduje się komponent strategicznych sił jądrowych.

Służba wojskowa jest powszechna i obowiązkowa. Istnieje również służba ochotnicza (jako przedłużenie służby zasadniczej) oraz służba nadterminowa. Obowiązkiem odbycia zasadniczej służby wojskowej objęci są mężczyźni i kobiety w wieku od 18 do 22 lat (kobiety powoływane są w zależności od potrzeb); obecnie służbę pełni 135 000 kobiet. Poborowi odbywają zasadniczą służbę wojskową w ChAL-W; obywatele nie objęci poborem, przechodzą przeszkolenie wojskowe w ramach Wojskowych Rezerw Ludowych. Okres pełnienia zasadniczej służby wojskowej w siłach lądowych wynosi 3, a w powietrznych i morskich — 4 lata. Na prośbę żołnierza służba zasadnicza może być przedłużona: w siłach lądowych o 2 lata, a w siłach powietrznych i morskich o rok. Po odbyciu przedłużonej zasadniczej służby wojskowej żołnierz może ubiegać się o pozostanie w nadterminowej służbie wojskowej przez okres od 8 do 12 lat.

5.2. Siły lądowe

Są podstawowym rodzajem sił zbrojnych i liczą 2 090 000 żołnierzy. Dzielą się na wojska operacyjne i terytorialne. Wojska operacyjne składają się z 24 grup armijnych⁶⁶, w skład których wchodzi: 11 dywizji pancernych; 13 brygad pancernych; samodzielna brygada pancerna; 73 dywizje piechoty; 5 samodzielnych dywizji piechoty; 2 samodzielne brygady piechoty; 5 dywizji artylerii; samodzielna dywizja artylerii; 20 brygad artylerii; 3 samodzielne brygady artylerii; 4 samodzielne brygady artylerii przeciwlotniczej.

W skład Wojsk Terytorialnych wchodzi 12 dywizji piechoty, dywizja piechoty górskiej (w Tybecie), 4 brygady piechoty, 87 pułków piechoty i 7 eskadr śmigłowców (111 śmigłowców).

Terytorium Chin jest podzielone na 7 okręgów wojskowych (OW). Są to:

- OW BEIJING — 6 grup armijnych, w składzie 3 dywizje pancerne, 19 dywizji piechoty, dywizja artylerii;

⁶⁶ Grupa armijna liczy od 60 do 90 tysięcy żołnierzy i zorganizowana jest w: 3 dywizje piechoty, dywizję pancerną, dywizję artylerii, dywizję artylerii plot.

Siły lądowe ChAL-W w latach 1985-1995

Rok	1985	1990	1995
Stan liczebny	2 973 000	2 300 000	2 200 000
Armie polowe	35	0	0
Grupy armijne	0	24	24
Dywizje pancerne	13	10	11
Brygady pancerne	0	0	13
Samodzielne BPanc	0	0	1
Dywizje piechoty	118	79	73
Samodzielne DP	0	0	5
Samodzielne BP	0	0	2
Dywizje artylerii	17	5	5
Samodzielne dyw. art.	0	0	1
Brygady artylerii	0	0	20
Samodzielne bryg. art.	0	0	3
Dywizje artylerii plot.	16	0	0

- OW CHENGDU — 2 grupy armijne, w składzie 7 dywizji piechoty i dywizji artylerii;
- OW GUANGZHOU — 2 grupy armijne, w składzie 6 dywizji piechoty i 2 dywizji powietrzno-desantowych; w garnizonie Hong Kong - brygada piechoty (ok. 4500 żołnierzy);
- OW JINAN — 4 grupy armijne, w składzie 2 dywizje pancerne, 13 dywizji piechoty, dywizja artylerii i dywizja powietrzno-desantowa.;
- OW LANZHOU — 2 grupy armijne, w składzie dywizja pancerna i 12 dywizji piechoty;
- OW NANJING — 3 grupy armijne, w składzie 2 dywizje pancerne, 11 dywizji piechoty i dywizja artylerii;

- OW SHENYANG — 5 grup armijnych, w składzie 3 dywizje pancerne, 15 dywizji piechoty i dywizja artylerii.

W uzbrojeniu tych sił znajduje się:

- 100 czołgów (*T-34/-54, -59, -62, -63, -69, -79, -80, -85*);
- 500 bojowych wozów opancerzonych;
- 500 armat (od 85 do 155 mm) i haubic (od 122 do 152 mm);
- 4 500 wieloprowadnicowych wyrzutni rakiet (od 107 do 320 mm);
- armaty przeciwpancerne (od 57 do 100 mm), działa bezodrzutowe (od 57 do 105 mm), PPK (*Milan, Sagger*), rakiety operacyjno-taktyczne *M-9* i *M-11*.

5.3. Siły powietrzne

Stanowią najslabszy komponent chińskich sił zbrojnych; liczą 470 000 żołnierzy (w tym siły strategiczne i wojska obrony powietrznej). W ich skład wchodzi lotnictwo operacyjno-taktyczne oraz wojska obrony powietrznej.

Obszar ChRL podzielony jest na 7 Lotniczych Okręgów Wojskowych (LOW), pokrywających się obszarowo z okręgami wojskowymi sił lądowych. Lotnictwo operacyjno-taktyczne zorganizowane jest w 12 Armii Lotniczych (39 dywizji lotniczych):

- LOW Beijing - 2 armie lotnicze (6 dywizji lotniczych);
- LOW Chengdu - 5 dywizji lotniczych;
- LOW Guangzhou - 2 armie lotnicze (6 dywizji lotniczych);
- LOW Jinan - armia lotnicza (dywizja lotnicza);
- LOW Lanzhou - 2 armie lotnicze (6 dywizji lotniczych);
- LOW Nanjing - 2 armie lotnicze (6 dywizji lotniczych);
- LOW Shenyang - 3 armie lotnicze (9 dywizji lotniczych).

Siły te posiadają: 4330 samolotów bojowych i śmigłowców, w tym m.in.:

- ok. 300 bombowców, z tego ok. 100 *H-6 (Tu-16)*; w tym część nosicieli broni jądrowej i ok. 200 *H-5 (H-28)* z raketami ziemia-powietrze;
- 3150 myśliwców i myśliwsko - bombowych (400 *Q-5*, 200 *J-8*, 500 *J-7 (MiG-21)*, 2000 *J-6 (MiG-19)*, 50 *Su-27*);

- 290 rozpoznania powietrzne (40 *HZ-5*, 150 *JZ-5*, 100 *JZ-6*);
- ok. 400 transportowych (*Trident*, *Ił-76*, *Ił-18*, *Ił-14*, *An-2*, *Li-2*, *Y-12*, *Y-11*, *Y-8*, *Y-7*, *Y-5*);
- śmigłowców (*Z-5*, -6(*Mi-4*), *Mi-8*, *Mi-17*, *SA365Ns*, *Bell 214*, *Sikorsky*);
- samoloty szkolne (*Jak-18*, *MiG-15*, *MiG-19*);
- 16 000 dział przeciwlotniczych od 35 do 100 mm;
- 28 samodzielnych pułków obrony plot., wyposażonych w zestawy rakiet plot. SAM, *HQ-2*, -2B, -2J i *SA-10*.

Uzbrojenie sił powietrznych stanowią samoloty wyprodukowane wg radzieckiej technologii z lat 50. i 60.; brak jest samolotów wczesnego wykrywania i powiadamiania oraz powietrznego tankowania. Modernizacja tych sił obejmuje obecnie zakup 72 samolotów *Su-27* (50 jest już w uzbrojeniu ChAL-W) oraz prace konstrukcyjno-wdrożeniowe własnego samolotu myśliwsko-bombowego *J-10*, który ma być zbliżony parametrami do amerykańskiego *F-16*. Do 2010 roku planowane jest, we współpracy ze stroną rosyjską, wprowadzenie do uzbrojenia samolotów systemu wczesnego wykrywania i powiadamiania oraz tankowania powietrznego.

Siły powietrzne ChAL-W w latach 1985-1995

Rok	1985	1990	1995
Stan liczebny	490 000	470 000	470 000
Samoloty bombowe	620	470	420
<i>H-5 (Ił-28)</i>	500	350	300
<i>H-6 (Tu-16)</i>	120	120	120
Samoloty myśliwskie	4130	4450	4028
<i>Q 5 (MIG 19)</i>	kilka	400	400
<i>J 5 (MIG 17)</i>	400	400	400
<i>J 6 (MIG 19)</i>	3000	3000	3000
<i>J 7 (MIG 21)</i>	200	500	500
<i>J 8</i>	30	50	100
<i>Su 27</i>	0	0	28
Samoloty rozpoznawcze	190	290	290

<i>HZ 5 (Il28)</i>	40	40	40
<i>JZ 5 (MIG 17)</i>	60	150	150
<i>JZ 6 (MIG 19)</i>	90	100	100
Samoloty transportowe	403		600
<i>Trident</i>	18	18	18
<i>Il 14</i>	30	30	30
<i>Il 18</i>	75	10	10
<i>Li 2</i>	50	50	50
<i>Y 5 (radz. An 2)</i>	300	300	300
<i>Y 7 (radz. An 24)</i>	10	20	25
<i>Y 8 (radz. An 12)</i>	0	25	25
<i>Y 11</i>	0	15	25
<i>Y 12</i>	0	0	2

5.4. Siły morskie

Siły morskie zorganizowane są w trzy floty: „Północną”, „Wschodnią” i „Południową” i liczą 280 000 żołnierzy (w tym - 29 000 w regionalnych jednostkach obrony wybrzeża, 27 000 w lotnictwie sił morskich i 5 000 w piechocie morskiej). W ich uzbrojeniu znajduje się

- 61 okrętów podwodnych:
 - 2 o napędzie atomowym (jeden w gotowości operacyjnej);
 - 59 o napędzie dieslowskim;
- 18 niszczycieli;
- 36 fregat;
- 830 okrętów patrolowych i obrony wybrzeża:
 - 185 kutrów rakietowych;
 - 150 kutrów torpedowych;
 - 450 okrętów patrolowych;
 - 45 okrętów flot rzecznych.
- 1 stawiacz min;
- 120 trałowców;
- 71 okrętów amfibijnych;

- 165 okrętów pomocniczych.

Lotnictwo morskie posiada około 700 samolotów i śmigłowców bojowych, które jednak mają zbyt mały zasięg, aby skutecznie wspierać okręty działające poza chińskimi wodami terytorialnymi. Przeważają samoloty wyprodukowane na licencji *MiG-ów 19 i 21 (J-6 i J-7)*. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych weszło do służby w lotnictwie sił morskich 30 samolotów bombowych *H-6 (TU-16)*.

Lotnictwo sił morskich stanowi najsłabsze ogniwo chińskiej marynarki wojennej. Do służby jest wprowadzana niewielka liczba nowych samolotów myśliwskich *J-8II* i bombowych *H-7*, których konstrukcja jest oparta również na radzieckiej technologii z lat sześćdziesiątych. W jego uzbrojeniu znajduje się:

- 576 samolotów bazowania lądowego oraz śmigłowców, w tym:
 - 76 samolotów bombowych;
 - 365 samolotów myśliwskich;
 - 8 samolotów ZOP;
 - 25 śmigłowców bojowych;
 - 102 śmigłowce transportowe.

W latach pięćdziesiątych, gdy ChRL przygotowywała plany opanowania Tajwanu siłą, jednostki piechoty morskiej ChAL-W zostały rozbudowane do ośmiu dywizji. Po udzieleniu przez Stany Zjednoczone rządowi tajwańskiemu (na jego prośbę) pomocy wojskowej, Chiny odstąpiły od planów agresji na wyspę, jednak do tej pory nie wyrzekły się planów użycia siły w celu jej przyłączenia. Jednostki piechoty morskiej zostały wówczas rozformowane.

W połowie lat osiemdziesiątych, gdy zaczął narastać spór o archipelag Spratly na Morzu Południowochińskim, we Flocie "Południowej" powstała 1 Brygada Piechoty Morskiej (1 BPM) licząca 6000 żołnierzy, o następującej strukturze organizacyjnej: 3 bataliony piechoty zmechanizowanej, pododdziały wsparcia lotniczego (z samolotami i śmigłowcami), dywizjon artylerii, batalion czołgów, batalion czołgów pływających, batalion łączności, pododdział obrony przeciwchemicznej, pododdział walki elektronicznej, pododdział inżynieryjny. Obecnie uzbrojenie piechoty morskiej (jednej brygady) stanowią: czołgi (*T-59, T-60/-63, PT-76*); transportery opancerzone (*T-531*); haubice 122 mm; moździerz 107 mm.

1 BPM jest w pełni ukompletowana kadrą oficerską i stanowi bazę do rozwinięcia tego rodzaju sił. Centrum szkolenia tej brygady jest na wyspie Hainan a w uzbrojeniu znajdują się: śmigłowce *Z-9* (licencyjny *Dauphine-2*), czołgi pływające, transportery opancerzone, haubice 122 mm, przeciw-

pancerne pociski kierowane. Na początku lat dziewięćdziesiątych Chiny rozpoczęły budowę dużych okrętów desantowych o wyporności 2200 DWT. Do 1993 roku powstało 10 takich okrętów, co nie zabezpiecza chińskich potrzeb. Według założeń powinno ich być tyle by umożliwić desantowanie 30 000 żołnierzy wraz z uzbrojeniem i sprzętem.

Do roku 2010 również we flotach „Wschodniej” i „Północnej” ma być utworzona brygada piechoty morskiej.

Regionalne jednostki obrony wybrzeża to 35 samodzielnych pułków artylerii (lufowej i raketowej) obrony przeciwlotniczej, stacjonujących w 25 regionach obronnych wybrzeża. W ich uzbrojeniu znajdują się: działa 85, 100 i 130 mm oraz wyrzutnie pocisków raketowych ziemie-woda *Hai Ying 2*.

W latach dziewięćdziesiątych Chiny w zasadzie uregulowały sporne problemy z sąsiadami na wszystkich granicach lądowych. Kwestią sporną pozostają nadal spory terytorialne na Morzu Południowochińskim. Konieczność obrony interesów ChRL na tym akwenie (problem Tajwanu i archipelagu Spratly) spowodowały, że w pierwszej kolejności przystąpiono do wypracowania nowej strategii morskiej i modernizacji marynarki wojennej.

Do końca lat osiemdziesiątych siły morskie ChRL przygotowywane była do obrony wybrzeża, dlatego też wyposażono je w znaczną liczbę kutrów torpedowych, okrętów patrolowych, a także samolotów lądowego bazowania w rejonach nadmorskich. Niszczyciele i fregaty, zbudowane do końca lat osiemdziesiątych, nie są przygotowane do działań bojowych na oceanach i nie odpowiadają pod względem parametrów i uzbrojenia współczesnym okrętom amerykańskim, japońskim, czy tajwańskim. Nie miało to znaczenia podczas obowiązywania doktryny „wojny ludowej” oraz wpływającej z niej - strategii obrony „brązowych wód”⁶⁸, która zakładała m.in. wspieranie działań okrętów lotnictwem bazowania lądowego.

Od początku lat dziewięćdziesiątych, tj. równoległe z wprowadzaniem w życie nowej doktryny wojskowej, Chiny przystąpiły do budowy okrętów zdolnych do prowadzenia długotrwałych, strategicznych operacji morskich. W unowocześnianiu Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej, modernizacja sił okrętowych ma priorytetowe znaczenie. Do uzbrojenia sił morskich rozpoczęto wprowadzać nowoczesne niszczyciele, fregaty oraz okręty podwodne. W dalszej perspektywie mają wejść (co najmniej) dwa lekkie lotniskowce, większa liczba okrętów podwodnych (o napędzie klasycznym i atomowym) oraz ma powstać lotnictwo morskie.

⁶⁸ Zgodnie z chińskim nazewnictwem "flota brązowych wód" oznacza siły morskie obrony wybrzeża, "flota zielonych wód" - wód terytorialnych i "flota niebieskich wód" - flota oceaniczna.

Najnowsze niszczyciele i fregaty są wyposażane w zestawy rakiet dalekiego zasięgu, skomputeryzowane systemy nawigacji, dowodzenia oraz kierowania ogniem. Trudności Chińczyków w uzyskaniu odpowiedniego poziomu technicznego okrętów podwodnych o napędzie atomowym zdecydowały o przyspieszeniu modernizacji i budowie nowych, o napędzie dieslowskim; podstawą ich rozwoju są zakupione od Rosji okręty podwodne klasy *Kilo*. Chiny zamierzają zakupić również licencję na ich budowę.

Od 1987 roku rozpoczęto także wprowadzać do służby nowe fregaty rakietowe typu *Jianghu*, a od 1990 - typu *Jiangwei* (wyporność 2250 ton; uzbrojenie - chińskie zestawy rakiet przeciwlotniczych *HQ61*, o zasięgu 8 km, systemy antyrakietowe oraz jeden śmigłowiec *Z-9A* (francuski *Dauphine-2*)).

Od 1994 roku do służby wprowadzono dwa, zaprojektowane i wykonane w Chinach, niszczyciele najnowszej generacji klasy *Luhu* (wyporność - 4500 ton; napęd - amerykańska turbina gazowa *LM-2500*; uzbrojenie - zestawy rakiet woda-powietrze *Crotale* oraz woda-woda *C-801* (odpowiedniki rakiet *Exocet*), śmigłowce *Z-9A* oraz zestawy ZOP.

W 1993 roku rozpoczęto prace projektowe dwóch lekkich lotniskowców (ok. 40 000 DWT wyporności każdy), przeznaczając wstępnie na ten cel 1,2 miliarda dolarów. Jednocześnie zakłady lotnicze w Szanghaju, Xi'an i Chongqingu otrzymały zadanie opracowania projektu i podjęcia w przyszłej dekadzie produkcji samolotów pokładowych. Obie inwestycje będą realizowane w ścisłej kooperacji z rosyjskimi specjalistami oraz przez zakup od Rosji technologii budowy głównych podzespołów budowanych okrętów (chodzi głównie o urządzenia katapultowe, systemy wyhamowywania samolotów, dźwigi i windy).

Marynarka wojenna, zgodnie z długoterminowymi prognozami, powinna:

- do połowy przyszłego dziesięciolecia zrealizować program pełnej modernizacji sił obrony wybrzeża (akwenu "brązowych wód") oraz nasycić swe trzy floty („Północną”, „Wschodnią” i „Południową”) nowoczesnymi niszczycielami i fregatami uzbrojonymi w kierowane pociski rakietowe i wyposażonymi w nowoczesną elektronikę;

- do roku 2020 - w pełni kontrolować obszar "zielonych wód", tzn. posiadać przynajmniej dwa lekkie lotniskowce z samolotami i śmigłowcami pokładowego bazowania oraz flotami towarzyszącymi, wprowadzić do służby nowe generacje niszczycieli klasy *Luhu*, fregat klasy *Jiangwei* oraz okrętów podwodnych - zmodernizowanych, radzieckich, typu *Kilo* oraz chińskich - typu *Song*;

- do roku 2050 - osiągnąć możliwości operowania na dowolnych akwenach świata.

Sily morskie w latach 1985-1995

Rok	1985	1990	1995
Stan liczebny	350 000	260 000	260 000
Okręty podwodne	107	92	52
SSBN	0	1	1
SSN <i>Han</i>	3	4	7
SSG <i>Romeo</i>	1	1	1
SS:			
<i>Whisky</i>	20	0	0
<i>Romeo</i>	84	84	33
<i>Ming</i>	2	3	10
<i>Kilo</i>	0	0	1
Niszczyciele	16	18	18
<i>Anshan</i> (radz. <i>Gordy</i>)	4	2	0
<i>Luda</i>	12	16	17
<i>Luhu</i>	0	0	1
Fregaty	28	37	37
<i>Chengdu</i> (radz. <i>Riga</i>)	4	4	2
<i>Jianghu</i>	17	26	26
<i>Jiangwei</i>	0	0	4
<i>Jiangdong</i>	2	2	0

5.5. Siły szybkiego reagowania "Quantou" ("Pięć")

Koncepcja tworzenia sił szybkiego reagowania powstała w 1986 roku, gdy kierownictwo ChAL-W przystąpiło do pierwszego etapu jej restrukturyzacji i modernizacji. Zapoczątkowana wówczas reforma sił zbrojnych była logicznym następstwem odejścia od ówczesnej doktryny obronnej tzw. wojny ludowej.

Jednostki sił szybkiego reagowania zaczęto formować w 1987 r. jako siły powietrznomobilne na bazie 15 Korpusu Powietrznodesantowego. Podporządkowano je Dowództwu Sił Powietrznych. Ich zadaniem było podejmowanie działań bojowych w dowolnych miejscach ChRL, w przypadku wystąpienia konfliktu granicznego, w ciągu 19. godzin od ogłoszenia alarmu.

W siłach powietrznych główny nacisk podczas szkolenia położony jest na opanowywanie skutecznych metod działań nocnych, w każdych warunkach atmosferycznych oraz na przerzuty wojsk drogą powietrzną na bardzo niskich wysokościach. Związane to jest z koniecznością wyposażenia tych sił w nowoczesne śmigłowce oraz sprzęt noktowizyjny i elektroniczny, którego Chiny nie posiadają; zabiegają o jego zakup w Rosji.

W 1988 r. zaczęto formować pododdziały sił szybkiego reagowania przerzucane drogą morską, typu piechoty morskiej. Podporządkowano je Dowództwu Sił Morskich. Są to wzmocnione bataliony, wyposażone w lekkie czołgi, transportery opancerzone i artylerię samobieżną. Siły te zostały rozmieszczone wzdłuż południowej granicy morskiej ChRL (rejon spornych interesów z Wietnamem).

W 1991 roku do uzbrojenia sił szybkiego reagowania marynarki wojennej ChAL-W rozpoczęto wprowadzać śmigłowce bazowania pokładowego. Do tego celu wyznaczono część niszczycieli Floty Północnej; śmigłowce te są uzbrojone w pociski kierowane "powietrze-ziemia" oraz sprzęt ZOP. W 1992 roku przeprowadzono pierwsze ćwiczenie sprawdzające ich skuteczność w zakresie zwalczania okrętów podwodnych oraz możliwości koordynacji działań okrętów podwodnych, nawodnych i samolotów sił morskich ChAL-W.

Również w tym samym roku sprawdzono po raz pierwszy gotowość bojową sił szybkiego reagowania Floty Wschodniej. W ćwiczeniu wzięły udział jednostki trzech rodzajów sił, które dokonały desantu w warunkach nocnych, na jedną z chińskich wysp. Pod osłoną samolotów oraz okrętów desantowano czołgi, transportery opancerzone oraz środki artyleryjskie. Ćwiczenie obejmowało pokonywanie zaminowanego akwenu morskiego, walkę z samolotami nieprzyjaciela oraz opanowanie przyczółka na wyspie. Sposób prowadzenia ćwiczenia jednoznacznie sugerował przygotowywanie się ChAL-W do ewentualnej interwencji na Tajwanie, w przypadku ogłoszenia niepodległości przez władze wyspy; Chiny do tej pory nie wyrzekły się użycia siły w celu administracyjnego przyłączenia wyspy do kontynentu.

Priorytetem w szkoleniu jednostek szybkiego reagowania sił morskich jest opanowywanie działań połączonych trzech rodzajów sił. W lotnictwie marynarki wojennej prowadzone jest szkole-

nie wyznaczonej liczby załóg samolotów bombowych, przygotowujące je do działania we wszystkich warunkach pogodowych.

Formowanie sił szybkiego reagowania w wojskach lądowych rozpoczęto w 1990 r. Zdecydowano, że dowództwo każdego OW będzie posiadać własne SSR. Pierwsza jednostka, w sile dywizji piechoty, powstała w graniczącym z Wietnamem OW Guangzhou. Pełną gotowość bojową osiągnęła ona w 1991 r.

W następnej kolejności zorganizowano jednostki sił szybkiego reagowania w pozostałych sześciu okręgach wojskowych:

- w OW Pekin — dywizja pancerna;
- w OW Jinan — jednostka zabezpieczenia logistycznego, której zadaniem jest zabezpieczanie działań SSR innych okręgów;
- w OW Shenyang — dywizja pancerna;
- w OW Nanjing — dywizja zmotoryzowana;
- w OW Lanzhou — dywizja piechoty;
- w OW Chengdu — dywizja zmotoryzowana.

Jednocześnie wypracowywano i wdrażano metody szkolenia żołnierzy SSR, dostosowane do warunków geograficzno-klimatycznych poszczególnych OW. Obejmują one głównie: forsowanie przeszkód wodnych; działania w warunkach zimowych, w lasach i w warunkach pustynnych.

Bazę szkoleniową jednostek sił szybkiego reagowania stanowią specjalnie dla nich zbudowane oraz wyposażone koszary i poligony m.in. w Tybecie i Xinjiangu. Od 1993 r. rozwój SSR traktowany jest priorytetowo. W OW Pekin stworzono centrum szkolenia przyszłych dowódców tych sił. Trwa również restrukturyzacja służb zabezpieczenia logistycznego pod kątem przystosowania ich do wymogów współczesnego pola walki.

Tworzenie i rozwój sił szybkiego reagowania ChAL-W są zgodne z głównymi tendencjami modernizacji całych chińskich sił zbrojnych. Zakładają one rozwój w pierwszej kolejności sił morskich i powietrznych. W tych rodzajach sił stworzono wcześniej pierwsze jednostki szybkiego reagowania i ich rozwój jest najbardziej intensywny. Decydują o tym również chińskie oceny możliwości wybuchu konfliktu zbrojnego, w którym zagrożone mogłyby być interesy chińskie na Morzu Południowochińskim.

Władze ChRL oceniają jako mało prawdopodobną w najbliższych latach, możliwość wybuchu lądowego konfliktu zbrojnego z którymkolwiek z sąsiadów. Założenie to wyjaśnia przyczynę, dla

której rozbudowa SSR w wojskach lądowych nie jest prowadzona tak intensywnie i włączona jest w normalny proces modernizacji całych chińskich sił zbrojnych

5.6. Ludowa Policja Uzbrojona

W październiku 1949 roku, po proklamowaniu ChRL, w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego ChRL powstała Ludowa Centralna Kolumna Bezpieczeństwa Publicznego Chin, która w 1950 roku została podporządkowana dowództwu ChAL-W i zmieniła nazwę na Siły Bezpieczeństwa Publicznego ChAL-W (SBP). W 1959 r., w wyniku reorganizacji i restrukturyzacji ChAL-W, SBP podporządkowano ponownie Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego i nazwano Policją Ludową. W 1982 roku, po zakończeniu „rewolucji kulturalnej” centralne władze ChRL zdecydowały o utworzeniu w Pekinie dowództwa Policji Ludowej, które podlegało pod Centralną Komisję Wojskową ChRL i Radę Państwową (rząd), natomiast Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego sprawowało nadzór nad jej działalnością operacyjną. Po tych zmianach w strukturach Policji Ludowej znalazły się wojska wewnętrzne, jednostki ochrony lasów, elektrowni i wydobywania złota; w 1985 roku w jej skład weszły wojska obrony granic oraz straż pożarna.

Po wydarzeniach na Placu Tienanmen (w 1989 r.), podczas których Policja Ludowa nie była w stanie opanować sytuacji, kierownictwo chińskich sił zbrojnych otrzymało zadanie sformowania uzbrojonych jednostek Ludowej Policji Uzbrojonej (LPU) przygotowanych do tłumienia demonstracji. Z części oddziałów 24 Armii⁶⁹ została sformowana 2 Dywizja LPU. Do 1991 roku do LPU w Pekinie skierowano ok. 70 000 żołnierzy ChAL-W. W 1995 roku formacja ta została włączona w struktury ChAL-W.

Głównym zadaniem LPU jest ochrona systemu politycznego państwa oraz utrzymanie spokoju społecznego, tzn. gwarantowanie optymalnych warunków wewnętrznych dla realizacji reform ekonomicznych. Policja przygotowana jest również do ochrony głównych obiektów administracyjno-gospodarczych, placówek dyplomatycznych, więzień oraz udzielania pomocy w przypadku katastrof i klęsk żywiołowych. Pododdziały LPU wykorzystywane są również (zwłaszcza w rejonach wiejskich) do walki z przestępczością. W rejonach wiejskich oddalonych od większych miast LPU organizuje i szkoli lokalne oddziały ochrony porządku publicznego.

⁶⁹ Jednostki tej armii pacyfikowały Plac Tienanmen.

Jednostki LPU stacjonujące w rejonach aktywności ruchów separatystycznych na tle etnicznym lub religijnym (Tybet, Xinjiang, Mongolia Wewnętrzna), przygotowywane są do szybkich przetrzutów w rejon zamieszek oraz tłumienia rozruchów⁷⁰.

Nadzór nad LPU z ramienia Komunistyczną Partią Chin (KPCh) sprawuje Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego będący organem koordynującym działalność służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne w całym kraju. W jego skład wchodzi przedstawiciele: KPCh, rządu, ChAL-W oraz ministerstw: Spraw Zagranicznych, Bezpieczeństwa Publicznego, Sprawiedliwości, jak również Sądu Najwyższego i Najwyższej Prokuratury Ludowej.

Za wyposażenie i szkolenie wojsk wewnętrznych odpowiada ChAL-W, natomiast Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego nadzoruje LPU pod względem operacyjnym. Siły straży granicznej i pożarnej, pomimo że organizacyjnie wchodzi w skład LPU, operacyjnie podlegają Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego i są finansowane przez to ministerstwo. Szefostwo Ochrony Elektrowni LPU (dwa dowództwa dywizji) oraz szefostwo ochrony lasów są finansowane przez Ministerstwo Energetyki i Ministerstwo Leśnictwa. Szefostwo Ochrony Wydobywania Złota dysponuje własnym funduszem oraz otrzymuje ograniczone wsparcie finansowe od Państwowego Zrzeszenia Metali Niezależnych.

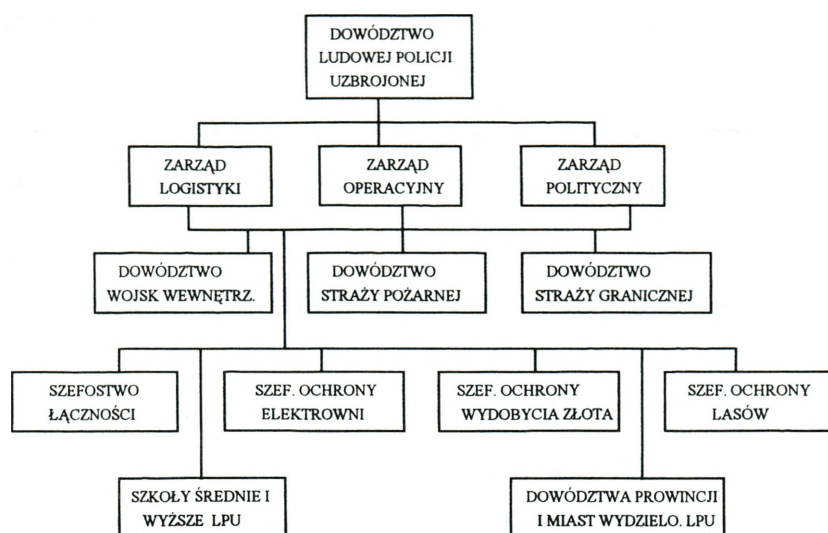
Organizacja LPU wzorowana jest na strukturze ChAL-W. Jej jednostki rozmieszczone są terytorialnie według podziału na okręgi wojskowe sił lądowych. Dowództwa wojsk wewnętrznych LPU (szczebel dywizji) znajdują się w każdej prowincji oraz miastach wydzielonych (Pekin, Tienjin, Szanghaj i Chungqing). Każdemu dowództwu podlegają jednostki wielkości pułku (12-16 kompanii), o liczebności od 800 do 2000 żołnierzy.

Stan osobowy LPU wynosi 696 000 ludzi, w tym wojsk wewnętrznych - 441 000, straży granicznej i pożarnej - 186 000, a szefostw łączności, ochrony lasów, elektrowni i wydobywania złota - 69 000.

Stan sił podporządkowanych poszczególnym dowództwom LPU zależy od wielkości prowincji (miasta wydzielonego); np. mała prowincja - taka jak Wyspa Hainan - posiada 5 pułków, natomiast najbardziej zaludniona - Sichuan, ma ich ponad 30. Średnio, dowództwa posiadają w swoim składzie od 20 do 25 pułków, które stacjonują w rejonach dużych miast. Podlegają one bezpośrednio prowincjonalnemu dowództwu LPU i są finansowane z budżetu centralnego.

⁷⁰ W przypadku niepokojów w muzułmańskiej prowincji Xinjiang do użycia są przewidziane jednostki z sąsiedniej prowincji Shaanxi, które powinny pokonać odległość ok. 1000 km.

Struktura organizacyjna Ludowej Policji Uzbrojonej (LPU)

Według założeń, każde dowództwo (dywizja) LPU powinno posiadać przynajmniej jeden pułk szybkiego reagowania (wg. wzoru sił szybkiego reagowania ChAL-W), a każdy pułk wojsk wewnętrznych - przynajmniej jeden taki batalion lub kompanię. Wojska wewnętrzne LPU w Pekinie (utworzone po wydarzeniach na Placu Tienanmen w 1989 r.) są w całości przygotowane do działań jako policyjne siły szybkiego reagowania.

Jednostki straży granicznej rozmieszczone są w rejonach nadmorskich i wzdłuż granic lądowych. Są one liczebnie o wiele mniejsze, niż jednostki wojsk wewnętrznych i są zorganizowane w pułki.

Obecnie w jednostkach LPU są tworzone komórki zdobywania i analizy informacji o rozwoju sytuacji wewnętrznej w państwie. Do tej pory LPU uzyskiwała potrzebne dane z Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, ChAL-W i zainteresowanych ministerstw.

Wyposażenie LPU stanowią obok taboru samochodowego, również transportery opancerzone i śmigłowce; uzbrojenie stanowi długa i krótka broń strzelecka oraz sprzęt do walki z tłumem.

Głównym problemem LPU jest jej niski profesjonalizm, zły stan dyscypliny oraz korupcja szerząca się wśród jej dowódców⁷¹. Spowodowane to jest niedostatecznymi funduszami przeznaczanymi na jej rozwój, brakiem niższej i średniej kadry dowódczej oraz opieranie się wciąż na żołnierzach z poboru⁷², którzy po trzech latach służby odchodzą do rezerwy. Fakt, że są to ludzie pochodzący ze

⁷¹ Angażowanie LPU w działalność gospodarczą spowodowało wzrost w jej szeregach zjawisk patologicznych, takich jak korupcja, przemyt, czy wykorzystywanie do innych celów środków materialnych przeznaczanych na szkolenie. Zjawiska te występują głównie w jednostkach stacjonujących w rejonach wybrzeża.

⁷² Corocznie do LPU kierowanych jest ok. 150 000 poborowych.

wsi (o niskim przygotowaniu ogólnym) sprawia, że dopiero po rocznym szkoleniu są oni w stanie spełniać wymogi służby w LPU. Stwarza to sytuację, w której 1/3 stanu osobowego nie jest przygotowana do wykonywania stawianych LPU zadań.

W stadium organizacji pozostają wciąż siły szybkiego reagowania LPU. Priorytetowo traktowane jest tworzenie tych sił w rejonach zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe dążące do uzyskania autonomii (Tybet) oraz występowania niepokojów na tle religijnym (Xinjiang).

Rozbudowa LPU ma na celu stworzenie siły, która będzie w stanie zagwarantować stabilizację sytuacji wewnętrznej, bez potrzeby angażowania sił zbrojnych. Użycie w 1989 roku ChAL-W do stłumienia rozruchów na Placu Tienanmen, skompromitowało chińskie kierownictwo i spowodowało zamrożenie współpracy zagranicznej. Niedopuszczenie do powtórzenia się takiej sytuacji było głównym powodem rozpoczęcia formowania jednostek LPU.

LPU stanowi jeszcze jedną siłę KPCh (obok aparatu bezpieczeństwa i ChAL-W), która ma gwarantować utrzymanie w Chinach istniejącego systemu społecznego oraz powodzenie reform. Po ośmiu latach jej formowania nie jest ona jeszcze w stanie przeciwstawić się fali demonstracji, podobnych do tych z 1989 r. Brak jest przygotowanej do takich działań kadry dowódczej oraz wypracowanej taktyki działania.

Formowanie LPU potwierdza również dążenie władz ChRL do odciążenia sił zbrojnych od zadań nie związanych z obronnością państwa i stworzenia profesjonalnych, efektywnych sił zbrojnych. Realizacja zapowiedzianej, kolejnej redukcji ChAL-W o 500 000 żołnierzy (ma być zakończona do 2002 r.) spowoduje przesunięcie części zwalnianej kadry do służby w LPU.

5.7. Potencjał jądrowy

Rozwój przemysłu jądrowego ChRL rozpoczął się w 1953 roku powołaniem w Chińskiej Akademii Nauk Komitetu ds. Energetyki Jądrowej i nawiązaniem współpracy ze Związkiem Radzieckim. Do 1958 roku, ZSRR udzielił Chinom pomocy w budowie pierwszego reaktora atomowego, a 950 Chińczyków odbyło w ZSRR studia w dziedzinie atomistyki.

W 1960 roku, po pogorszeniu się stosunków chińsko-radzieckich, ZSRR wstrzymał pomoc w zakresie badań nuklearnych. Nie zakłóciło to prac badawczych oraz konstrukcyjnych i do 1964 roku Chińczycy, własnymi siłami i według własnych planów, zbudowali zakład wzbogacania uranu i roz-

poczęli budowę czterech reaktorów jądrowych; 16 października 1964 roku przeprowadzili pierwszy, udany, doświadczalny wybuch nuklearny; w trzy lata później posiadali już własną bombę atomową⁷³.

Do końca lat siedemdziesiątych chiński przemysł jądrowy nastawiony był wyłącznie na potrzeby sił zbrojnych. Realizacja programu badań jądrowych była kontynuowana stale, bez względu na wydarzenia jakie wstrząsały Chinami. Traktowano go jako najważniejszy ze wszystkich programów modernizacyjnych armii chińskiej. W końcu lat siedemdziesiątych Chiny były już trzecią (przed Wielką Brytanią i Francją) potęgą, pod względem posiadanych środków przenoszenia broni jądrowej (140), takich jak samoloty bombowe i balistyczne pociski raketowe bazowania naziemnego⁷⁴. W połowie lat osiemdziesiątych Chiny utrzymywały arsenał broni jądrowej wynoszący około 400 głowic⁷⁵.

Do połowy lat osiemdziesiątych przemysł jądrowy podlegał Radzie Państwowej (rządowi) oraz Centralnej Komisji Wojskowej ChRL. Bezpośrednie kierownictwo sprawowały Państwowa Komisja Nauki i Techniki ChRL (w randze ministerstwa) oraz Komisja Nauki, Techniki i Przemysłu Obronnego ChRL (COSTIND), w tej samej randze.

W strukturach chińskiej gospodarki narodowej istniało Ministerstwo ds. Energii Jądrowej (funkcjonowało pod nazwą Drugie Ministerstwo Przemysłu Maszynowego). Jego działalność była nastawiona wyłącznie na potrzeby przemysłu obronnego. W maju 1982 roku, po rozpoczęciu odtajnienia znacznej części życia polityczno-gospodarczego Chin, przyjęło ono nazwę Ministerstwa Przemysłu Jądrowego. Obejmowało ono: Zrzeszenie Przedsiębiorstw Chińskiego Przemysłu Jądrowego⁷⁶, Zrzeszenie Przedsiębiorstw "Huatai"⁷⁷ i zrzeszenia Przemysłu Chińskich Izotopów oraz Oprzyrządowania i Sprzętu dla Chińskiego Przemysłu Jądrowego, jak również Spółkę ds. Dokumentacji Technicznej dla Chińskiego Przemysłu Jądrowego⁷⁸.

⁷³ Stany Zjednoczone, po dokonaniu swojego pierwszego, doświadczalnego wybuchu atomowego, potrzebowały siedmiu lat na wyprodukowanie bomby atomowej, Francja - ośmiu, Wielka Brytania - pięciu, Związek Radziecki - czterech.

⁷⁴ Wielka Brytania posiadała 64 wyrzutnie pocisków balistycznych bazujących na okrętach podwodnych, a Francja - 114 pocisków średniodalekiego zasięgu bazowania naziemnego.

⁷⁵ Były to pociski bazujące na lądzie (cztery typy pocisków raketowych z głowicami jądrowymi, od pocisków balistycznych *Dong Feng V (Wschodni Wiatr V) CSS-4* - o zasięgu 13 000 km do pocisków raketowych *Dong Feng II (Wschodni Wiatr II) CSS-1* o zasięgu 1200 km), przenoszonych w samolotach bombowych oraz bazujących na okrętach podwodnych (pierwsza pomyślna próba startu rakiety z zanurzonego okrętu odbyła się w 1982 r.).

⁷⁶ Wiodącym było Zrzeszenie Przedsiębiorstw Chińskiego Przemysłu Jądrowego, które obejmowało zakłady odpowiedzialne za projektowanie urządzeń dla przemysłu jądrowego oraz zajmujących się importem i eksportem.

⁷⁷ Zrzeszenie Przedsiębiorstw "Huatai", obejmujące 12 spółek, działało na rzecz Ministerstwa Przemysłu Jądrowego, z siedzibą w Specjalnej Strefie Ekonomicznej "Shenzen".

⁷⁸ W skład pozostałych zrzeszeń wchodziły przedsiębiorstwa zajmujące się w szerokim zakresie zagadnieniami, zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio, związanymi z przemysłem jądrowym.

W czerwcu 1988 roku rozpoczęto restrukturyzację chińskiego przemysłu⁷⁹, w ramach której połączone zostały ministerstwa: Przemysłu Jądrowego, Węglowego i Naftowego, w jedno Ministerstwo Zasobów Energetycznych. Restrukturyzacja spowodowała powstanie cywilnego kierownictwa nad przemysłem jądrowym (rozpoczęła działalność Narodowa Korporacja Energii Nuklearnej), które zaczęło odpowiadać za rozbudowę energetyki jądrowej dla gospodarki cywilnej, jako jeden z głównych elementów konwersji przemysłu jądrowego.

Od początku lat dziewięćdziesiątych, z uwagi na coraz większe zapotrzebowanie na energię ze strony dynamicznie modernizowanego i rozwijającego się chińskiego przemysłu⁸⁰, potrzeby gospodarcze państwa w rozwoju chińskiego potencjału jądrowego zaczęły mieć równorzędne znaczenie z potrzebami obronnymi. Obecnie chiński przemysł jądrowy poddawany jest głębokiej konwersji w kierunku:

- budowy elektrowni jądrowych;
- eksportu reaktorów i techniki jądrowej, paliwa jądrowego (zwłaszcza uranu-235) oraz wyposażenia elektrowni jądrowych;
- wykorzystania osiągnięć przemysłu jądrowego, zwłaszcza związanego z techniką izotopów⁸¹, dla potrzeb gospodarki narodowej;

Rozbudowa energetyki jądrowej jest obecnie najbardziej atrakcyjną alternatywą Chin w procesie szybkiego rozwoju gospodarczego, zwłaszcza przy występujących ograniczeniach w eksploatacji węgla kamiennego i energii wodnej. Chiny posiadają przy tym znaczne złoża uranu oraz rozwiniętą bazę jego przetwarzania, co ma decydujący wpływ na ukierunkowanie pozyskiwania energii elektrycznej z elektrowni jądrowych.

Pierwsza taka elektrownia (o mocy 300 MW), zbudowana całkowicie przez Chińczyków, powstała w Qingshan (prowincja Zhejiang). Prace projektowe rozpoczęto w lutym 1970 roku, pod tajną nazwą "Projekt 728". W 1974 roku był on zatwierdzony przez Radę Państwową ChRL, jednak dopiero w 1983 roku rozpoczęto jego realizację. Budowa 300 MW reaktora wodno-ciśnieniowego (PWR) i elektrowni trwała do końca 1991 roku (opóźnienie budowy wyniosło 1 rok)

⁷⁹ Restrukturyzacja chińskiego przemysłu ukierunkowana została na rentowność, co spowodowało ograniczenie centralnego zarządzania i przesunięcie szczebla zarządzania na niższy poziom; w ramach tej reorganizacji, kompetencje szczebla centralnego ograniczone zostały wyłącznie do sporządzenia dyrektyw dla działających przedsiębiorstw państwowych i zapewniania koordynacji działalności między nimi.

⁸⁰ Do 1986 roku niedostatki energii w Chinach powodowały niewykorzystywanie 30% mocy produkcyjnych przemysłu; w 1993 roku chińskiej gospodarce brakowało 20% energii elektrycznej.

⁸¹ Technika izotopów znalazła zastosowanie w rolnictwie, medycynie i przemyśle; uzyskano m.in. nowe gatunki roślin (w wyniku mutacji genetycznych na skutek promieniowania), co zwiększyło w Chinach produkcję zbóż, bawełny i roślin oleistych.

i oparta była na bazie radzieckich technologii z lat sześćdziesiątych. W połowie roku 1994 rozpoczęto budowę drugiego reaktora o mocy 300 MW; w przyszłości powstaną jeszcze dwa o mocy 600 MW, a w fazie końcowej inwestycji zaplanowano budowę dalszych dwóch, również o mocy 600 MW każdy.

Elektrownia Daya Bay w prowincji Guangdong (80 km od Hongkongu), jest największą chińską inwestycją energetyczną, o wartości 4,2 miliarda USD. Projekt jej budowy został zatwierdzony w 1982 roku, a 25 % kosztów pokrywał kapitał z Hongkongu⁸²; budowę rozpoczęto w październiku 1986 roku; w pierwszej fazie projektu jeden z dwu importowanych reaktorów PWR o mocy 900 MW był zainstalowany przez filię francuskiego przedsiębiorstwa Framatone oraz przez chińskie przedsiębiorstwa z prowincji Shandong. Turbiny parowe oraz wyposażenie towarzyszące, było zainstalowane przez firmy brytyjskie. Do 2002 roku w kompleksie tej elektrowni, w m. Linqian (5 km na północ od Daya Bay) mają powstać kolejne dwa reaktory o mocy 900 MW każdy.

Pierwszy reaktor w Daya Bay zaczął pracę w sierpniu 1993 roku (z rocznym opóźnieniem), osiągając pełną moc w listopadzie, a w lutym 1994 roku energia zaczęła być sprzedawana do Hongkongu. W maju 1994 r. elektrownia została sprawdzona pod względem bezpieczeństwa przez kontrolerów Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej.

W miejscowości Yangjiang (w prowincji Guangdong, 220 km od Hongkongu), po 2002 roku, ma być rozpoczęta budowa czterech reaktorów (o mocy 600 albo 900 MW); w centralnych Chinach (prowincja Jiangxi) do roku 2010 ma powstać elektrownia jądrowa o mocy 1200 MW; w następnej fazie, kolejne dwie (w prowincji Hunan), każda o mocy 3000 MW. Inne, zatwierdzone już lokalizacje są w miastach Nanjing i Chongqing; w prowincji Liaoning (nad Zatoką Bohai) zaplanowano budowę, we współpracy z rosyjskimi specjalistami, dwóch reaktorów, każdy o mocy 1000 MW; budowa elektrowni jądrowych w kolejnych prowincjach nadmorskich (Hainan, Fujian, Jiangsu i Shandong) została ujęta w planach długoterminowych.

Ponadto, mają powstać również elektrociepłownie jądrowe; pierwsza, o mocy 200 MW, będzie dostarczać ciepłą wodę do rejonów wydobycia ropy naftowej w Daqing (200 km na póln.-zach. od Pekinu). W Pekińskim Uniwersytecie Qinghua powstał już doświadczalny reaktor dla jądrowej elektrowni ciepłej o mocy 50 MW.

Realizacja chińskiego programu rozbudowy przemysłu jądrowego uwarunkowana jest następującymi czynnikami :

⁸² 70 % wytwarzanej tam energii jest sprzedawana do tej byłej brytyjskiej enklawy.

1. Przyjęciem opcji rozwoju energetyki jądrowej ukierunkowanej na wykorzystywanie doświadczeń państw rozwiniętych, zwłaszcza Stanów Zjednoczonych. Władze chińskie uznają bowiem amerykańskie technologie jądrowe za bardziej nowoczesne i efektywne od zachodnioeuropejskich. Wydarzenia na Placu Tienanmen w 1989 roku oraz wątpliwości strony amerykańskiej co do intencji Chińczyków spowodowały wstrzymanie chińsko-amerykańskich kontaktów w tej dziedzinie i zmusiły Pekin do poszukiwania innych partnerów (Francja i Rosja).

2. Na początku lat dziewięćdziesiątych, po rozpoczęciu w Chinach realizacji kolejnego etapu budowy podstaw gospodarki rynkowej, pogłębiające się braki finansowe wyhamowały zakupy niezbędnych technologii. Budowa podstaw gospodarki rynkowej uwidoczniła również konieczność eliminacji istniejących struktur biurokratycznych (pochłaniających znaczne środki finansowe) i tworzenie małych, efektywnych zespołów badawczo-wdrożeniowych.

3. Wybuch reaktora jądrowego w elektrowni w Czarnobylu spowodował, że Chińczycy zrewidowali standardy bezpieczeństwa w zakresie istniejących już obiektów jądrowych na licencji radzieckiej. Zaczęto również uwzględniać w ocenach ustawodawstwo w zakresie ochrony środowiska (m.in. podjęto decyzję utworzenia w Chinach 200 ośrodków zajmujących się bezpieczeństwem przemysłu jądrowego).

Rozwój chińskiej gospodarki, zwłaszcza po 1992 roku, wymusił przyspieszenie rozbudowy energetyki jądrowej. W tym celu rząd w Pekinie zezwolił na bezpośrednie zawieranie umów kooperacyjnych chińskiego cywilnego przemysłu jądrowego, z firmami zagranicznymi. Potencjalnymi partnerami są: Francja, Wielka Brytania, Niemcy, Rosja, Japonia i Kanada. Kontynuowany jest proces decentralizacji chińskich inwestycji w dziedzinie energii jądrowej, zarówno w fazie realizacji, jak i późniejszego zarządzania. Wiąże się to z komercjalizacją chińskiego przemysłu jądrowego⁸³ i postępującym oddzielaniem "cywilnej" części przemysłu jądrowego od działalności na rzecz obronności kraju. Nie oznacza to, że zostały zaniedbywane badania nad bronią jądrową. Chińczycy nadal uważają ten rodzaj broni za decydujący o stanie bezpieczeństwa państwa i kontynuują prace badawcze⁸⁴ nad głowicami jądrowymi małej mocy.

⁸³ Na przykład, kolejne fazy rozbudowy elektrowni Qinshan, będą finansowana nie tylko przez szczebel centralny, ale również przez wydzielone miasto Shanghai, oraz prowincje Zhejiang, Jiangxi i Anhui.

⁸⁴ Przystąpienie Chin, w czerwcu 1996 roku, do moratorium na przeprowadzanie próbnych wybuchów jądrowych zakończyło podstawowy program prac nad uzyskaniem głowicy małej mocy, która może być instalowana w nowych generacjach chińskich pocisków raketowych; dalsze prace kontynuowane są prawdopodobnie przy pomocy symulacji komputerowej.

5.8. Strategiczne balistyczne pociski raketowe

Realizacja chińskiego programu budowy broni raketowej rozpoczęła się w 1956⁸⁵ roku, tj. w dwa lata po rozpoczęciu chińsko-radzieckiej współpracy w dziedzinie jądrowej. W przypadku programu dotyczącego broni raketowej, Chiny również zdecydowały się na radziecką pomoc. Główne założenia i etapy realizacji tego programu zostały ujęte w dwunastoletnim Planie Rozwoju Nauki i Techniki ChRL (lata 1956-1967).

We wrześniu 1956 roku Chiny zakupiły od Związku Radzieckiego dwie pierwsze rakiety *R-1* (kopia niemieckich *V-2*) wraz z ich dokumentacją techniczną. Nie wykorzystano ich jednak jako bazy programu badawczego, ze względu na zbyt dużą liczbę usterek i wad występujących w tych raketach.

15 października 1957 roku podpisano chińsko-radzieckie porozumienie o współpracy wojskowej i na jego podstawie (24 grudnia 1957 roku) ZSRR przekazał Chinom dwie rakiety *R-2*⁸⁶ wraz z wyrzutniami oraz kompletną dokumentacją; do Chin udała się też ekipa inżynierów, techników i instruktorów radzieckich. Na bazie tych pocisków (nadano im nazwę kodową *1059*), rozpoczęto realizację chińskiego programu budowy balistycznych pocisków raketowych⁸⁷. 5 listopada 1960 roku odbyła się pierwsza, pomyślna próba startu tej rakiety; jej produkcja była kontynuowana do lutego 1964 r. Rakiet *1059*, o zasięgu ok. 500 km, nie mogła przenosić głowicy jądrowej; Chińczycy rozpoczęli więc prace konstrukcyjne nad raketą nośną "*Dongfeng*" (*DF - Wschodni Wiatr*, nazwa zachodnia - *CSS*) bazowania lądowego. Budowę raket *DF* rozpoczęto od jednostopniowego prototypu *DF-1* (zasięg - 2000 km, na paliwo ciekłe, o czterech silnikach), który mógł objąć swym zasięgiem całe terytorium Japonii. Rakiet *DF-1* nie wszedł do uzbrojenia ChAL-W. Prace nad nim zakończono na etapie prób prototypów.

Kolejną modernizacją rakiety "*1059*" był prototyp pocisku raketowego *DF-2* (zasięg -1200 km, porównywalny do radzieckiego *R-5*).

⁸⁵ W maju 1956 r. rozpoczął działalność zespół odpowiedzialny za realizację badawczo-wdrożeniowego programu budowy chińskiej broni raketowej, zwłaszcza pocisków balistycznych. Kierownikiem zespołu został Qian Xuesen, który studia odbył w Stanach Zjednoczonych i w 1956 roku powrócił do Chin.

⁸⁶ W okresie późniejszym zakupiono w częściach jeszcze dwanaście raket *R-2*.

⁸⁷ Równolegle z realizacją programu budowy broni raketowej, Chiny rozpoczęły badania nad własnym programem broni jądrowej; 16 października 1964 roku przeprowadzono pierwszy, udany, doświadczalny wybuch bomby atomowej i od tego momentu prace nad bronią raketową ukierunkowano na budowę balistycznych pocisków raketowych z głowicami jądrowymi.

⁸⁸ Moskwa odmówiła Chinom ich sprzedaży, ze względu na obowiązującą wówczas zasadę zezwalającą na transfer broni o dwie generacje niższej od posiadanej; Chińczycy uzyskali jednak jej dokumentację w sposób nielegalny; w podobny sposób uzyskali też plany rakiety *R-5*, której Rosjanie również nie zamierzali sprzedawać.

Pierwsza próba z *DF-2* przeprowadzona 21 marca 1962 roku nie powiodła się. Dopiero po wprowadzeniu znacznych zmian w projekcie dokonano udanej próby 29 czerwca 1964 roku⁸⁹.

Dwa lata później 10 listopada 1964 roku przeprowadzono również udaną próbę ze zmodernizowaną wersją pocisku *DF-2 - DF-2A*. Jego zasięg zwiększono do 1250 km i - wg. założeń - mógł przenosić głowicę o masie 1500 kg⁹⁰. Po wprowadzonych zmianach pocisk raketowy *DF-2A* wszedł do uzbrojenia Artylerii II (raketowej) ChAL-W27 października 1965 roku a jego głowica jądrowa miała masę 1290 kg i moc 12 kt. Pociski raketowe tego typu zostały rozmieszczone w Chinach północnych i wycelowane na amerykańskie bazy w Japonii. Z uzbrojenia ChAL-W zostały wycofane w latach siedemdziesiątych.

W listopadzie 1964 roku rozpoczęto realizację programu budowy balistycznego pocisku raketowego *DF-3*, na paliwo ciekłe, o zasięgu 10 000 km (o parametrach zbliżonych do radzieckiego *R-7* i amerykańskiego *Atlas*). Program ten został jednak zawieszony po kilku miesiącach realizacji, z powodu narastającego w Chinach kryzysu gospodarczego, spowodowanego błędną polityką Mao Tse Donga, tzw. wielkiego skoku.

W końcu 1964 roku Centralna Komisja Wojskowa ChRL określiła wymagania i warunki kontynuowania programu "*Dongfeng*". Przyszła wersja tej rakiety powinna:

- mieć zasięg 2500 km (co było wystarczające do wykonania uderzenia na amerykańskie bazy Clark Field i Subic Bay na Filipinach);
- oraz przenosić głowicę jądrową o masie do 2000 kg (masa powstającej wówczas chińskiej bomby wodorowej).

Program *DF-3* został podjęty ponownie w 1965 roku. Prototyp nowego pocisku raketowego był napędzany czterema silnikami na paliwo ciekłe. 26 grudnia 1966 roku (73-a rocznica urodzin Mao Tse Donga) przeprowadzono pierwszą pomyślną próbę z prototypem tego pocisku. Prace nad nim trwały do 1971 roku, kiedy to wszedł do uzbrojenia. *DF-3* był w stanie przenosić głowicę o masie 2150 kg, na odległość 2650 km. Efektem kolejnej modernizacji *DF-3*, zakończonej w 1986 roku, był pocisk raketowy *DF-3A* o zasięgu 2800 km. Pociski raketowe *DF-3* przeznaczono na eksport. Pierwsze egzemplarze sprzedano w 1988 roku Arabii Saudyjskiej.

Od 1965 roku, na polecenie ówczesnego premiera ChRL Zhou Enlaja, rozpoczęto prace studyjne nad zespołami napędowymi balistycznych pocisków raketowych dalekiego zasięgu. Do 1975 roku miały zostać opracowane, projekty raket nośnych do pocisków:

⁸⁹ Zredukowano masę startową z 45,5 tony do 40,5 tony i w konsekwencji zmniejszono zasięg *DF-2* do 1050 km.

- *DF-4* - dwustopniowy, o zasięgu 4000 km, który miał objąć swym zasięgiem amerykańską bazę samolotów *B-52* na wyspie Guam;
- *DF-5* - dwustopniowy, o zasięgu 12 000 km, który miał zagrażać terytorium Stanów Zjednoczonych;
- *DF-6* - trójstopniowy, który miał odpowiadać parametrom radzieckich balistycznych pocisków raketowych.

• *DF-4* powstał na bazie pierwszego stopnia rakiety nośnej *DF-3* i może przenosić głowicę o masie 2200 kg, podobną do zastosowanej w pocisku raketowym *DF-3*, ale wykonanej z lepszych materiału okrywających kadłub, co pozwoliło na osiągnięcie wyższych szybkości podczas przechodzenia przez atmosferę ziemską. Silniki dwustopniowej rakiety nośnej zostały wyposażone w dysze wzmocnione włóknem szklanym, co pozwoliło na lepszą pracę w przestrzeni kosmicznej.

Po chińsko-radzieckim incydencie zbrojnym na rzece Ussuri (we wrześniu 1969 r.), zdecydowano zwiększyć zasięg pocisku *DF-4* do 4500 km, tak aby Moskwa znalazła się w jego zasięgu. Zasięg ostatecznej wersji *DF-4* wyniósł 4750 km; pocisk wszedł do uzbrojenia ChAL-W w 1980 roku.

Prace badawczo-rozwojowe nad pociskiem raketowym *DF-5* postępowały równolegle z pracami nad *DF-4*. Pocisk *DF-5* posiada dwustopniową raketę nośną (pierwszy stopień z czterema silnikami, a drugi - wyposażony w silnik korekcyjny oraz głowicę bojową o masie 3000 kg). Pierwszy pomyślny lot pocisku odbył się 10 września 1971 roku. Do uzbrojenia rozpoczęto wprowadzać go w 1980 roku, a w 1981 rozmieszczono w pierwszych dwóch silosach (operacja ta prowadzona była pod kryptonimem "Projekt 319").

W 1983 r. rozpoczęto modernizację pocisku *DF-5* i w 1986 cztery nowe pociski *DF-5A*, o zasięgu 13 000 km i masie głowicy 3200 kg, zostały rozmieszczone w silosach.

Program budowy balistycznych pocisków raketowych *DF-6* został przerwany w 1973 roku, głównie z powodu dużych braków technologicznych, jak też stabilizowania się stosunków chińsko-amerykańskich. Chińscy przywódcy uznali wówczas, że posiadany przez nich potencjał raketowo-jądrowy jest wystarczający do obrony w przypadku konfliktu ze Związkiem Radzieckim.

W październiku 1973, po zaniechaniu budowy *DF-6*, Chińczycy rozpoczęli prace badawczo-rozwojowe nad nowym pociskiem raketowym - *DF-14*. Według założeń, miał to być pocisk dwustopniowy, z pokładowym komputerem, na ciekłe paliwo, o masie głowicy 700 kg i zasięgu 8000

⁹⁰ Pierwsza chińska głowica jądrowa, którą przetestowano 16 października 1956 roku, miała moc 22 kt i masę 1750 kg, co przekraczało możliwości rakiety nośnej *DF-2A*.

km. Stosunkowo mała masa głowicy miała pozwolić na umieszczanie pocisku na ruchomych wyrzutniach startowych, a skomputeryzowany system wprowadzania danych - na szybkie przygotowanie rakiety do startu. Kierownictwo ChAL-W uznało, że pocisk taki odpowiada warunkom ówczesnej doktryny wojennej ChRL, tzw. wojny ludowej.

Program *DF-14* przerwano we wrześniu 1975 roku, z powodu nadania priorytetu budowie pocisków *DF-4* i *DF-5*. W sierpniu 1978 roku, powrócono do projektu *DF-14*, ale pod zmienioną nazwą *DF-22* i kryptonimem "Projekt 202".

W związku z postępującą stabilizacją sytuacji międzynarodowej kierownictwo ChRL uznało w 1984 roku, że globalny konflikt zbrojny jest mało prawdopodobny. Pekin zdecydował się wówczas rozpocząć prace nad uzyskaniem paliwa stałego do rakiet nośnych, zarzucając jednocześnie "Projekt 202". Był to także koniec chińskiego programu rozwoju pocisków raketowych napędzanych paliwem ciekłym.

12 października 1982 roku Chińczycy przeprowadzili pierwszą udaną próbę odpalenia pocisku raketowego *JL-1*⁹¹ z zanurzonego okrętu podwodnego. Chińskie kierownictwo partyjno-państwowe nie było jednak wówczas przekonane do potrzeby posiadania okrętów podwodnych o napędzie atomowym, przenoszących pociski raketowe z głowicami jądrowymi⁹². Całe terytorium Związku Radzieckiego, głównego wówczas przeciwnika ChRL, było w zasięgu chińskich rakiet bazowania naziemnego, a posiadanie floty okrętów podwodnych, która mogłaby zagrozić Związkowi Radzieckiemu z innych akwenów morskich, było poza chińskimi możliwościami.

Pomimo tych zastrzeżeń, w 1983 roku pociski *JL-1* weszły do uzbrojenia i obecnie są rozmieszczone na dwóch (jedynych) chińskich atomowych okrętach podwodnych (po 12 sztuk *JL-1* na każdym).

W 1985 r. wprowadzono do uzbrojenia pociski raketowe, bazowania lądowego *DF-21* (lądowa wersja *JL-1*), o zasięgu 1800 km. Zestaw startowy tego pocisku składa się sześciu pojazdów a pocisk jest transportowany w kontenerze i z niego jest odpalany; system kierowania ogniem jest zautomatyzowany.

Modernizację pocisku *DF-21* rozpoczęto w 1986 r. Nowa wersja - *DF-21A* jest lżejsza i ma zwiększoną pojemności zbiorników paliwowych i większą siłę ciągu drugiego stopnia rakiety.

W 1985 roku Rada Państwowa (rząd) oraz Centralna Komisja Wojskowa ChRL ukierunkowały dalsze prace nad bronią raketową na:

⁹¹ Pocisk dwustopniowy, na paliwo stałe, miał zasięg 1700 km i głowicę o masie do 600 kg.

- rozwój raket napędzanych paliwem stałym;
- wprowadzanie ruchomych wyrzutni startowych;
- ograniczenie badań nad pociskami strategicznymi na korzyść taktycznych;
- opracowanie nowych generacji raket nośnych do wynoszenia satelitów na orbitę oraz badań kosmosu.

Kolejne wersje (po *JL-1/DF-21*) międzykontynentalnych pocisków raketowych - *JL-2/DF-31* były już pociskami podobnymi w wersji lądowej i bazującej na okrętach podwodnych (trzystopniowe, o zasięgu 8000 km, przenoszące głowice o masie do 500 kg). W maju 1995 odbyła się pierwsza, pomyślna próba startu rakiety *DF-31* z wyrzutni mobilnej. Na bazie *DF-31* Chińczycy opracowują pocisk raketowy napędzany paliwem stałym, z głowicą konwencjonalną *DF-25* (masa głowicy - 2000 kg, zasięg - 1700 km). Według chińskich założeń, pociski te będą do końca obecnego dziesięciolecia wprowadzane do uzbrojenia. Wersja lądowa *DF-31* będzie stacjonowała w jaskiniach i wydrążonych grotach, a w przypadku narastania napięcia międzynarodowego - transportowana na wcześniej przygotowane stanowiska startowe. *JL-2* będą natomiast instalowane na atomowych okrętach podwodnych nowej generacji typu *09-4*.

Kontynuowane są nadal prace nad systemem naprowadzania pocisków raketowych. Chińczycy koncentrują się na stworzeniu satelitarnego systemu nawigacyjnego i układu naprowadzania z korekcją według wskazań układu nawiacji gwiazdnej oraz starają się opanować technologię pocisków wykonujących manewry w czasie lotu.

Od 1986 r. trwają prace nad kolejną wersją balistycznego pocisku raketowego - *DF-41*. Ma to być pocisk trzystopniowy, na paliwo stałe, o zasięgu 12 000 km, który ma zastąpić *DF-5*. Jego ewentualne wejście do uzbrojenia zaplanowane jest w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku, jeżeli sytuacja międzynarodowa będzie tego wymagać. *DF-5* ma pozostać w uzbrojeniu do 2010 roku. Rakieta nośna pocisku *DF-41* ma być jednocześnie wykorzystywana do wynoszenia satelitów na orbitę. Dla pocisków *DF-41* jest opracowywana wyrzutnia samobieźna. Rakiety tej wersji mają prawdopodobnie stacjonować również w jaskiniach i wydrążonych grotach.

Głowice atomowe pocisków *JL-1/DF-21*, *JL-2/DF-31* oraz *DF-41*, są zasadniczo identyczne. Każda o masie 500 kg i mocy ładunku 200-300 kt.

W 1984 roku Chińczycy zaczęli budowę pocisków raketowych napędzanych paliwem stałym, z głowicami konwencjonalnymi. Opracowano prototyp pocisku dwustopniowego *DF-25*, z głowi-

⁹² Głównym argumentem popierającym tę tezę było geograficzne położenie Chin, bardzo rozbudowana linia brzegowa stwarzająca doskonale warunki do obrony oraz płytkość mórz (zwłaszcza Żółtego) otaczających Chiny.

cą o masie 2000 kg. Ma on mieć zasięg 1700 km i prawdopodobnie jest konstruowany z myślą o ochronie chińskich interesów w rejonie spornego archipelagu Spratly na Morzu Południowochińskim. W celu zmniejszenia kosztów programu Chińczycy zamierzają budować *DF-25* na bazie *DF-31*, przez wyeliminowanie jednego członu i dostosowanie go do przenoszenia ładunku o masie 2000 kg.

5.9. Operacyjno-taktyczne pociski raketowe

W 1959 roku Chiny zakupiły w ZSRR dwa pociski raketowe *R-11FM*⁹³ o zasięgu 160 km. Nadano im oznaczenie kodowe *1060* i w czerwcu 1960 roku rozpoczęto modernizację w celu opracowania taktycznego pocisku raketowego. Prace wstrzymano w sierpniu 1961 roku, gdy chińskie kierownictwo przyznało priorytet rakietom strategicznym. Doświadczenia zdobyte podczas prac nad *1060* Chińczycy wykorzystali jednak do opracowania bezwładnościowego układu naprowadzania pocisków *DF-3* i *DF-4*.

Pomimo wstrzymania prac nad budową rakiet taktycznych, w chińskich instytucjach badawczych prowadzono prace nad systemami napędowymi tych rakiet. W 1975 roku, gdy napięcie w stosunkach chińsko-radzieckich groziło wybuchem konfliktu zbrojnego, kierownictwo ChAL-W powróciło do koncepcji budowy operacyjno-taktycznych pocisków raketowych. Rozpoczęto prace badawczo-wdrożeniowe nad pociskiem *DF-61*⁹⁴ lecz z powodu dużych braków technologicznych prace nad tym pociskiem przerwano w 1978 roku.

Z początkiem lat osiemdziesiątych, tzn. od czasu rozpoczęcia reform ekonomicznych - „czterech modernizacji”, chińskie kierownictwo partyjno-państwowe uznało, że rozwój przemysłu zbrojeniowego (w tym prace nad bronią raketową) należy połączyć z rozwojem całej gospodarki, tak aby w przyszłości mogła ona czerpać z tego profity. Sprzedaż wyrobów przemysłu zbrojeniowego (w tym także produkcji cywilnej tego przemysłu) stała się jednym z głównych źródeł finansowania modernizacji chińskiego uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

W 1985 roku rozpoczęto budowę prototypu pocisku *M-9* (nazwa chińska - *DF-15*), o zasięgu 600 km. Jest to pocisk jednostopniowy, o średnicy jednego metra i długości 9,1 m., na paliwo stałe i odpalany z wyrzutni ruchomych. Posiada bezwładnościowy układ naprowadzania oraz układ zmiany trajektorii na końcowym odcinku toru lotu. W 1986 roku pocisk *M-9* został pokazany na Pierwszej Azjatyckiej Wystawie Przemysłów Obronnych (ASIANDEX 86) w Pekinie. W czerwcu

⁹³ Radziecka, lądowa wersja tego pocisku nosiła oznakowanie *SS-1* i nazwę *Scud-A*.

⁹⁴ Według założeń, miał to być pocisk na paliwo ciekłe, o zasięgu 600 km, z głowicą konwencjonalną o masie 1000 kg; jednocześnie opracowywano drugi jego wariant o zasięgu 1000 km, z głowicą jądrową o masie 500 kg; konstruk-

1988 roku, jeszcze przed całkowitym zakończeniem prac nad *M-9*, Chińczycy podpisali kontrakt na sprzedaż tych pocisków do Syrii.

Na ASIANDEX 86 Chińczycy ujawnili również dane kolejnego, operacyjno-taktycznego pocisku raketowego *M-11* (*DF-11* - nazwa chińska), napędzanego paliwem stałym, o zasięgu do 300 km. Pierwsza udana próba tego pocisku odbyła się w 1990 roku. W 1991 roku podpisano kontrakt na sprzedaż tych pocisków Pakistanowi.

W 1986 roku Centralna Komisja Wojskowa ChRL podjęła decyzję budowy kolejnego, operacyjno-taktycznego pocisku raketowego ziemia-ziemia o nazwie kodowej *8610*. Ma to być pocisk o zasięgu do 200 km.

5.10. Rozwój potencjału raketowo-jądrowego a doktryna wojskowa

Tempo i kierunki prac badawczo-wdrożeniowych w zakresie rozwoju chińskiej broni raketowo-jądrowej uzależnione były od możliwości naukowo-technicznych i prowadzone były niezależnie od obowiązującej doktryny wojskowej tzw. wojny ludowej. W miarę wprowadzania do uzbrojenia kolejnych wersji pocisków raketowych określano dla nich cele. Były to amerykańskie bazy: w Japonii (*DF-2* rozmieszczone na stanowiskach w 1964 r., wycofany z uzbrojenia), na Filipinach (*DF-3*, 1967 r.), na wyspie Guam (*DF-4*, 1980 r.) i cele w Stanach Zjednoczonych (*DF-5*, 1980 r.). W latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych część chińskich pocisków raketowych miała również wyznaczone cele na terytorium ZSRR⁹⁵.

Doktryna „wojny ludowej” zakładała m.in. utrzymywanie „maksimum odstraszenia”, czyli możliwość wykonanie zmasowanego, odwetowego uderzenia jądrowego na największe miasta agresora⁹⁶. Obecna, chińska doktryna „mobilnej obrony” zakłada utrzymanie „minimum odstraszenia”, czyli możliwość wykonania, w sytuacji kryzysowej, uderzenia jądrowego pociskami raketowymi z głowicami małej mocy na wybrane cele atakujących wojsk przeciwnika. Pod tym kątem kontynuowany jest program rozwoju balistycznych pocisków raketowych.

Obecnie Chiny utrzymują arsenał broni jądrowej wynoszący około 300 środków przenoszenia. Obejmuje on pociski raketowe bazujące na lądzie, na okrętach podwodnych oraz przenoszone w samolotach bombowych. Chińczycy deklarują gotowość przystąpienia do jego redukcji, w przypadku gdy USA i Rosja zmniejszą swoje potencjały jądrowe poniżej 1000 środków przenoszenia każde.

torzy badali również możliwość wykorzystania pocisku z kasetową głowicą konwencjonalną; w 1976 roku w ChAL-W testowano takie amerykańskie głowice, przekazane Chińczykom przez Wietnamczyków.

⁹⁵ Od 1994 roku., zgodnie z zawartymi dwustronnymi porozumieniami Chin z Rosją i Chin ze Stanami Zjednoczonymi, rakiety nie są wycelowane na terytoria układających się stron.

⁹⁶ Chiny deklarowały i deklarują, że nie użyją broni jądrowej jako pierwsze oraz przeciwko państwom nie posiadającym broni masowego rażenia..

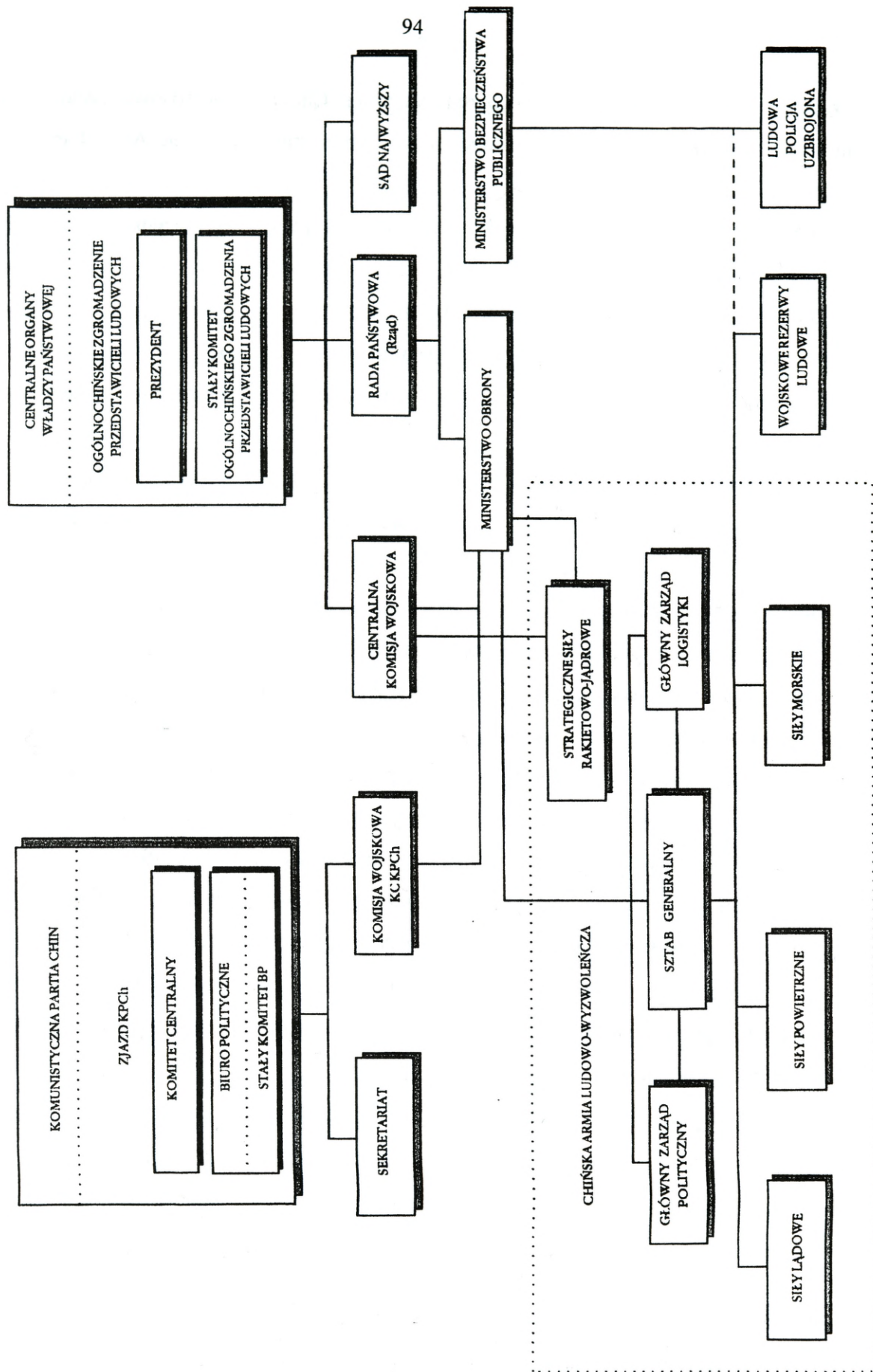
Zgodnie z obowiązującą doktryną „obrony mobilnej” Chińczycy dostosowują założenia działań zbrojnych do warunków konfliktów lokalnych mogących zaistnieć w rejonie Azji i Pacyfiku. Obejmują one:

- wprowadzanie do uzbrojenia pocisków raketowych precyzyjnego rażenia;
- opracowanie satelitarnych systemów wczesnego wykrywania;
- opracowanie systemów walki radioelektronicznej;
- komputeryzację systemu dowodzenia bronią raketowo-jądrową;
- doskonalenie wariantów kontrataku jądrowego, zgodnie z założeniami strategii „minimum odstraszania”.

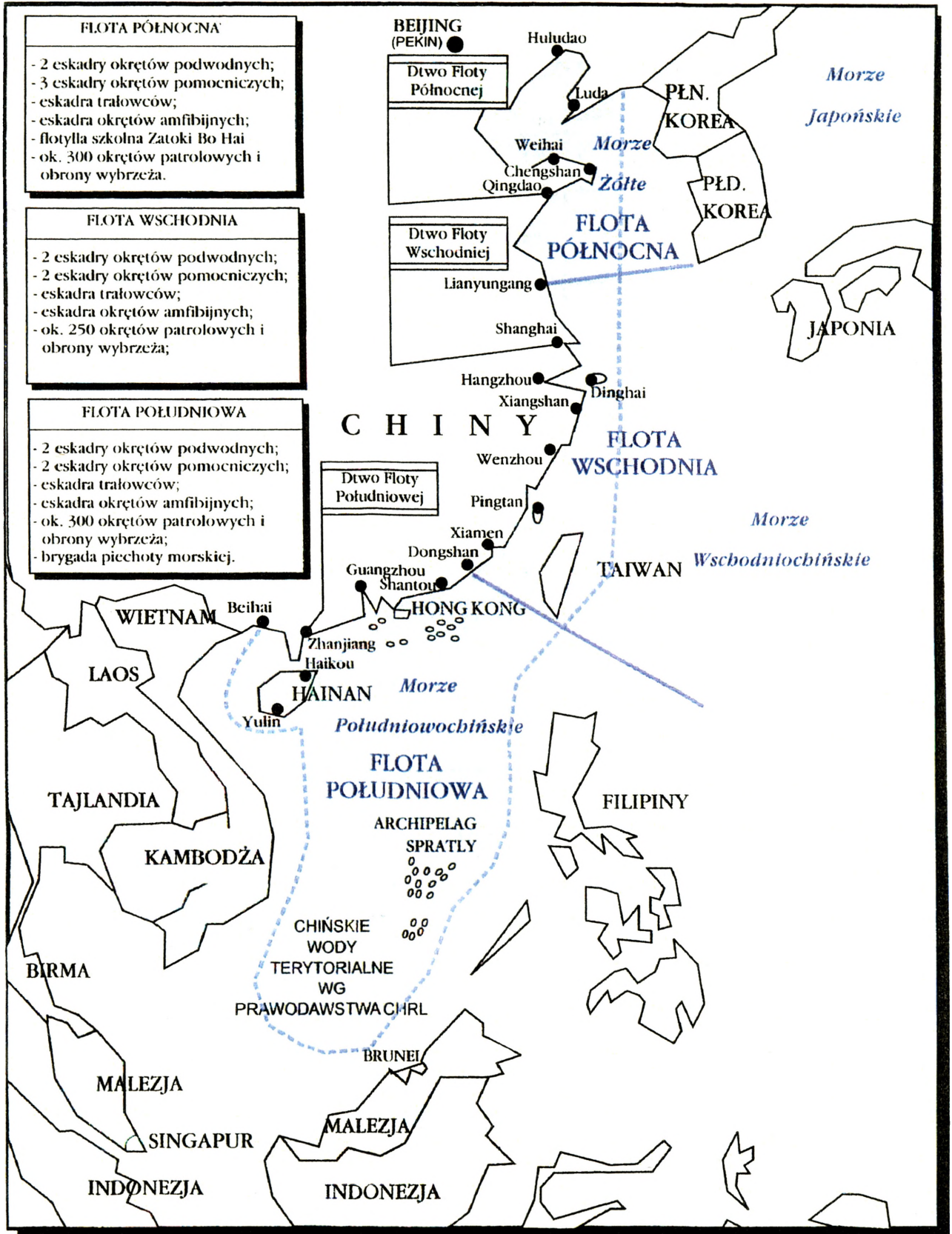
Chiny posiadają zapas materiałów rozszczepialnych (prawdopodobnie 3 tony wzbogaconego uranu oraz 1 tonę plutonu) pozwalający na trzykrotne zwiększenie posiadanego potencjału raketowo-jądrowego. Do 2003 roku są w stanie wyprodukować od 600 do 1500 ładunków jądrowych małej mocy. Ewentualne rozpoczęcie prac zmierzających w tym kierunku uzależnione będzie od rozwoju sytuacji międzynarodowej, tendencji rozwojowych strategicznych sił jądrowych mocarstw światowych oraz porozumień międzynarodowych w zakresie kontroli zbrojeń, produkcji materiałów rozszczepialnych oraz przestrzegania zakazu przeprowadzania próbnych wybuchów jądrowych.

Chińskie możliwości technologiczne w dziedzinie broni jądrowej i środków jej przenoszenia pozostają o 15-20 lat w tyle za najnowocześniejszymi osiągnięciami światowymi. Dopiero w końcu przyszłej dekady możliwe będzie uzyskanie przez chińskie siły raketowo-jądrowe zdolności operacyjnych zakładanych w strategii „minimum odstraszania”. Brakuje bowiem jest odpowiedniej liczby głowic małej mocy, wystarczającej liczby mobilnych wyrzutni raket lądowego bazowania, systemu wczesnego wykrywania i powiadamiania oraz satelitów obserwacyjnych. Dowództwo Artylerii II (raketowej) nie posiada skomputeryzowanych systemów dowodzenia; nieefektywny jest również system obrony powietrznej⁹⁷.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA NACZELNYCH ORGANÓW PAŃSTWOWYCH I WOJSKOWYCH

REJONY ODPOWIEDZIALNOŚCI FLOT MARYNARKI WOJENNEJ CHRL I GŁÓWNE BAZY

Balistyczne pociski raketowe

Nazwa chiń- ska	Nazwa zachodnia	Zasięg w km	Masa ładunku w kg	Opis techniczny	Uwagi
<i>Pociski raketowe zakupione od Związku Radzieckiego</i>					
-	V-2	270	950	- jednostopniowy, - na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwładnościowe.	- w 1956 r., zakupiono dwa takie pociski dla celów szkole- niowych (rosyjska nazwa - R- 1).
1059	SS-1	590	950	- jak wyżej	- w 1957 r., zakupiono dwa takie po-ciski dla celów szko- leniowych oraz produkcyjnych (ros.nazwa-R-2); - pierwsza próba - w 1960 r., - produkowany od 1961 do 1964 r. - wycofany z uzbrojenia.
1060	SS-2	560	950	- jak wyżej	- zakupione w 1960 r., - prace wstrzymano w 1964 r.
<i>Chińskie strategiczne balistyczne pociski raketowe</i>					
DF-1	-	2000	1500	- jak wyżej	- prace trwały od 1960 do 1964 r. - nie ¹ Dopiero w 1993 roku Chiny zakupiły od Rosji 100 zestawów przeciwlotniczych S-300. wszedł do uzbrojenia.
DF-2 DF-2A	CSS-1	1050 1290	? 1500	- jak wyżej - jak wyżej	- podobny do SS-3 (ros. R-5), - pierwsza próba - w 1964 r., - produkowany w latach 1966- 1971, - wycofany z uzbrojenia w 1979 r.

<i>DF-3</i>	-	10 000	?	- dwustopniowy, - na paliwo ciekłe.	- prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęte i przerwane w 1964 r.;
<i>DF-3</i> <i>DF-3A</i>	CSS-2	2650 2800	2150 2150	- jednostopniowy, - długość - 24 m., - średnica - 2,25 m., - masa startowa - 64 t., - na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwładnościowe.	- prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęte w 1965 r., - pierwsza udana próba - grudzień 1966 r., - <i>DF-3</i> wprowadzony do uzbrojenia w 1971 r.; <i>DF-3A</i> - w 1986 r. - wykorzystany do produkcji pocisków rakiet. <i>DF-4</i> , - sprzedana do Arabii Saudyjskiej
<i>DF-4</i>	CSS-3	4750	2200	- dwustopniowy, - długość - 28 m., - średnica - 2,25 m., - masa startowa - 80 t., - na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwładnościowe	- prace badawcze rozpoczęte w marcu 1965 r., - pierwsza udana próba - styczeń 1970 r., - wprowadzony do uzbrojenia w 1980 r., - wykorzystywany jako rakietą nośną do wynoszenia satelitów na orbitę.

<i>DF-5</i>	<i>CSS-4</i>	12 000	3000	- dwustopniowy, - długość - 32,6 m., - średnica - 3,35 m., - masa startowa - 183 t.,	- prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęte w marcu 1965 r., - pierwsza udana próba - wrzesień 1971 r.,
<i>DF-5A</i>		13 000	3200	- na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwładnościowe z komputerem pokładowym	- wprowadzony do uzbrojenia w 1980 r., - wykorzystywany jako rakietą nośną do wynoszenia satelitów na orbitę.

Nazwa chińska	Nazwa zachodnia	Zasięg w km	Masa ładunku w kg	Opis techniczny	Uwagi
<i>DF-6</i>	-	-	3200	- trzystopniowy, - na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwład., z komputerem pokładowym.	- prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęte w lipcu 1966 r.; zakończone w październiku 1973 r.
<i>DF-14</i>	-	8000	700	- dwustopniowy, - na paliwo ciekłe, - naprowadzanie bezwład., z komputerem pokładowym.	- prace badawcze rozpoczęte w październiku 1973 r.; wstrzymane w 1975 r., podjęte ponownie w 1978 jako <i>DF-22</i> , wg. planów, miał być umieszczany na wyrzutniach samobieżnych.
<i>DF-22</i>	-	8000	700	- jak <i>DF-14</i> .	- jak <i>DF-14</i> ; prace prze-rwano w styczniu 1985 r.

<i>JL-1/DF-21</i>	<i>CSS-N-3</i>	1700/2000	600	- dwustopniowy, - na paliwo stałe, - średnica - 1,4 m., - długość 19,7 m., - masa startowa - 14,7 t., - naprowadzanie bezwład., z komputerem pokładowym.	prace badawczo-wdrozenio-we rozpoczęte w marcu 1967 r., <i>JL-1</i> jest pociskiem bazującym na okrętach podwodnych; pierwsza udana próba odpalenia z okrętu zanurzonego - 1982 r., <i>DF-21</i> - pocisk bazowania naziemnego; pierwsza udana próba - 1985 r., - pozostają w uzbrojeniu.
<i>DF-21A</i>		1800	600		
<i>JL-2/DF-31</i>	-	8000	do 500	- trzystopniowy, - na paliwo stałe.	<i>DF-31</i> - pocisk bazowania naziemnego, <i>JL-2</i> - pocisk bazujący na okrętach podwodnych.
<i>DF-41</i>	-	12 000	do 500	- trzystopniowy, - na paliwo stałe.	prace badawczo-wdrozenio-we rozpoczęto w 1986 r.,
<i>DF-25</i>	-	1700	2000	- dwustopniowy, - na paliwo stałe.	pocisk bazowania naziemnego, z głowicą konwencjonalną, konstruowany na bazie <i>DF-31</i> .
<i>Chińskie operacyjno-taktyczne pociski raketowe</i>					
<i>DF-61</i>	-	600	1000	- jednostopniowy,	prace badawcze rozpoczęto i przerwano w 1966 r.
<i>DF-61II</i>		1000	500	- na paliwo płynne.	

<i>M-9</i> <i>(DF-15)</i>	-	600	500	- jednostopniowy, - średnica - 1 m., - długość - 9,1 m., - masa startowa - 6200 kg, - na paliwo stałe, naprowadzanie bezwład., z kontrolą komputerową.	prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęto w 1985 r., w 1986 r., przedstawiony jako oferta eksportowa, w 1988 r. dokonano pierwszej udanej próby, <i>M-9</i> jest to nazwa eksportowa; <i>DF-15</i> - chińska
<i>M-11</i> <i>(DF-11)</i>	-	300	500	- dwustopniowy, - na paliwo stałe, naprowadzanie bezwładnościowe, z kontrolą komputerową.	prace badawczo-wdrożeniowe rozpoczęto w 1985 r., w 1988 r., przedstawiony jako oferta eksportowa.
<i>8610</i>	-	200	500	- dwustopniowy	- prace badawcze rozpoczęto w 1986 r.

Strategiczne siły jądrowe CHRL (stan na 1996 rok)

Rodzaj środka przenoszenia	o z n a c z e n i e	chińskie	zachodnie	Liczba środków przenoszenia	Zasięg (w km)	Liczba przenoszonych ładunków	Liczba ładunków jądrowych
Samoloty ⁹⁸							
<i>H-5</i>	<i>B-5</i>			30	2180	1 bomba	?
<i>H-6</i>	<i>B-6</i>			100	4300	1 bomba	?
<i>Q-5</i>	<i>A-5</i>			30	2000	1 bomba	?
Pociski raketowe bazowania lądowego ⁹⁹							
<i>DF-3A</i>	<i>CSS-2</i>			38	2800	1×1-3 Mt	50
<i>DF-4</i> ¹⁰⁰	<i>CSS-3</i>			10	4750	1×1-3 Mt	20
<i>DF-5A</i> ¹⁰¹	<i>CSS-4</i>			7	13 000	1×5 Mt	7
<i>DF-21</i>	<i>CSS-5</i>			8	1800	1×300 kt	36
<i>DF-31</i> ¹⁰²	?			?	8000	1×300 kt	?
Pociski raketowe na okrętach podwodnych							
<i>JL-1</i> ¹⁰³	<i>CSS-N-3</i>			12	1700	1×300 kt	12

⁹⁸ Do roku 2010 do uzbrojenia mają wejść samoloty *H-7*; samoloty *H-5* i *Q-5*, jako nosiciele broni jądrowej, są sukcesywnie wycofywane z uzbrojenia.

⁹⁹ Chińczycy następująco klasyfikują swe pociski raketowe: krótkiego zasięgu - do 1000 km, średniego zasięgu - 1000-3000 km, dalekiego zasięgu - 3000-8000 km i międzykontynentalne - ponad 8000 km.

¹⁰⁰ Pociski raketowe *DF-4* stacjonują w jaskiniach i wydrążonych grotach; ich odpalanie odbywa się na otwartej przestrzeni.

¹⁰¹ Pociski raketowe *DF-5* znajdują się na stanowiskach startowych wyłącznie w silosach i są z nich odpalane.

¹⁰² Do 2010 roku do uzbrojenia mają wejść (jeżeli rozwój sytuacji międzynarodowej będzie tego wymagać) pociski raketowe *DF-41* z głowicą jądrową o mocy do 300 kt, o zasięgu 12 000 km.

¹⁰³ Do 2010 roku do uzbrojenia mają wejść pociski raketowe *JL-2* (nazwa zachodnia *CSS-N-4*) z głowicą jądrową o mocy 100-200 kt, o zasięgu 8000 km.

